

Bioelektronika

az alapkutatásban és az alkalmazott
tudományban

M K H
SzB K
B F I

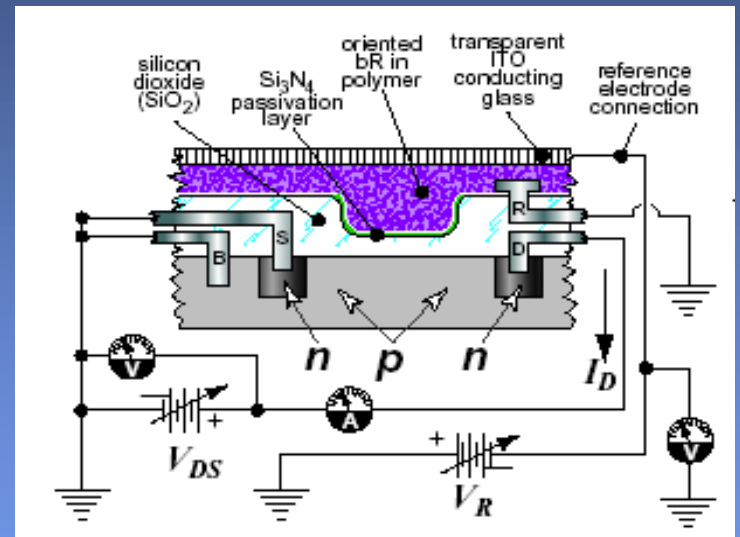
D É R
A N D
R Á S

Bioelektronika

I

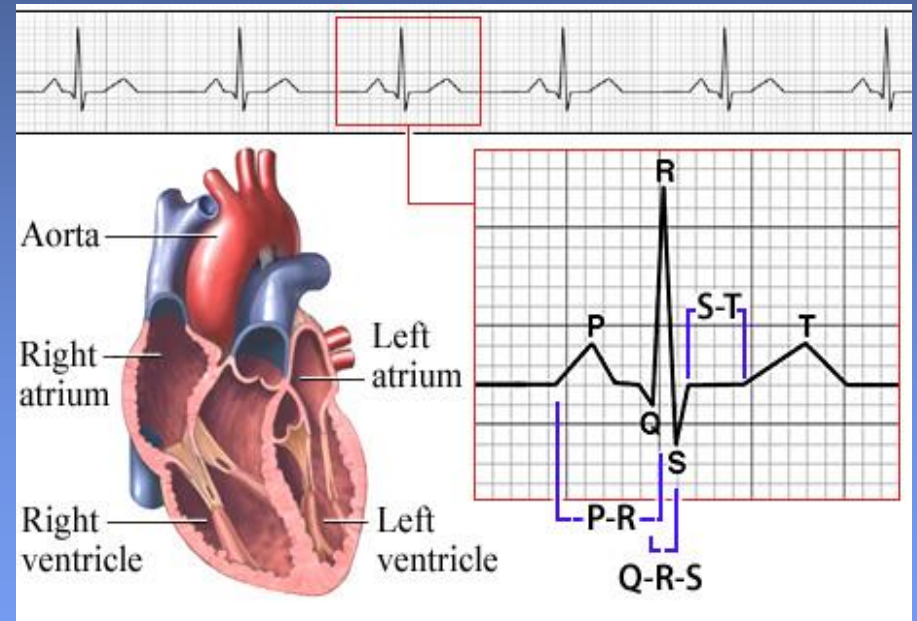
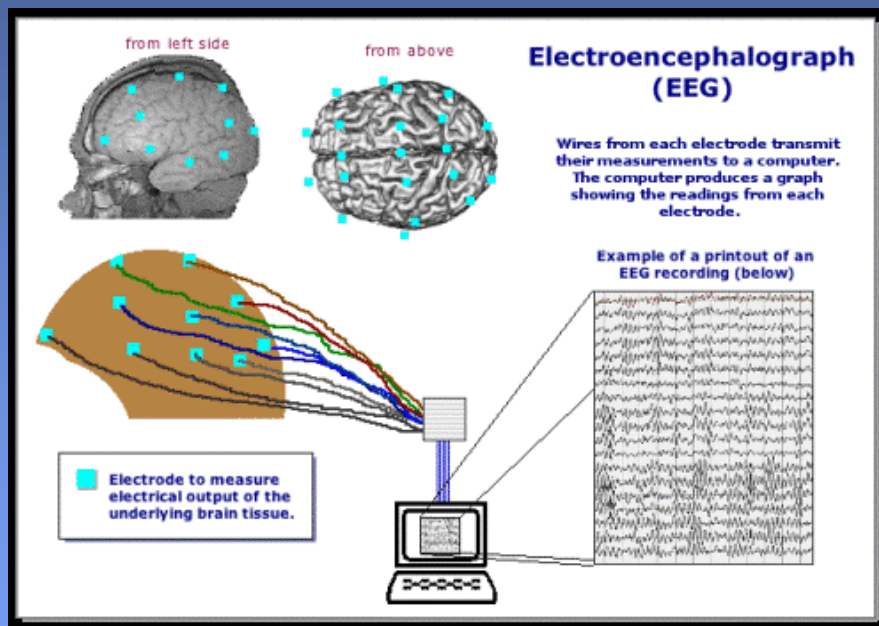
II

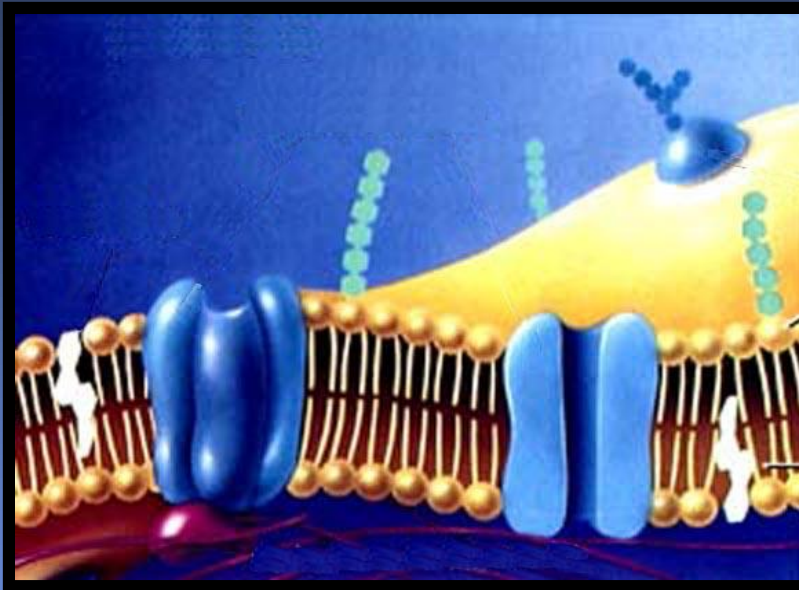
Dér András
MKH SZBK Biofizikai Intézet

Bioelektronika I

Jelátvitel, energiaátalakítás

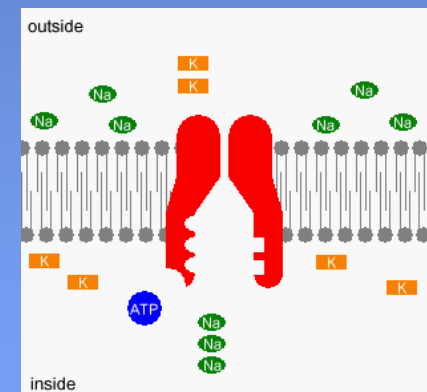
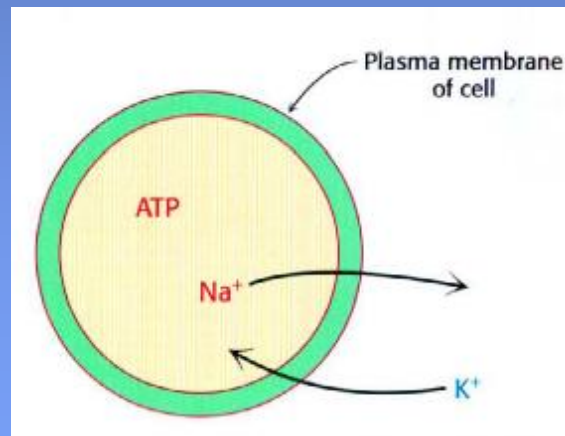
Biológiai membránok

Elválasztó-
összekötő szerep
(lipidek-fehérjék)

Csatornák, pumpák

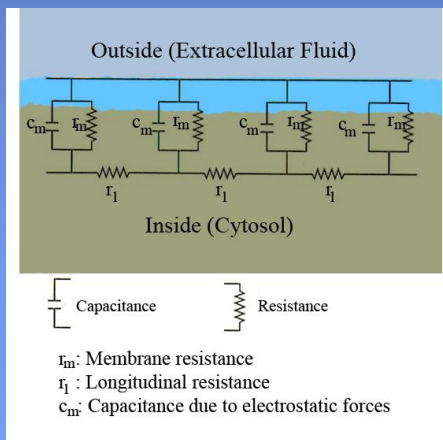
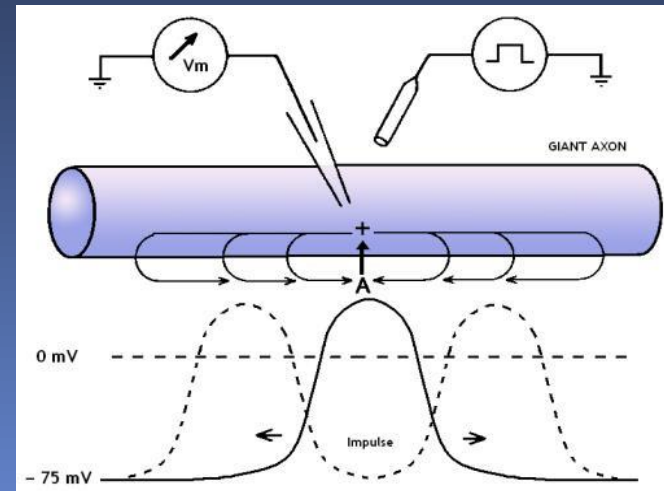
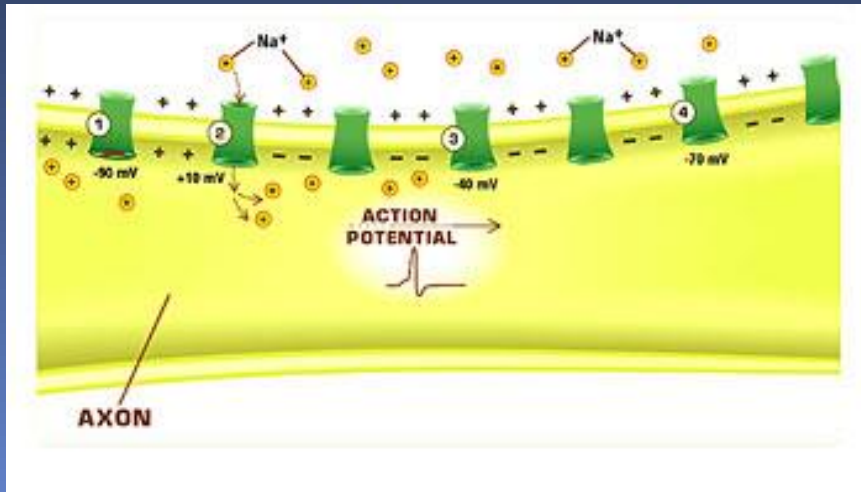
Aszimmetria

Biológiai jelátvitel

Az idegimpulzus terjedése

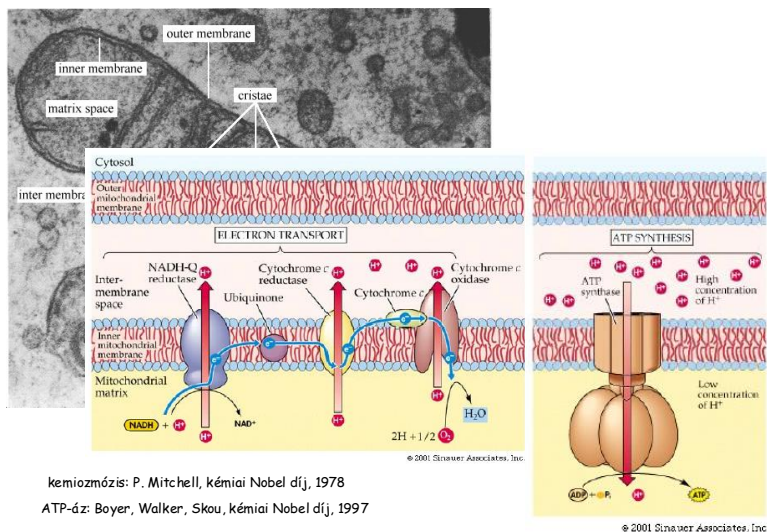
Hodgkin, Huxley, Katz

Nobel-díj (1963)

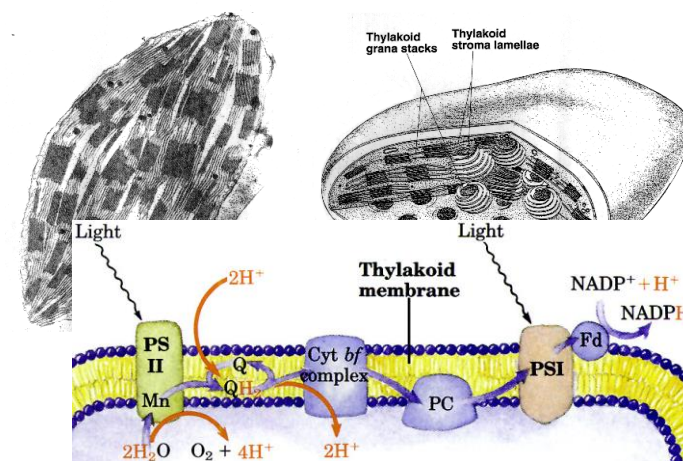
Biológiai energiaátalakítás

Kemiozmotikus hipotézis

A mitokondriális elektrontranszfer

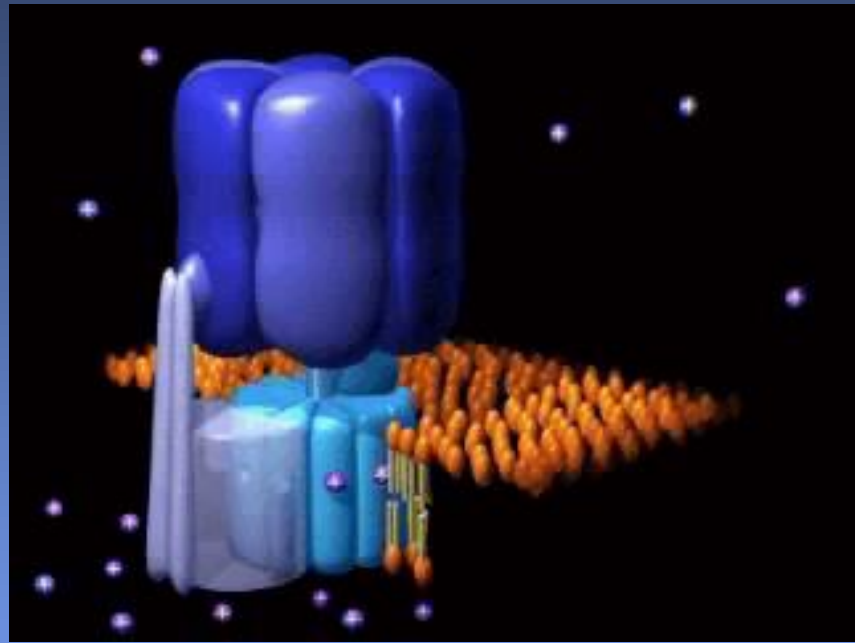
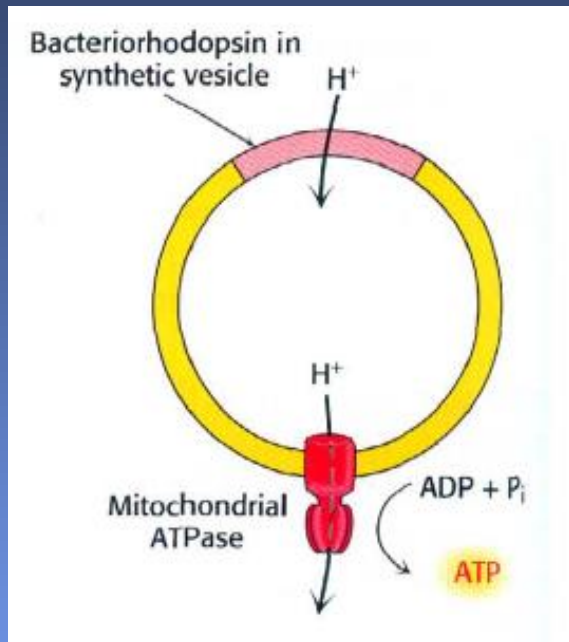

A fotoszintetikus elektrontranszfer

Peter Mitchell

Kísérleti alátámasztás

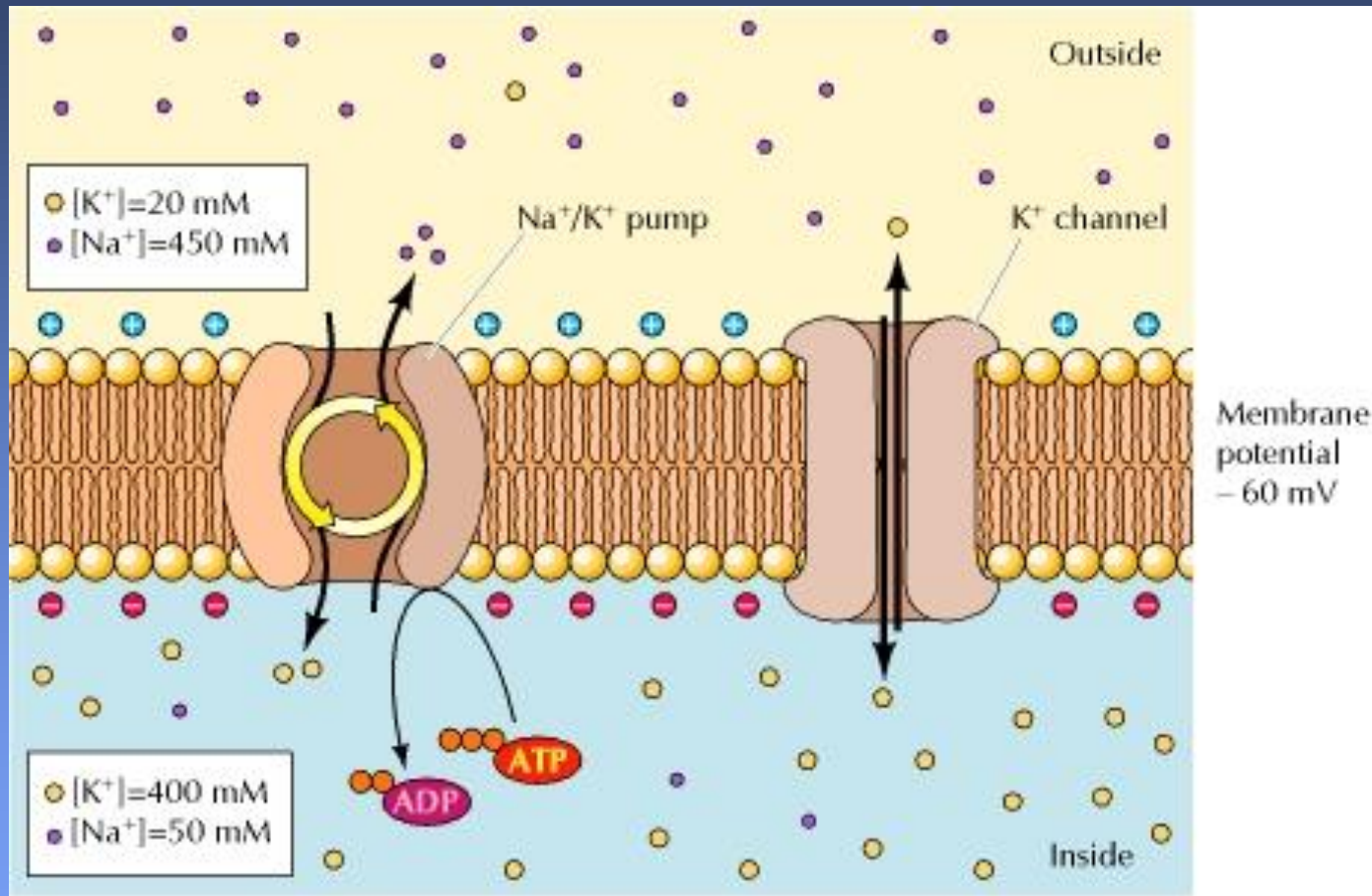

Anyagvizsgálati módszerek:

FTIR, x-ray, NMR, spektroszkópia

Elektromos mérések

Membránpotencial

<http://humanbiologylab.pbworks.com/w/page/45302491/Resting%20Cellular%20Membrane%20Potential>

Membránpotenciál

- Nyugalmi (egyensúlyi) potenciál **egy ionra**: A membránpotenciál teljesen egyensúlyozza a kémiai koncentrációkülönbség kiegyenlítődési tendenciáját
- Egyensúlyi potenciál kiszámítható a kémiai koncentrációgrádiensből:

$$\Delta\psi = \frac{k_B T}{z_i e} \ln \frac{c_i^{\text{out}}}{c_i^{\text{in}}}$$

Nernst-egyenlet

Membránpotenciál

- Több ionra, nemcsak nyugalmi állapotban, hanem dinamikus egyensúlyban is érvényes

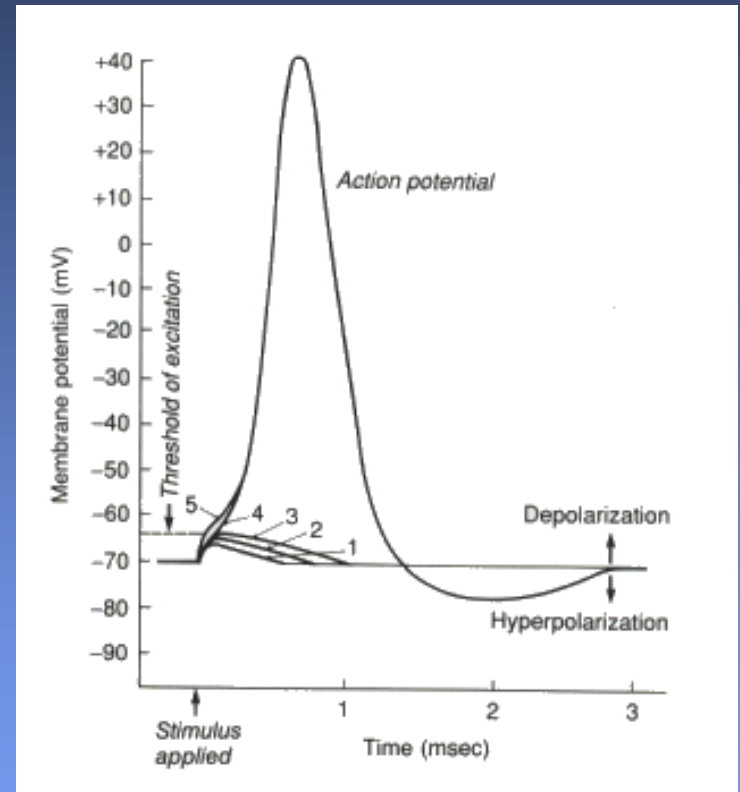
ion	c_i^{in} [mM]	c_i^{out} [mM]	$\Delta\psi$ [mV]
K ⁺	140	4	−92
Na ⁺	10	140	68
Cl [−]	5	100	−78
Ca ⁺⁺	0,0001	2,5	131

Goldmann-Hodgkin-Katz egyenlet:

$$\exp\left(\frac{e\Delta\psi}{k_{\text{B}}T}\right) = \frac{\sum_{i \in A^+} c_i^{\text{out}} P_i + \sum_{i \in A^-} c_i^{\text{in}} P_i}{\sum_{i \in A^+} c_i^{\text{in}} P_i + \sum_{i \in A^-} c_i^{\text{out}} P_i}$$

Excitábilis sejtek

- Idegsejt, izomsejt, pancreas béta sejt
- Ioncsatornák, ionáramok
- Akciós potenciál

<http://www.mindcreators.com/neuronbasics.htm>

Miért mérjük elektromos jeleket?

Közvetlen információ a kinetikáról és az
ionspecifitásról

A transzportfolyamat molekuláris
mechanizmusainak részleteire lehet
következtetni

Fizikusi megközelítés: atomi szintű
leírás

- lehetőség mesterséges
fehérjemolekulák tervezésére

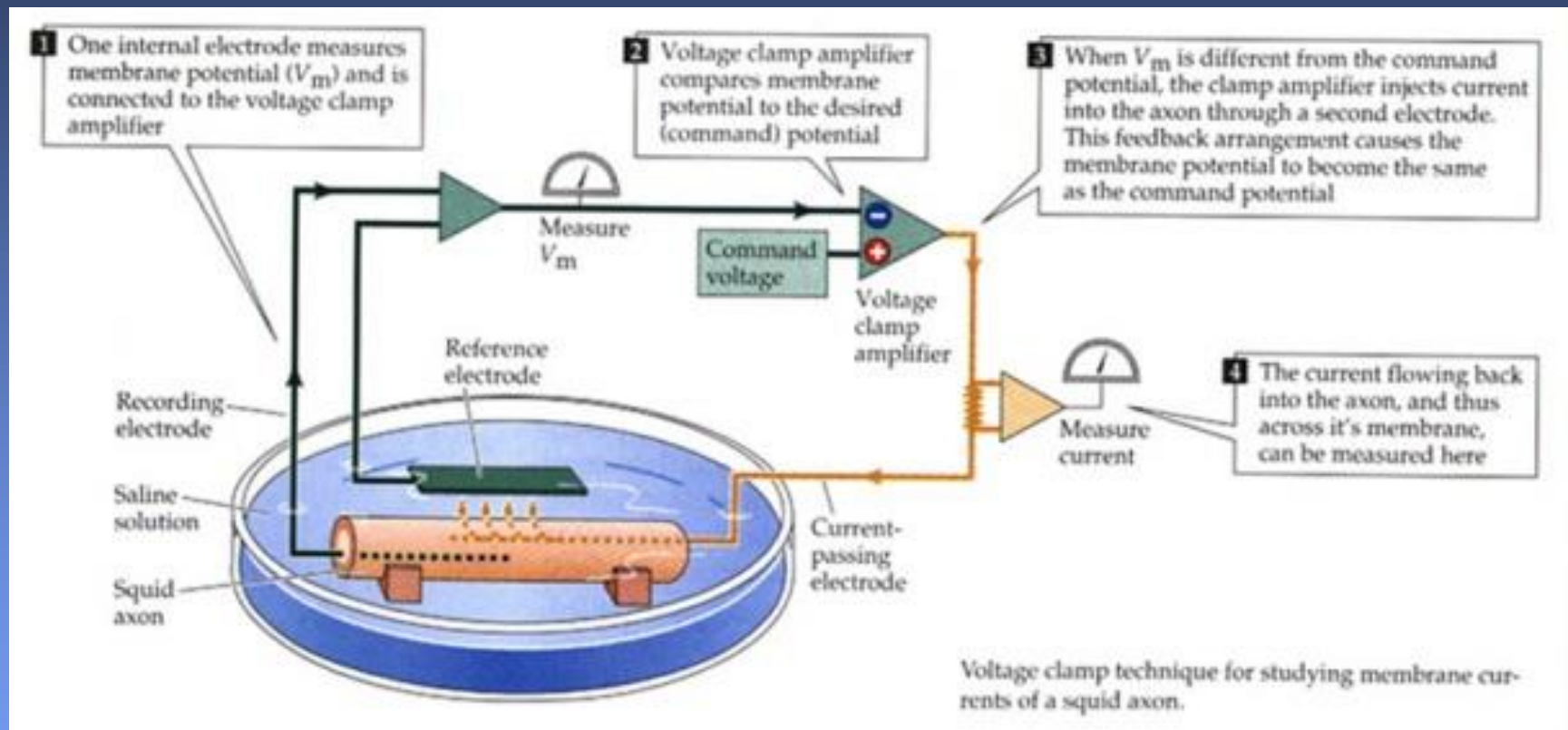

Hogyan mérjük elektromos jeleket?

Mikroelektródák

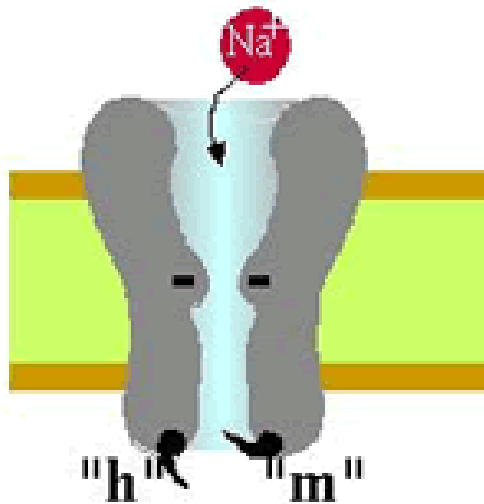
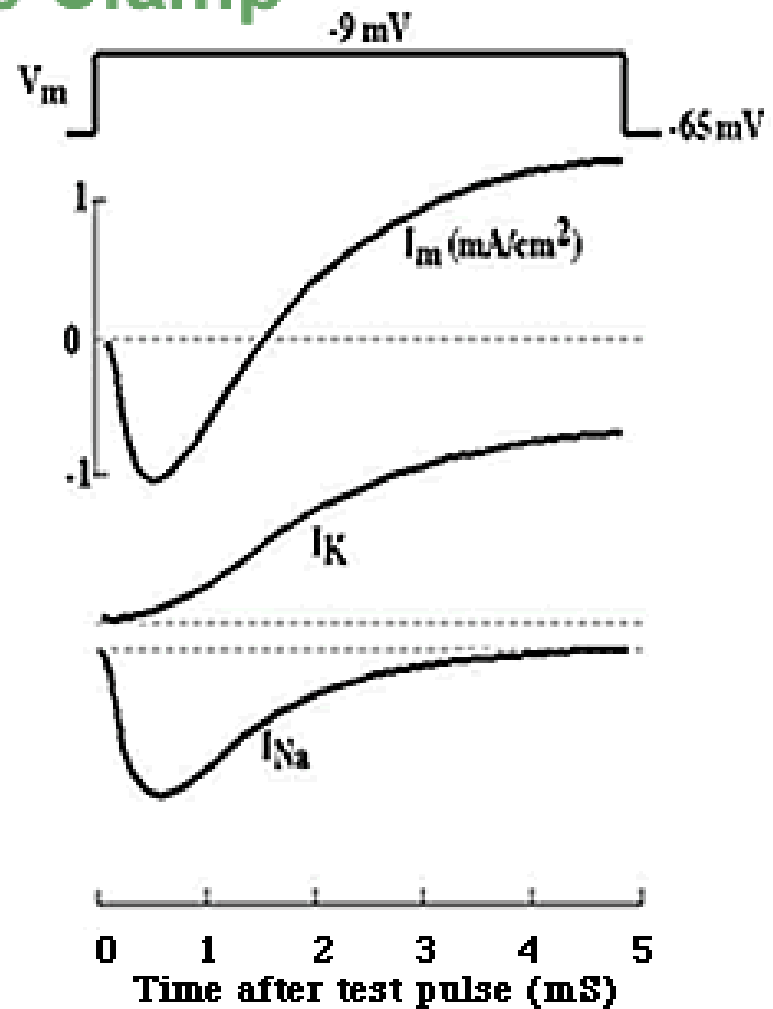
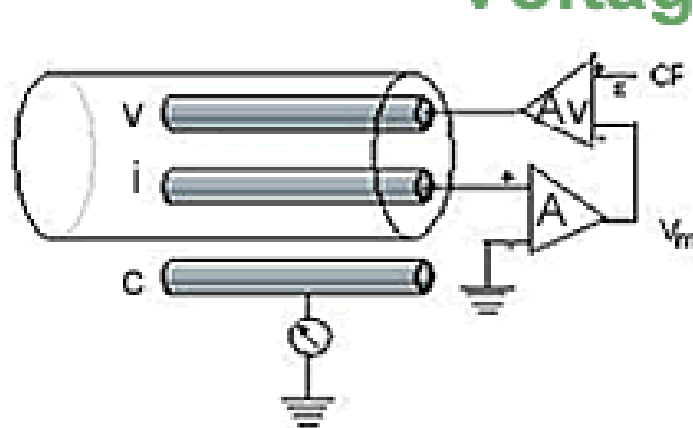
- Feszültségmérés
- Elektromos áram injektálása
- Ionszenzitív anyagok bejuttatása a sejtbe ill. a cytosol összetételének meghatározása
- Kenneth Cole és George Marmont az 1940-es években: két elektróda és egy feedback áramkör segítségével beállítható egy sejt membránpotenciálja

Voltage clamp

<http://life.nthu.edu.tw/~g864264/Neuroscience/min/Voltage.html>

Voltage Clamp

After Hodgkin and Huxley

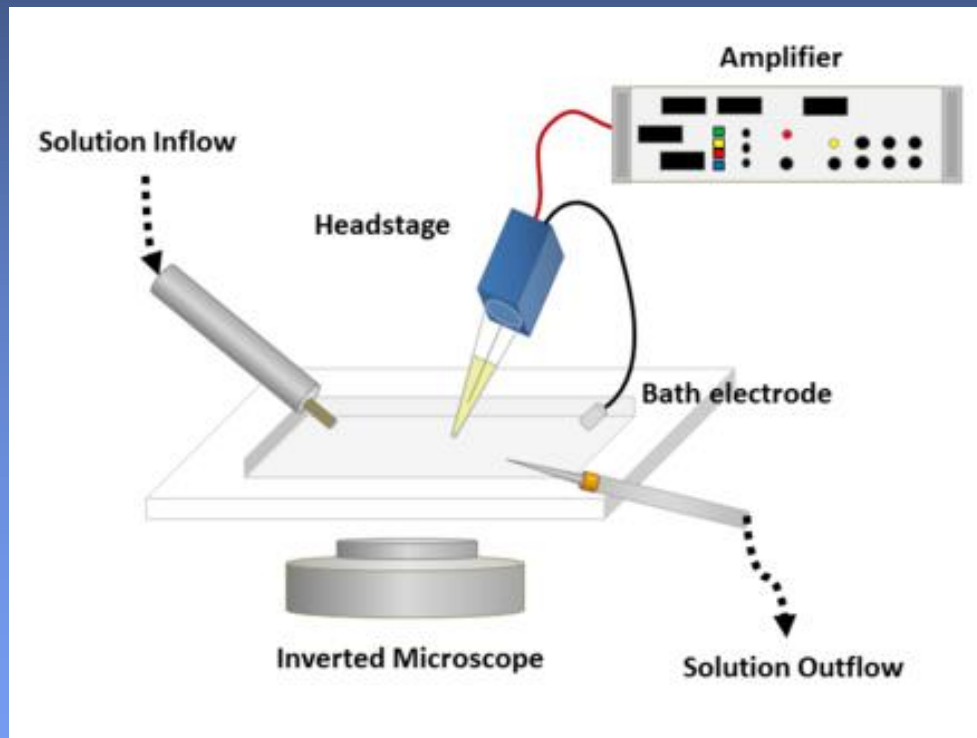
Patch clamp

- Egy vagy néhány ioncsatorna vizsgálatára alkalmas
- Felépítése: üveg mikropipetta, pipettát kitöltő oldat, elektróda, feldolgozó apparátus
- Nagyjából bármilyen sejtet vizsgálhatunk, de legelterjedtebb az excitábilis sejtek és baktériumok vizsgálata

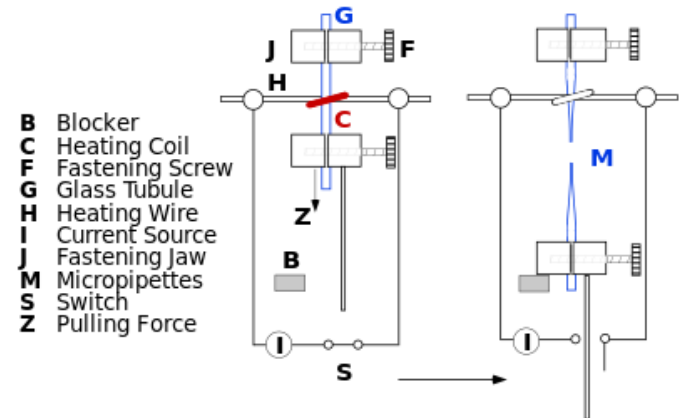
Nobel-díj, 1991: Neher és Sackmann

Patch clamp

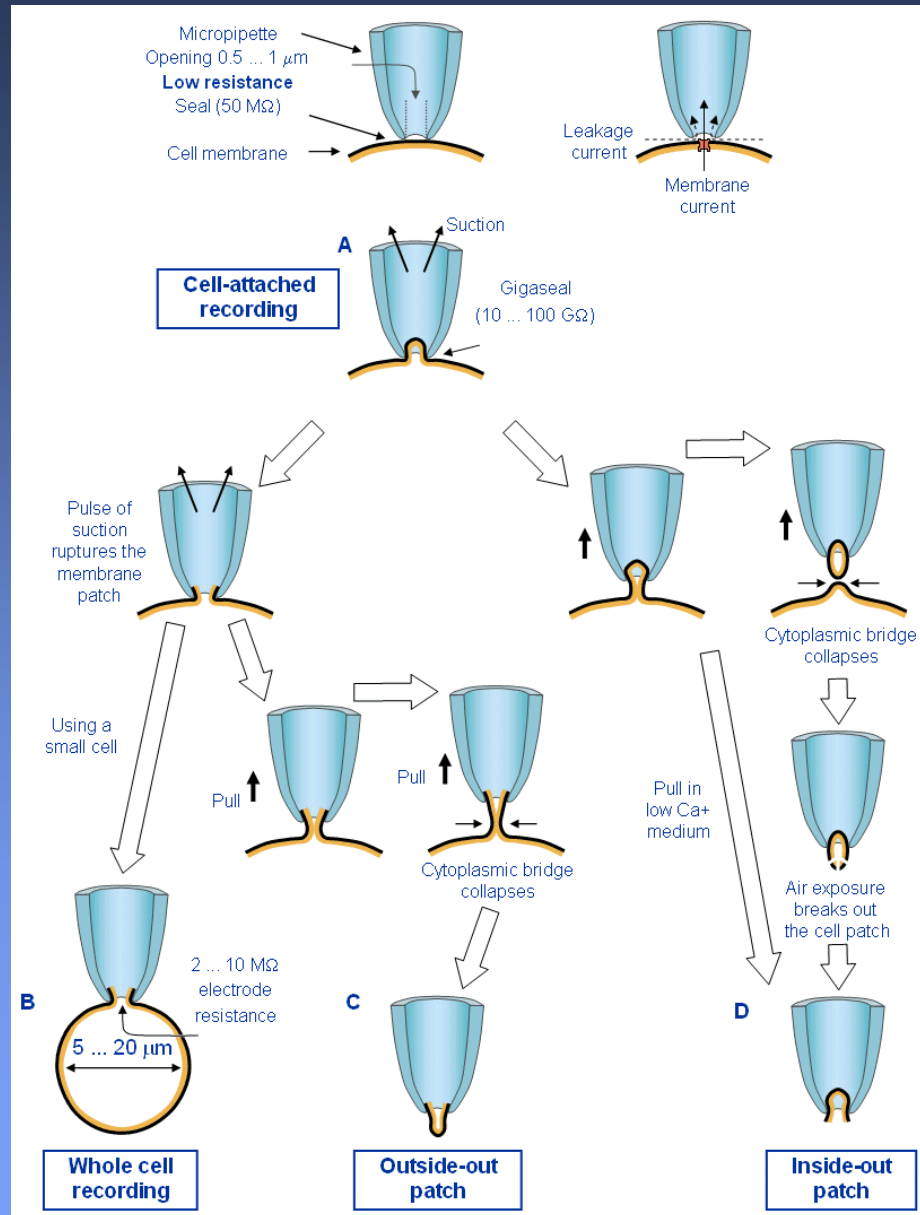

Micropipette Pulling Device (Vertical Type)

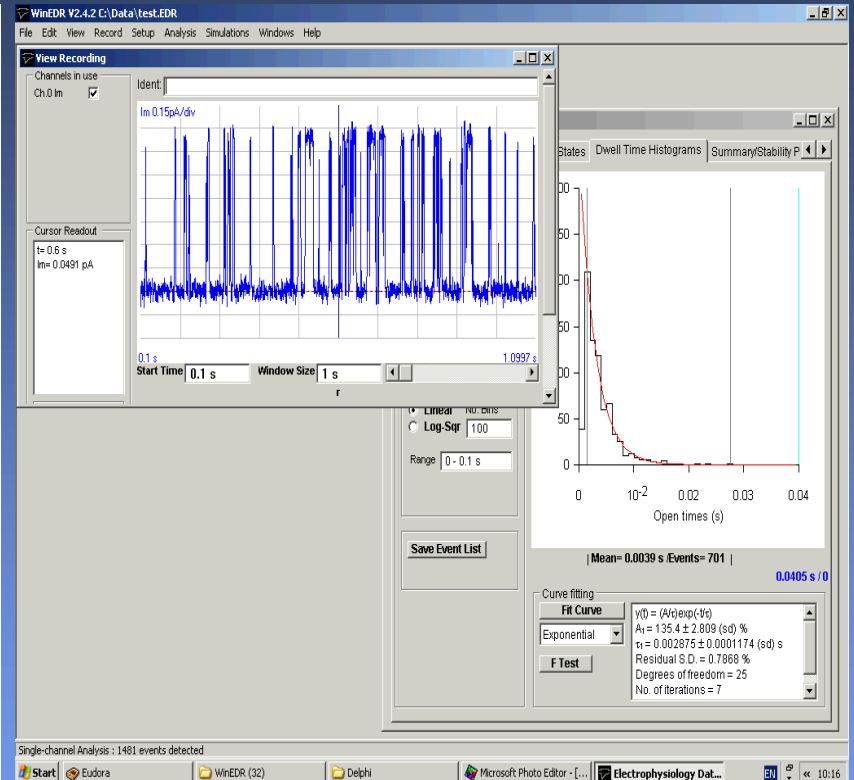
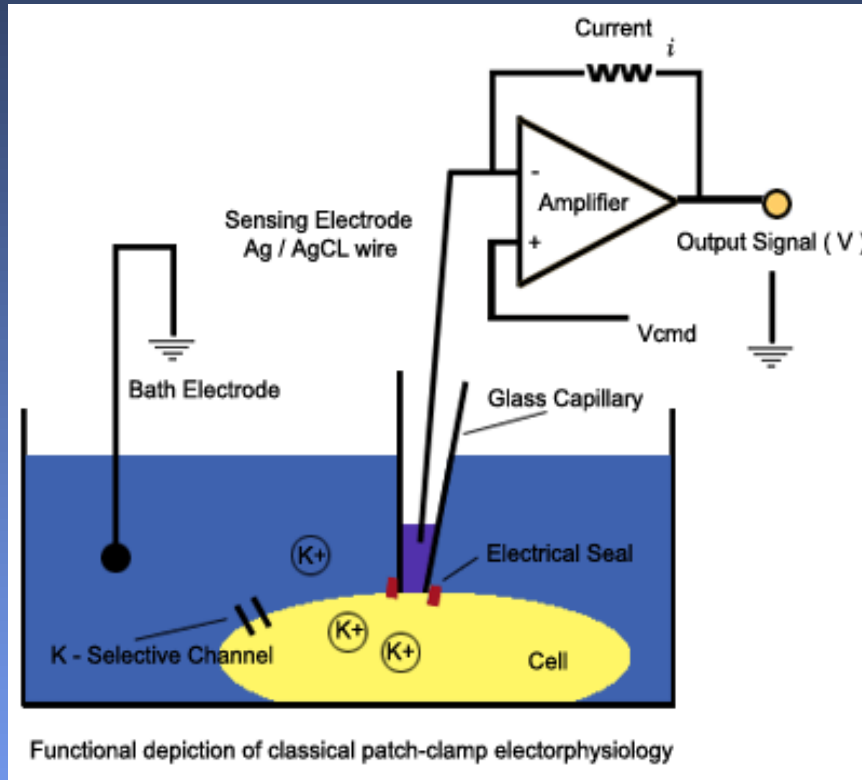
Sequence: fasten
heat
pull / separate

Patch clamp

Hogyan mérjük elektromos jeleket?

Patch clamp; Nobel-díj, 1991: Neher és Sackmann

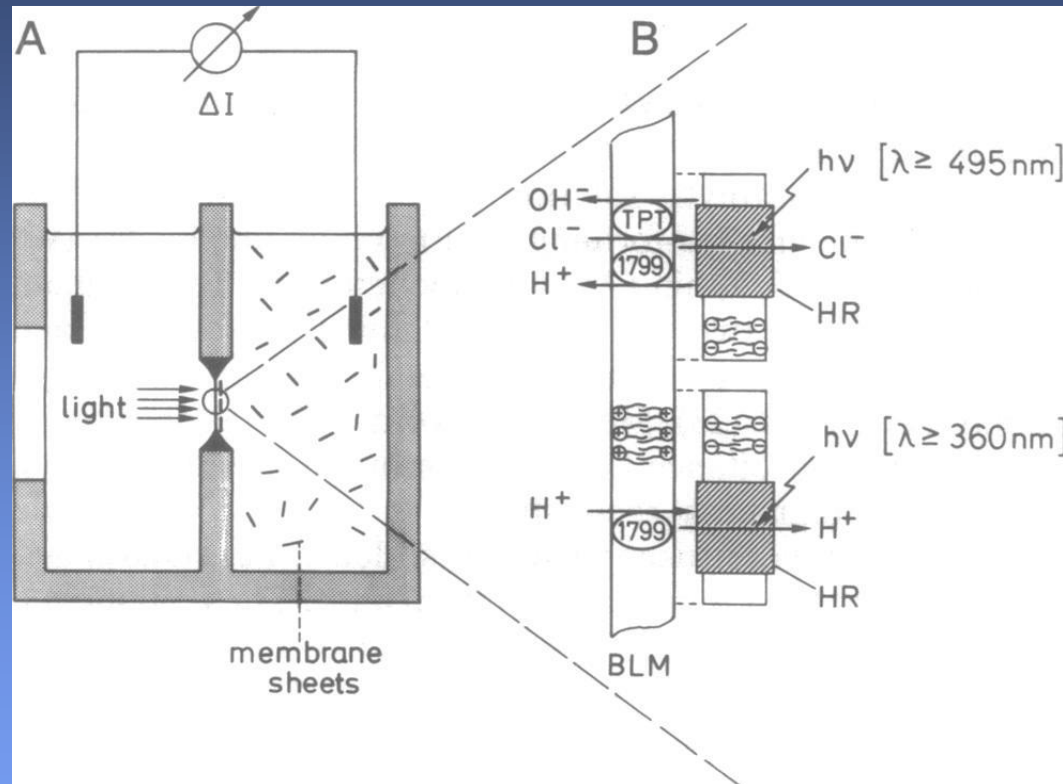
A mikroelektroda technikák pumpafehjérjék vizsgálatára nem ideálisak

Alternatív módszerek: elektromosan aszimmetrikus minta

1. Felületi módszerek

BLM módszer

(Dancsházy és mtsi., 1976; Bamberg és mtsi., 1980)

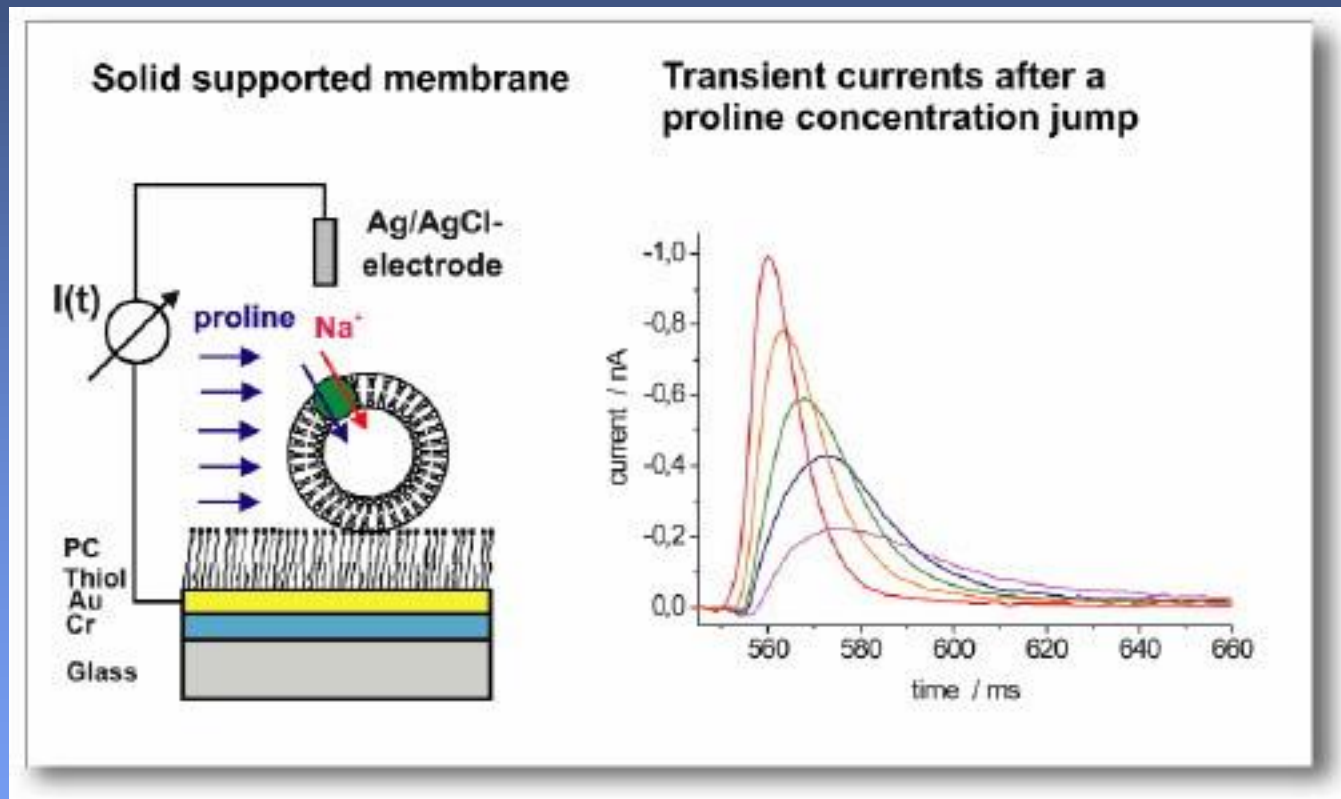
Előny: ionspecifitás

Hátrány: időfelbontás, membránhatás, instabilitás

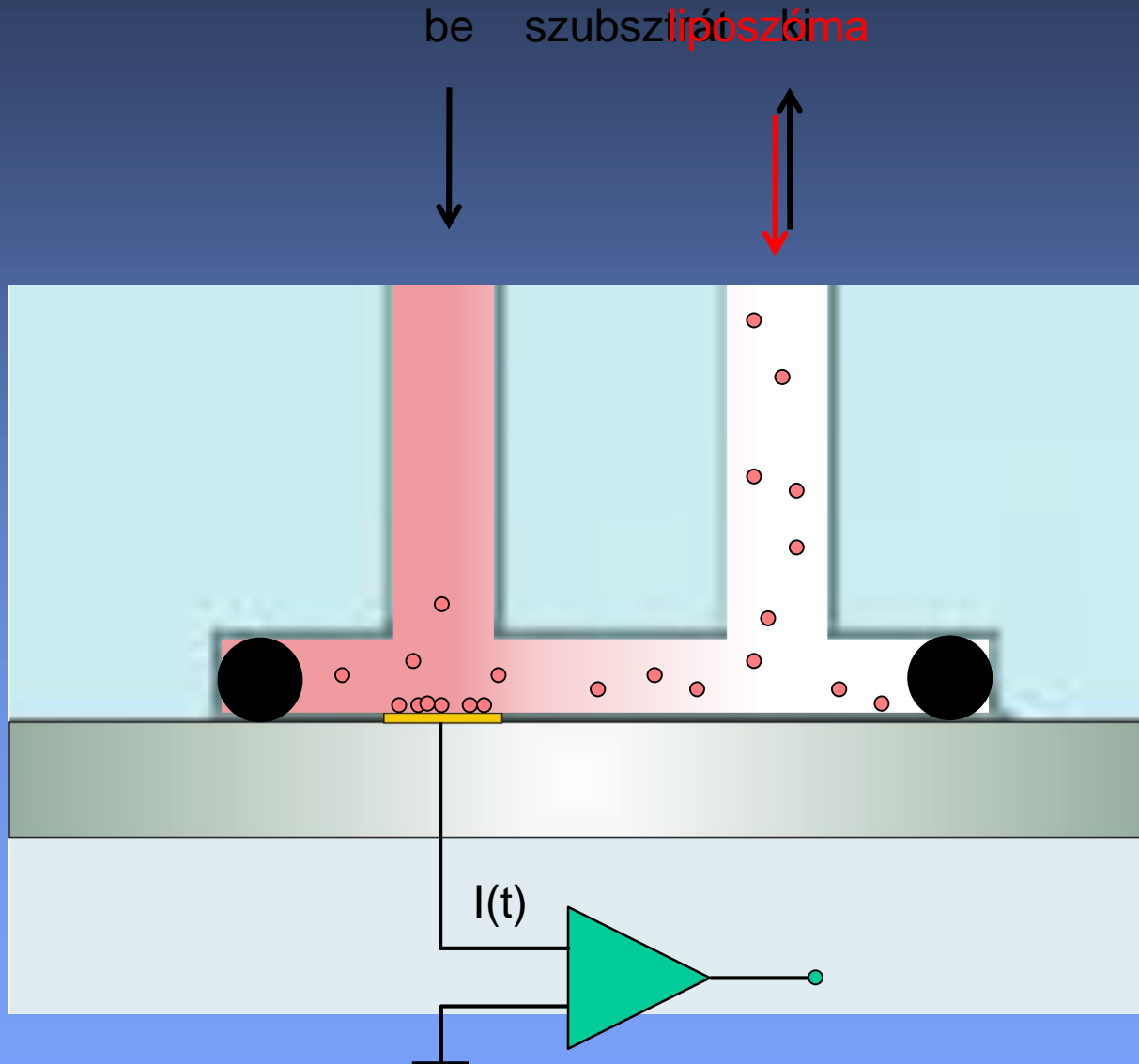

SSM módszer

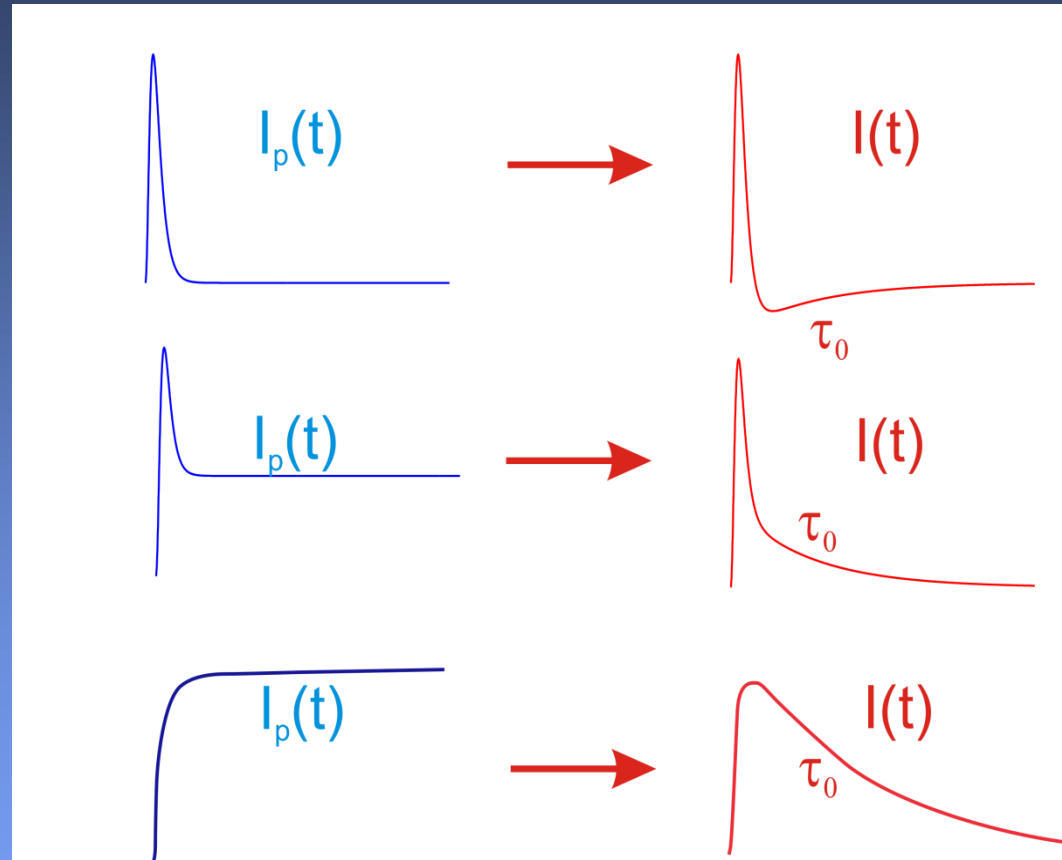
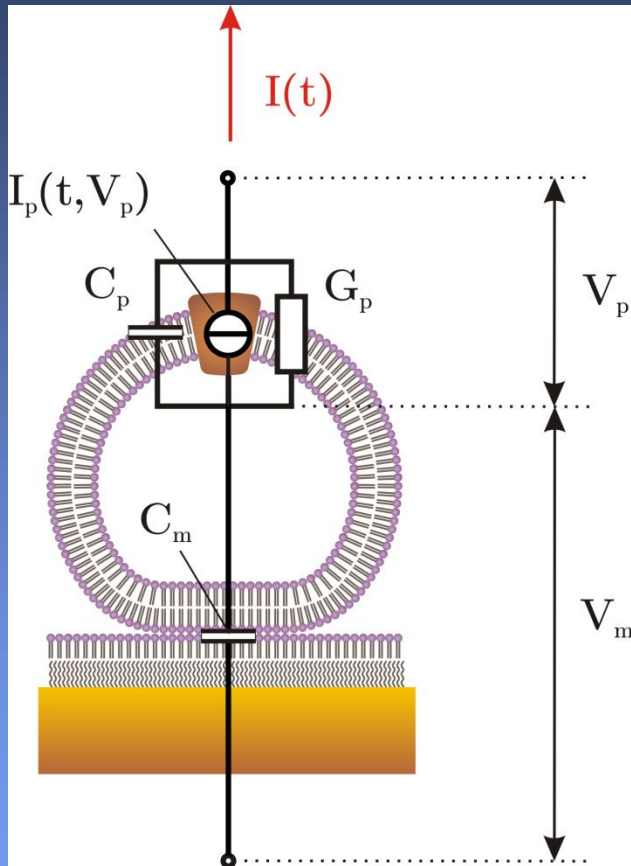
(Fendler és mtsi., 1992)

A minta abszorpciója és a transzporter aktiválása

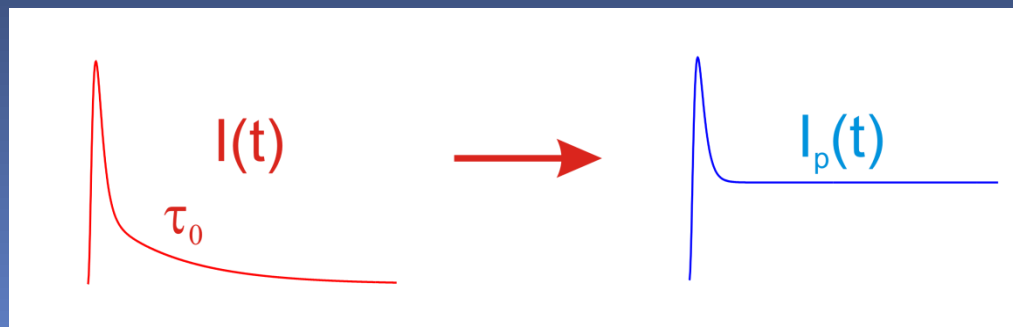
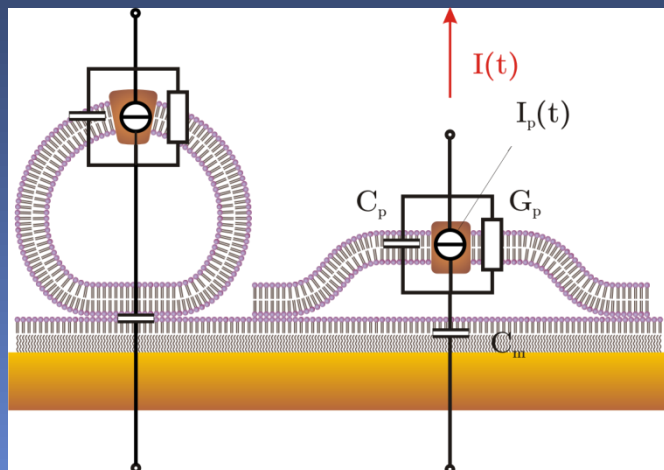

A kapacitív csatolás miatt a pumpáram alakja torzul

$$\tau_0 = \frac{C_p + C_m}{G_p}$$

A transzportáramok rekonstrukciója

$$I_p(t) = \left(1 - \frac{C_p}{C_m}\right) \left\{ I(t) + \frac{1}{\tau_0} \int_0^t I(t) dt \right\}$$

Mikor hasznos a módszer?

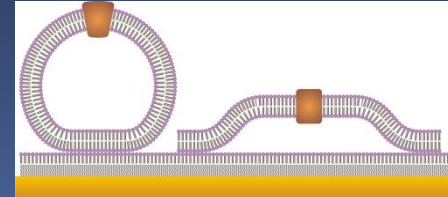
Ha a hagyományos elektrofiziológias mérés nehézségekbe ütközik

- Proteoliposzómák, membrán vezikulák, membrán fragmentumok

- Bacteriális és intracelluláris membrántranszport vizsgálata

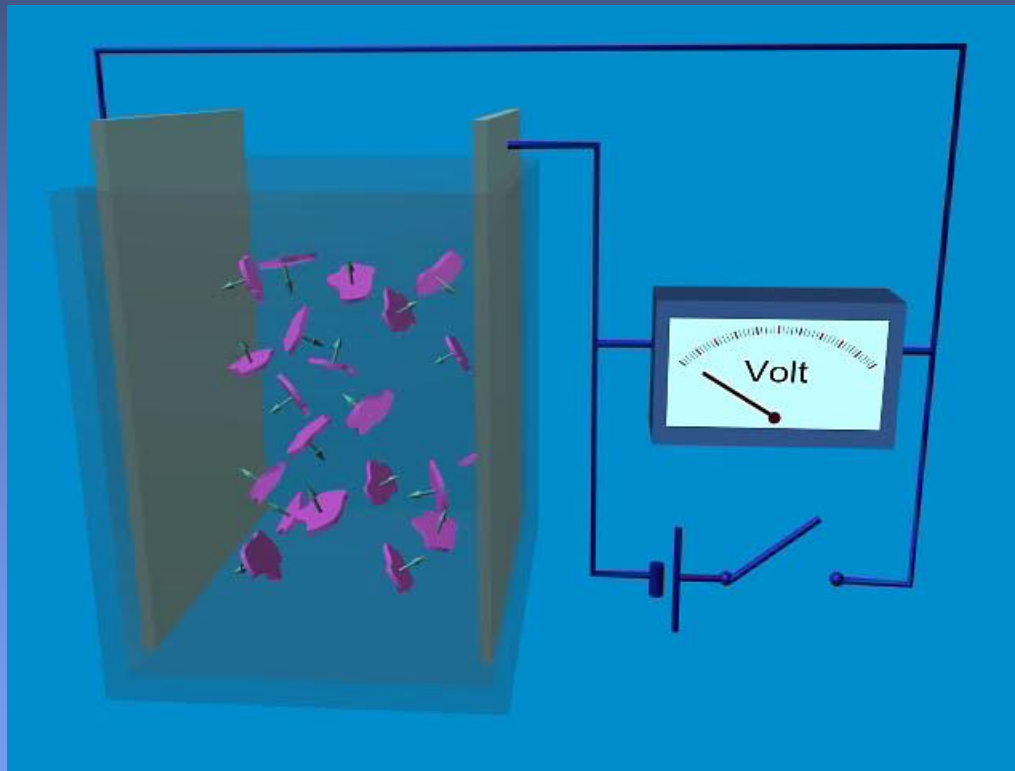
- Gyors oldatkicsérélődés (< 2 ms)

- Szenzorok, automatizálás, miniatürizálás

2. Térfogati módszerek

Szuszpenziós módszer	(Keszthelyi and Ormos, 1980)
Gél módszer	(Dér et al., 1985)
Száraz minták	(Nagy, 1978; Váró, 1983)
Fénygradiens módszer	(Kok, 1976 Witt, 1977)

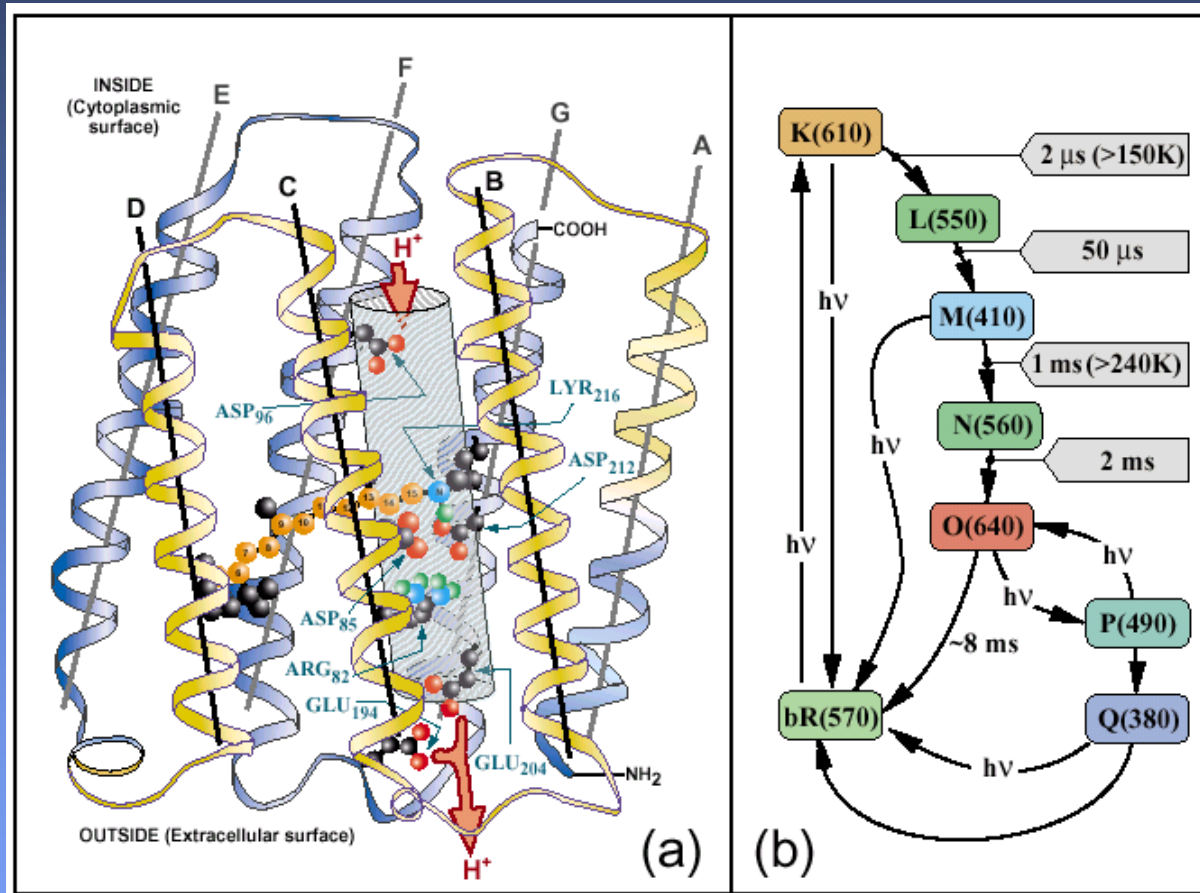
Előny: gyors kinetikai és abszorpciós mérések lehetősége

Bakteriorodopszin

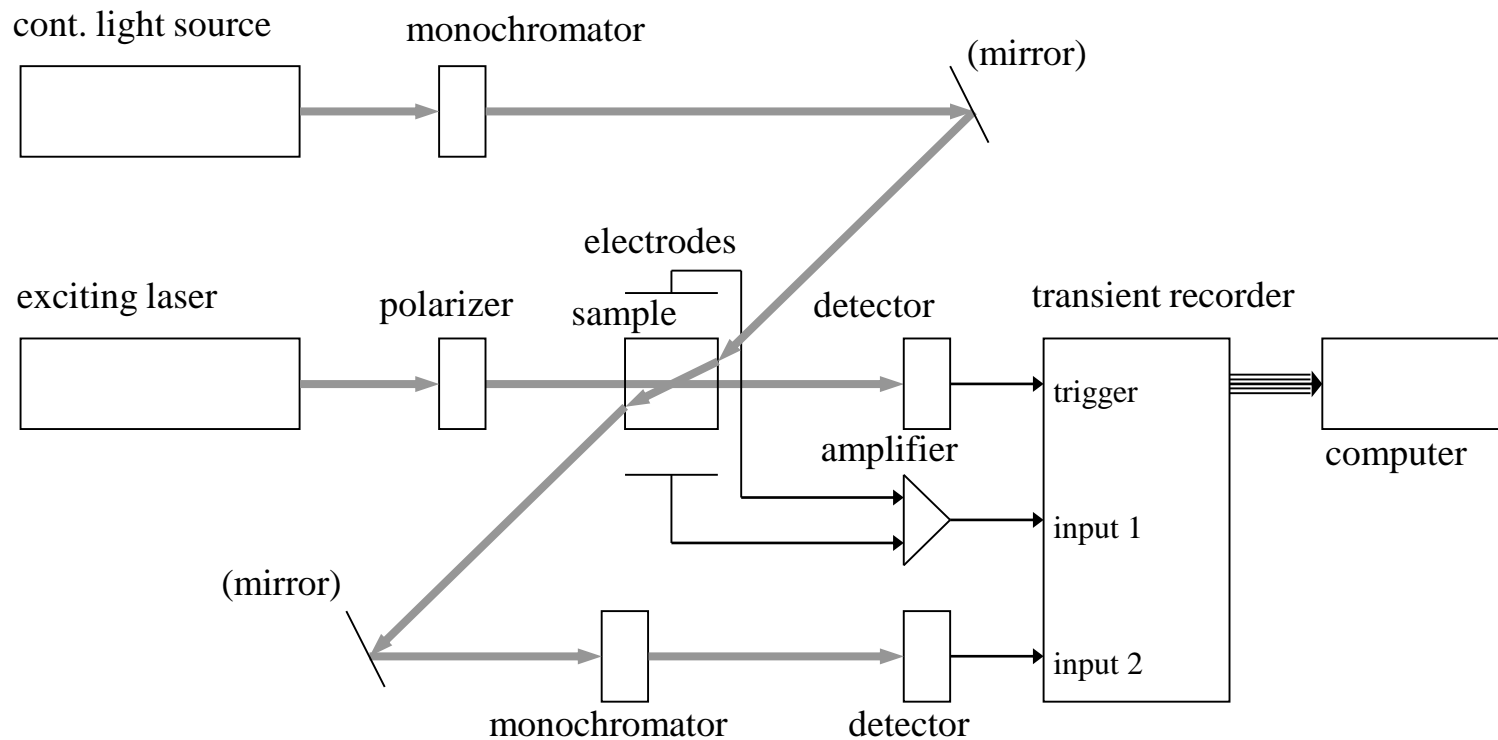
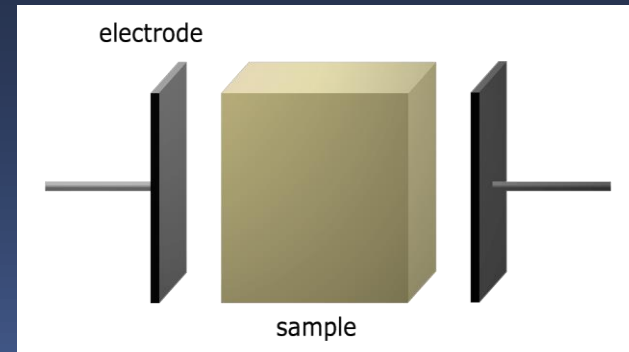
Modellobjektum

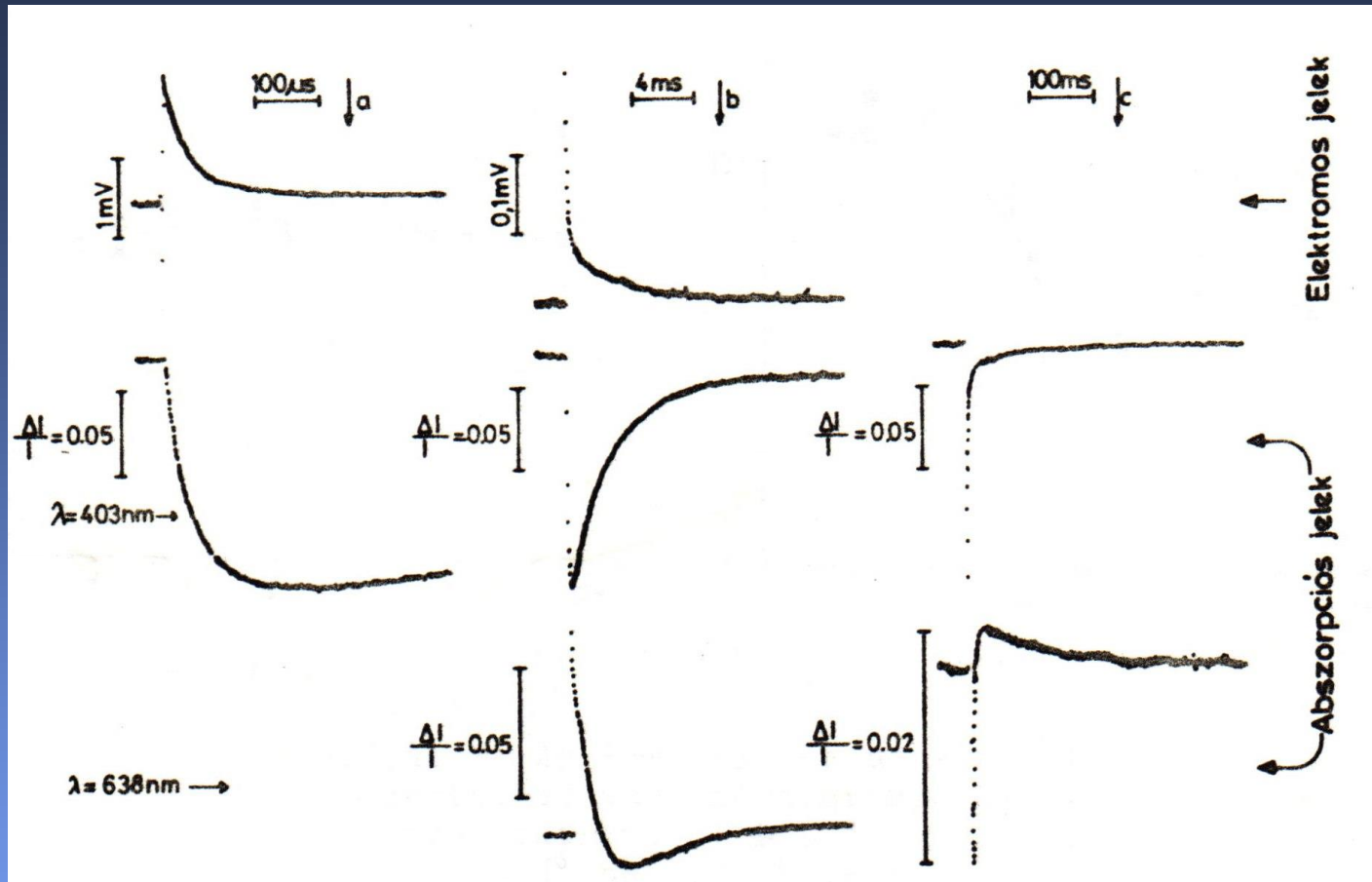
bakteriorodopszin

stabilitás, abszorpcióváltozások

Gél módszer

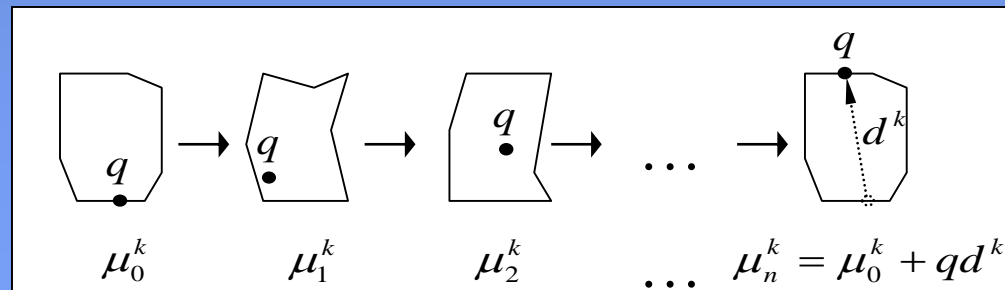
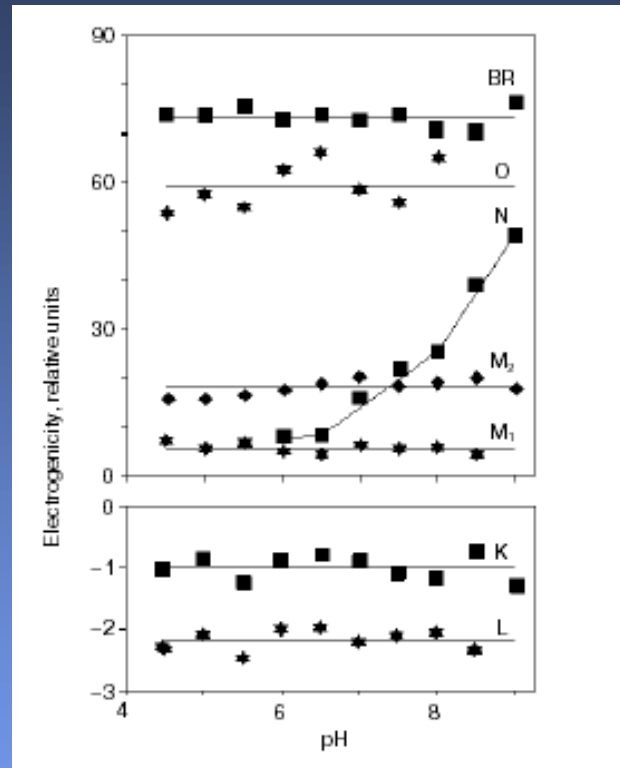

Kinetikai korreláció az elektromos és optikai jelek között

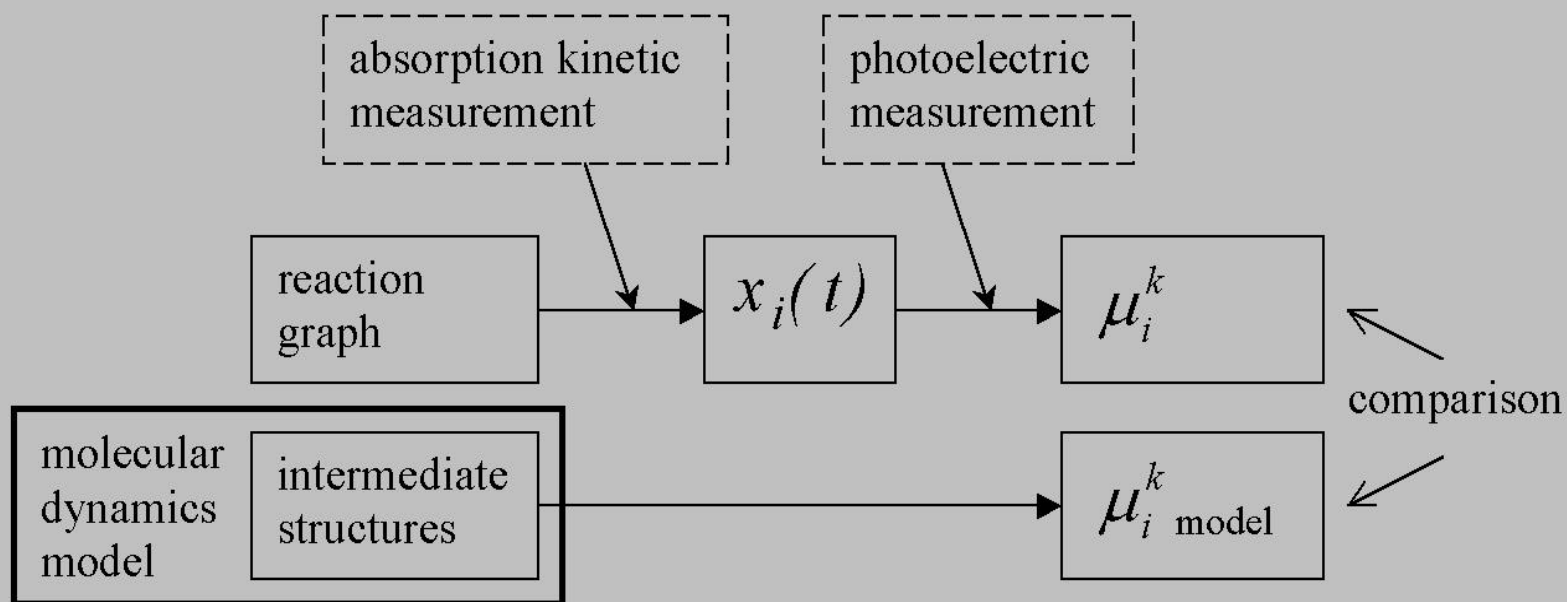
Értelmezés: $i(t) = B \sum_j \mu_j dC_j(t)/dt$

Dipólmomentumok

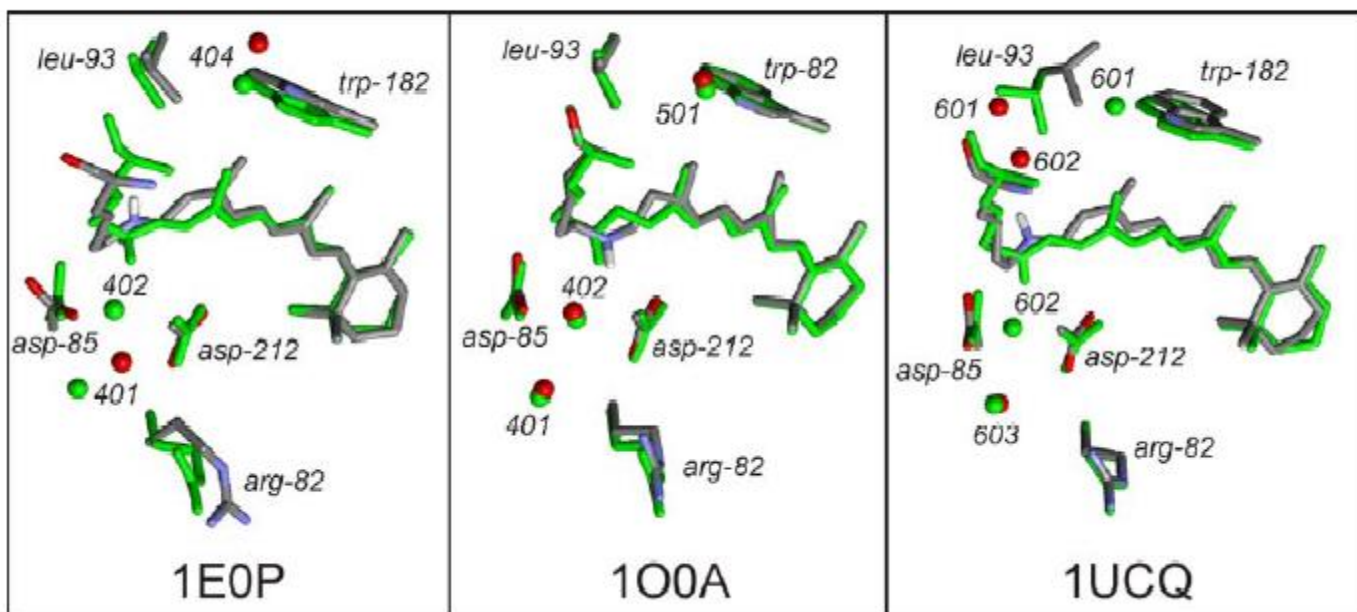

Hogyan használhatjuk ezt fel?

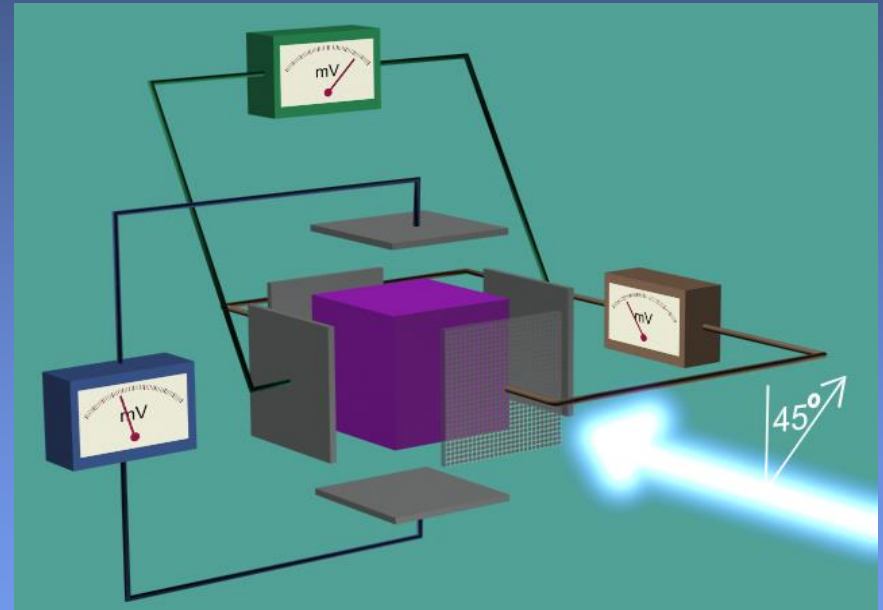
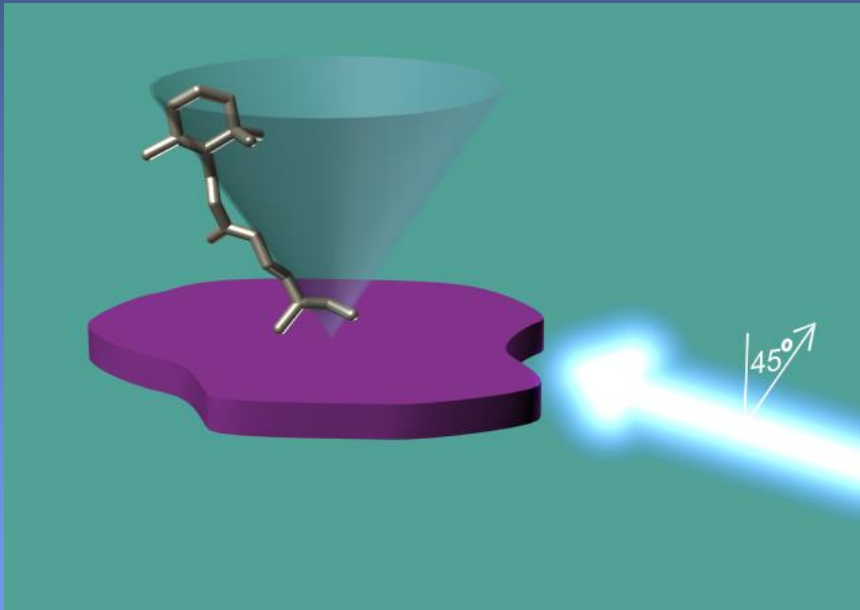
„L”

J.K. Lanyi / Biochimica et Biophysica Acta 1658 (2004) 14–22

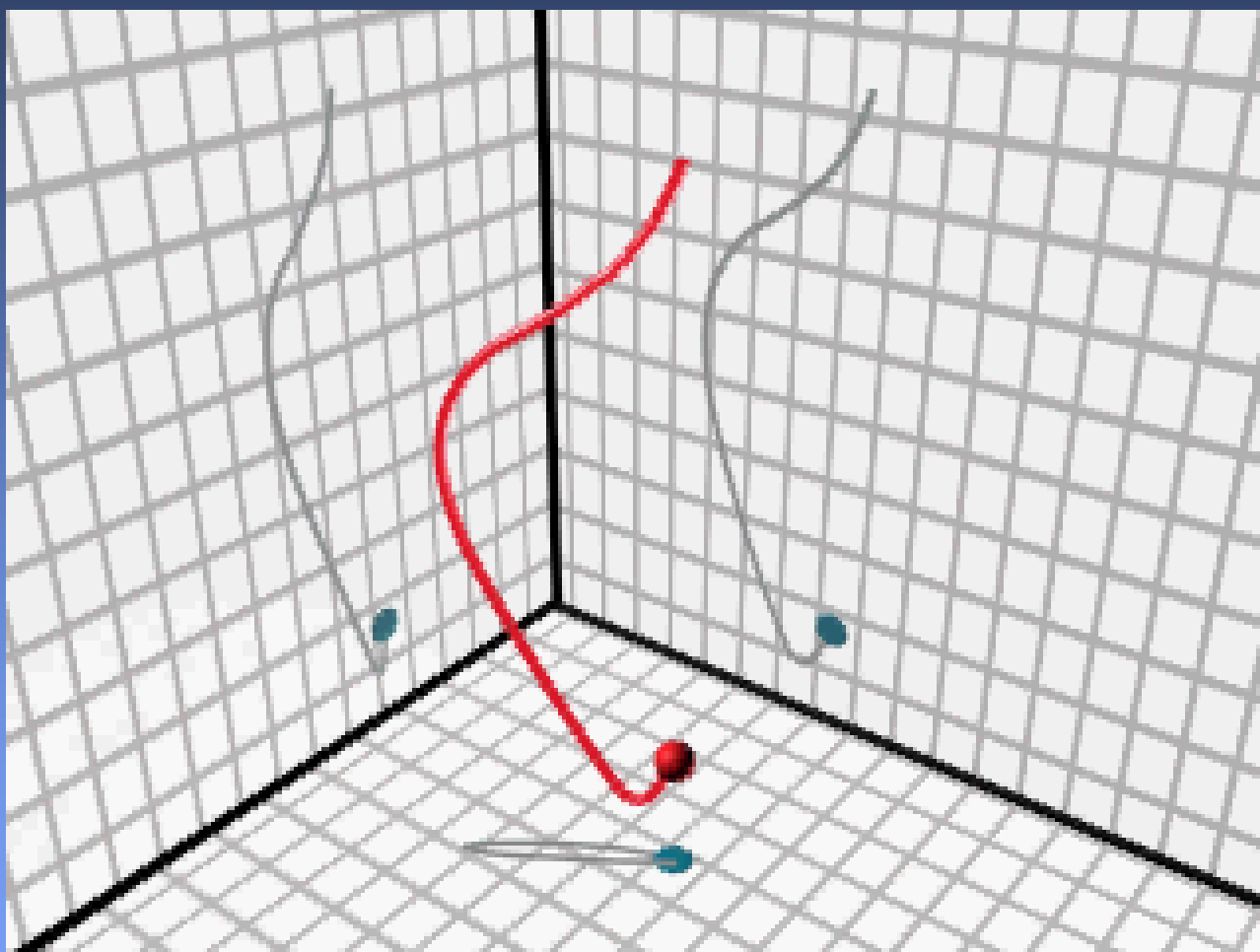

	Arg82	Asp85	Leu93	Trp182	Asp212	Lyr	Prot	Prot+wat
1E0L	-2.1734	0.1631	0.0125	0.1189	0.2184	0.5451	-1.1154	-0.3404
	-1.8833	0.1532	0.0174	0.0602	0.2025	0.6250	-0.8250	-0.0500
1O0A	0.6143	-0.2344	-0.0171	-0.0059	-0.1918	-0.2212	-0.0560	0.7190
	0.6145	-0.2395	-0.0154	-0.0001	-0.2299	-0.3889	-0.2593	0.5157
1UCQ	0.2224	0.0608	-0.0061	0.0486	-0.2201	0.2448	0.3504	1.1254
	0.2078	0.0704	-0.0056	0.0314	-0.2422	0.2319	0.2937	1.0687

3D elektromos jelek mérése

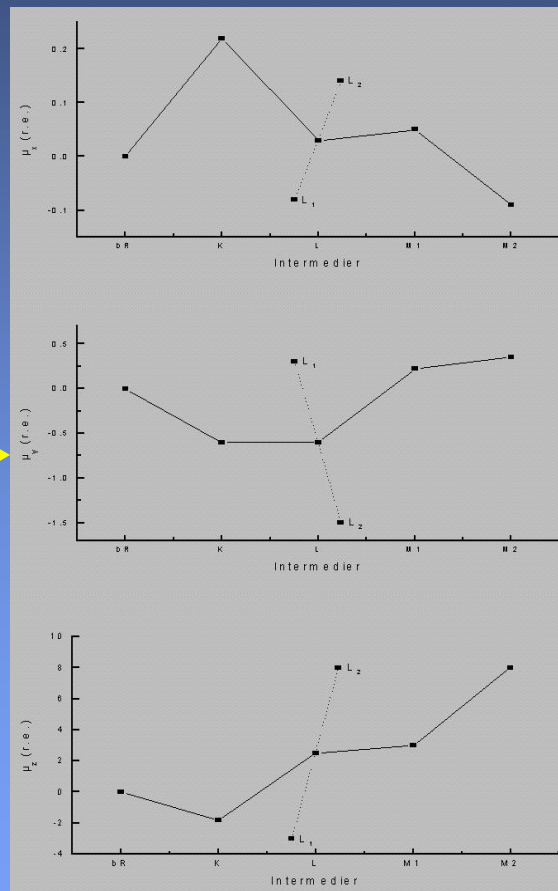
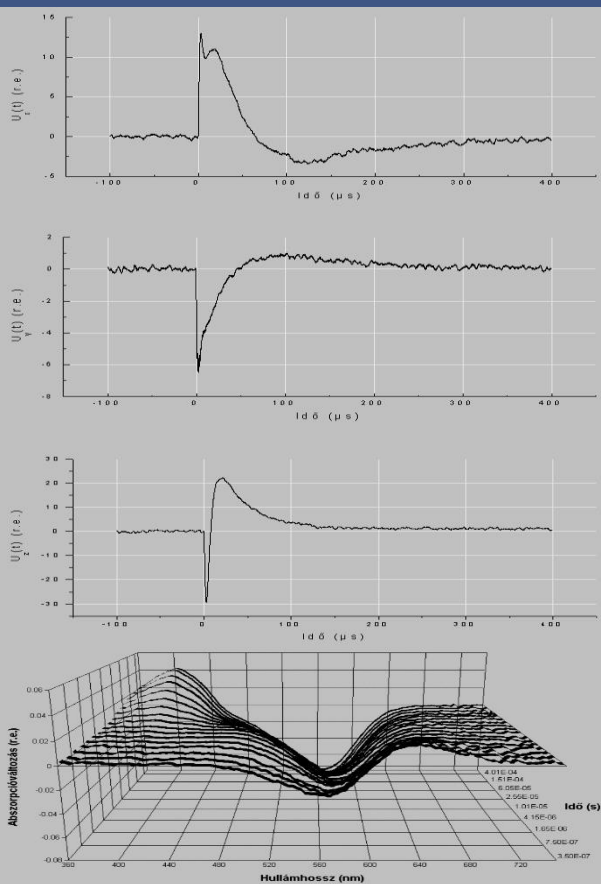

Dér et al. (1999)

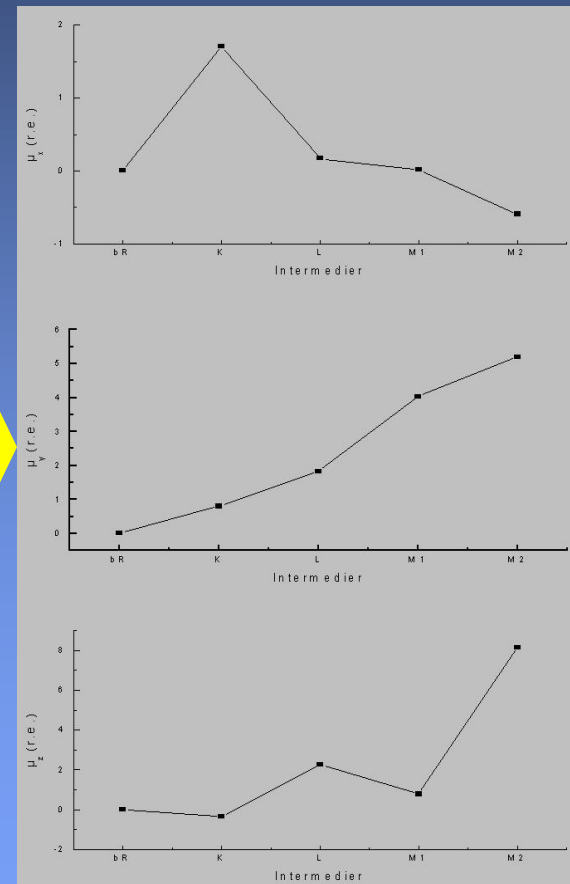

MD modellek tesztelése

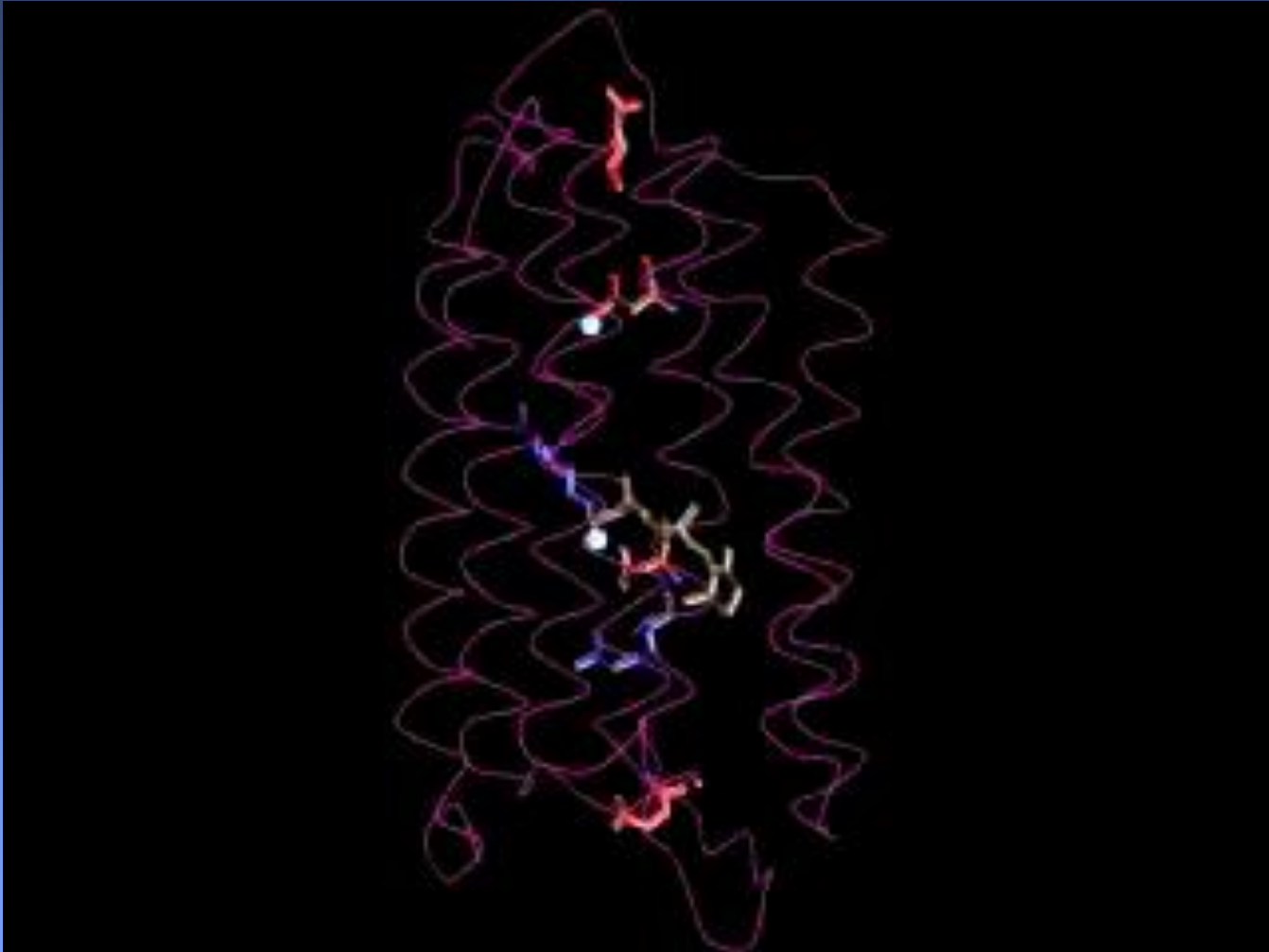
Measurement

Model

A bR molekula működése

Példák a módszer további alkalmazásaira

Ionpumpálás

(halorodopszin, bakteriorodopszin, proteorodopszin)

Jelátvitel

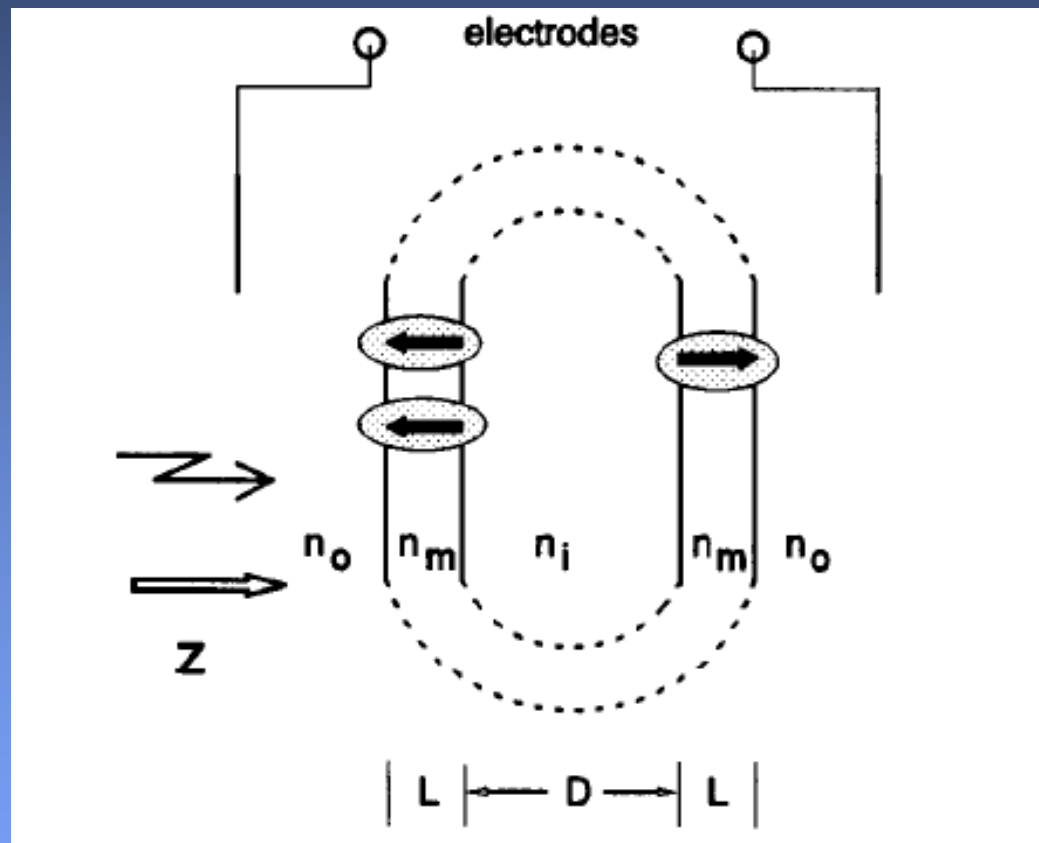
(Chlamydomonas rodopszin, squid rodopszin)

A fotoszintézis elsődleges folyamatai

(növényi és bakteriális reakciócentrumok)

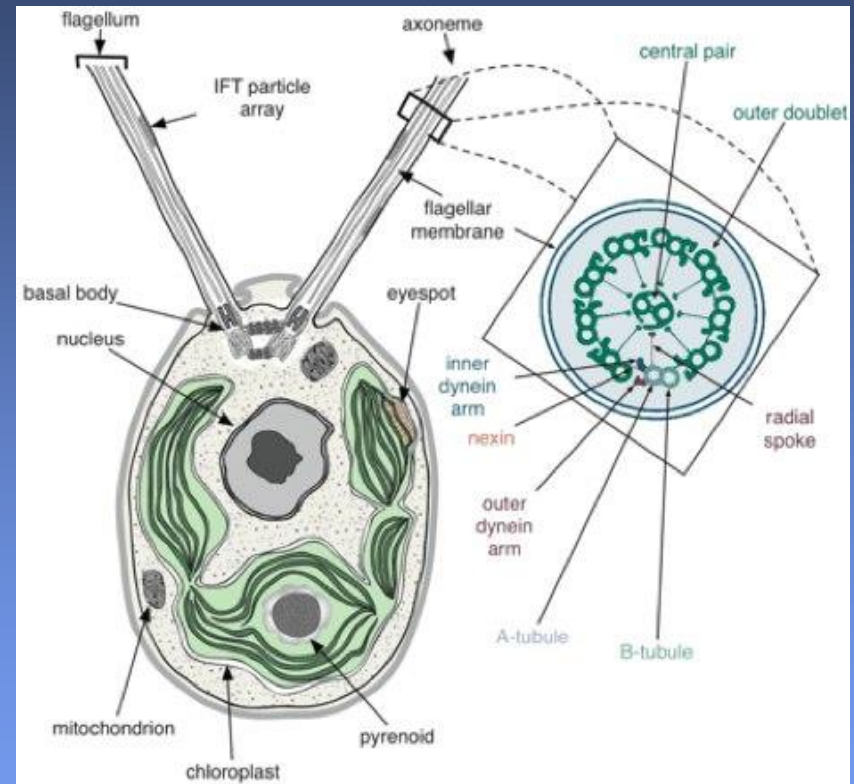
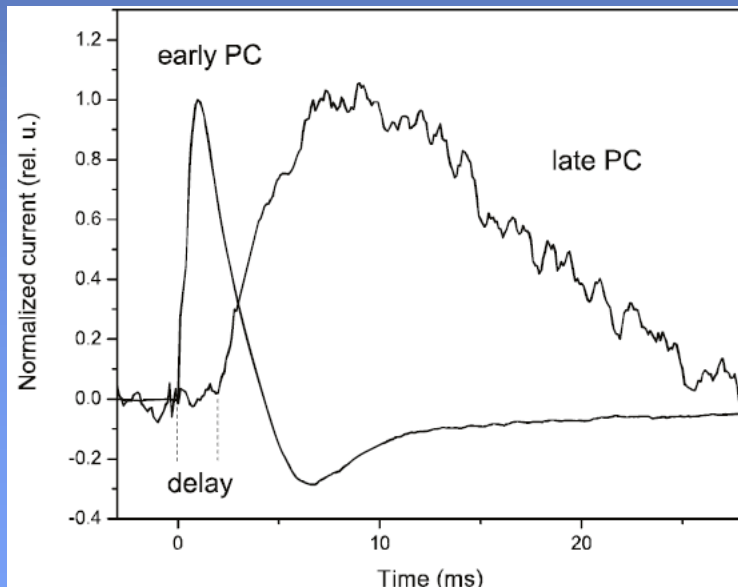

Fénygradiens módszer

Modellobjektum: *C. reinhardtii*

- Könnyen nevelhető sejtpopuláció
- Fototaktikus mozgás
- Szemfolt: 2 fajta rodopszin

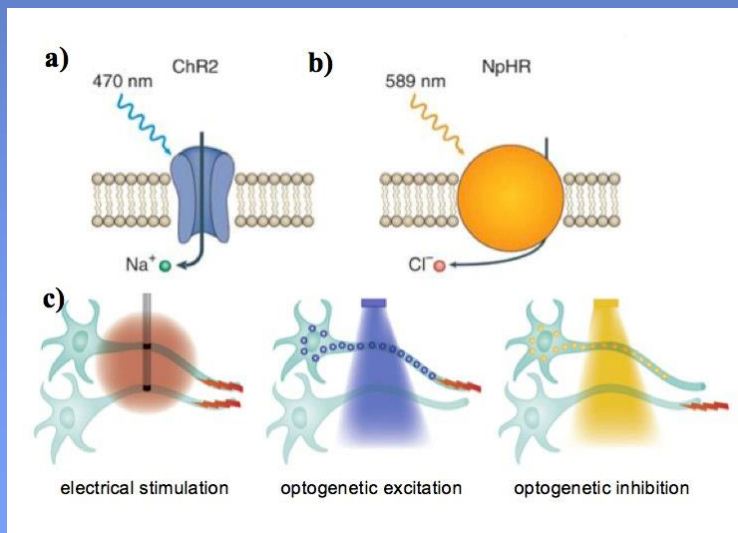
Alkalmazások

- A fénygradiens módszer finomított változata lehetőséget ad algák fototaxisát kísérő fotoáramok tanulmányozására
- Mutáns channelrhodopsin törzsek funkcionális vizsgálatának egyszerű módja

A channelrodopszinok alapvető szerepet játszanak az **optogenetikában**

Brain Prize, 2013

Optogenetika

Agykutatás (neuronhálózatok in-vivo vizsgálata)

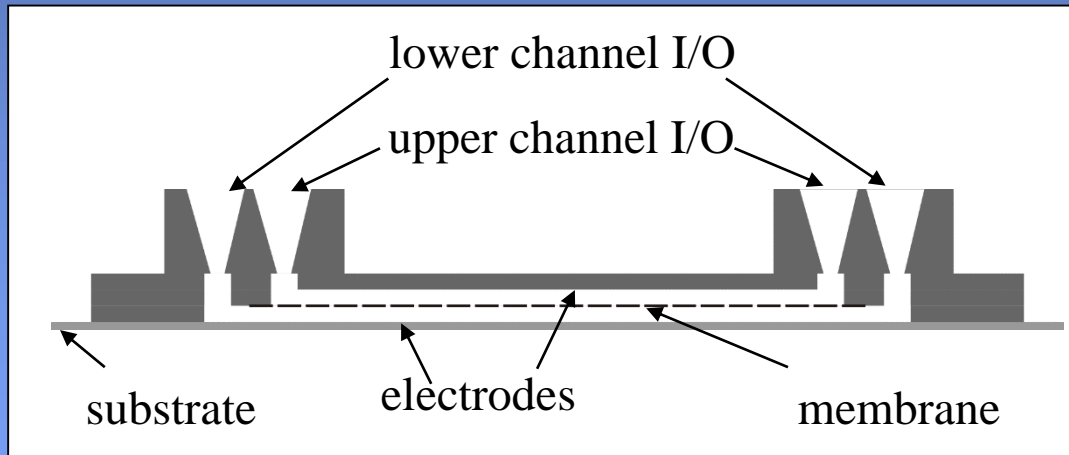
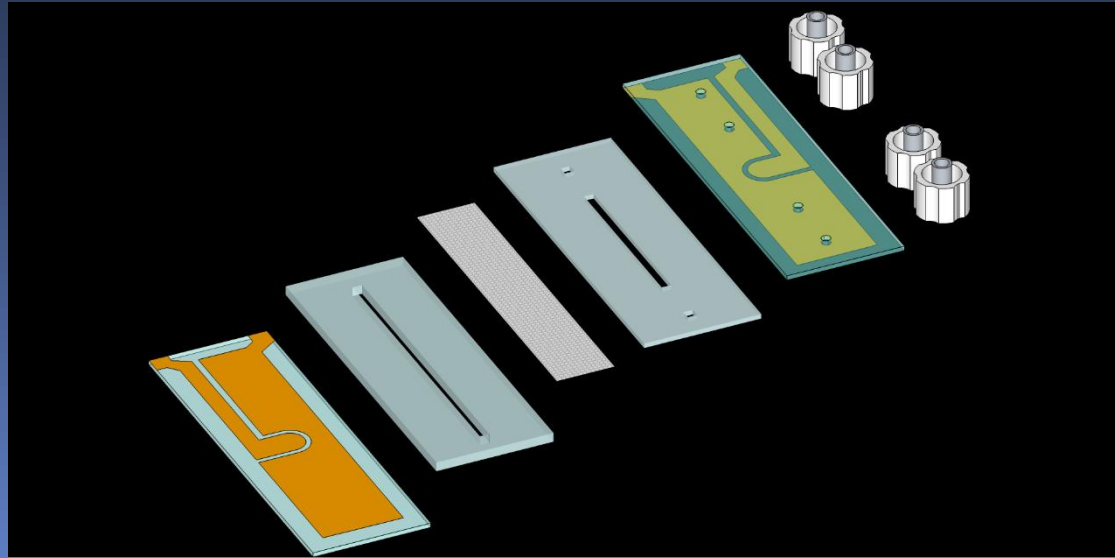
Neurológiai és pszichiátriai kórképek (Parkinson-kór epilepszia, depresszió, skizofrénia)

Vakság gyógyítása (retinitis pigmentosa, makuladegeneráció)

Izomsejtek, -szövetek szelektív gerjesztése

Irányított sejtmotilitás

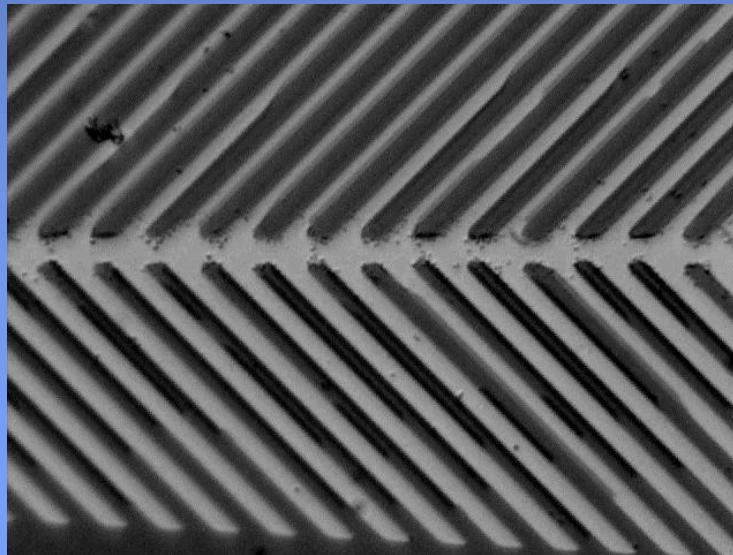
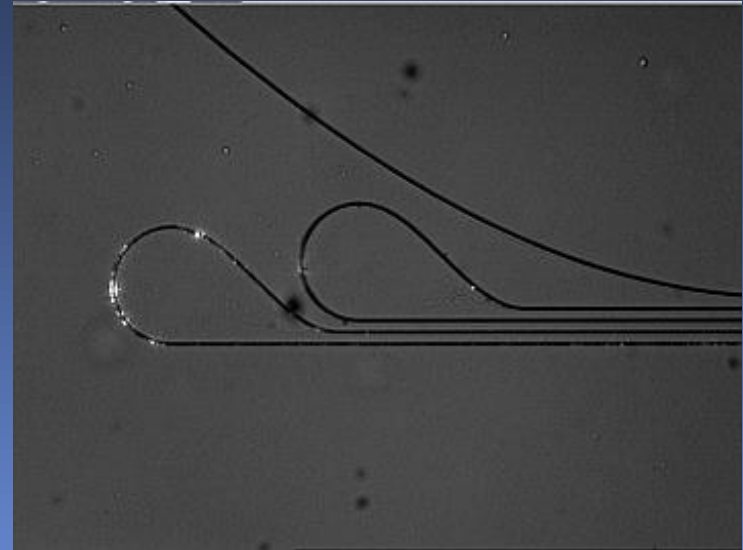
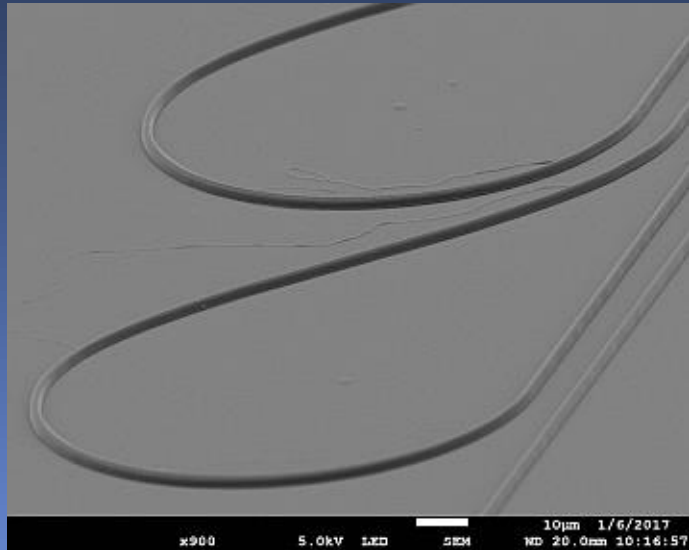
Vér-agy gát modellrendszer

Electrical resistance of cell layers
($\Omega \times \text{cm}^2$)

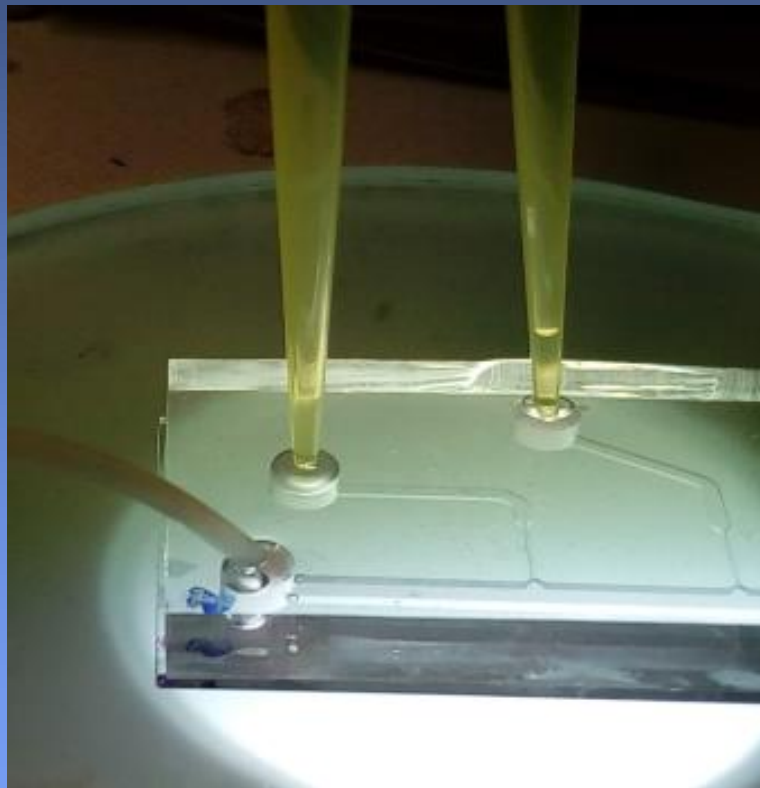
	A549	Caco-2	D3
Day 1	45	20	32
Day 2	51	35	63
Day 3	55	80	65
Day 4	62	180	68
Day 5	58	420	85
Day 6		490	95

Mikroelektródák

Organoidok

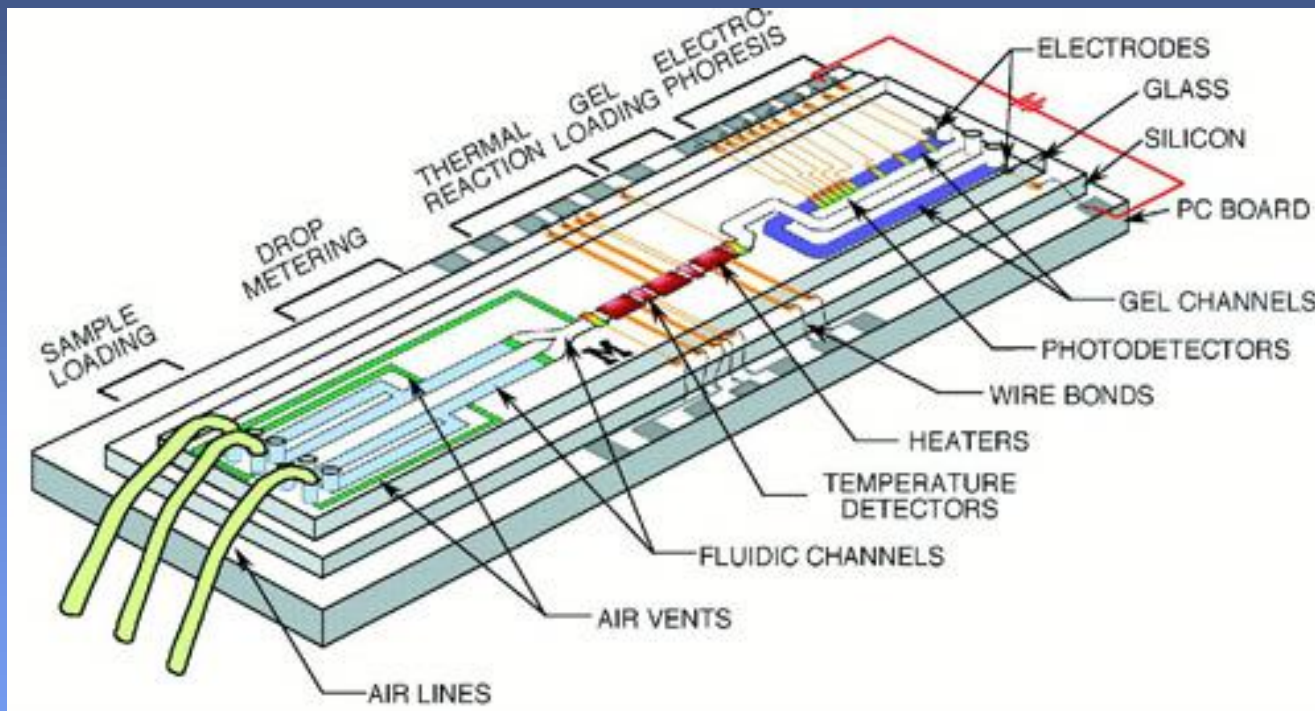
Dielektromos spektroszkópia

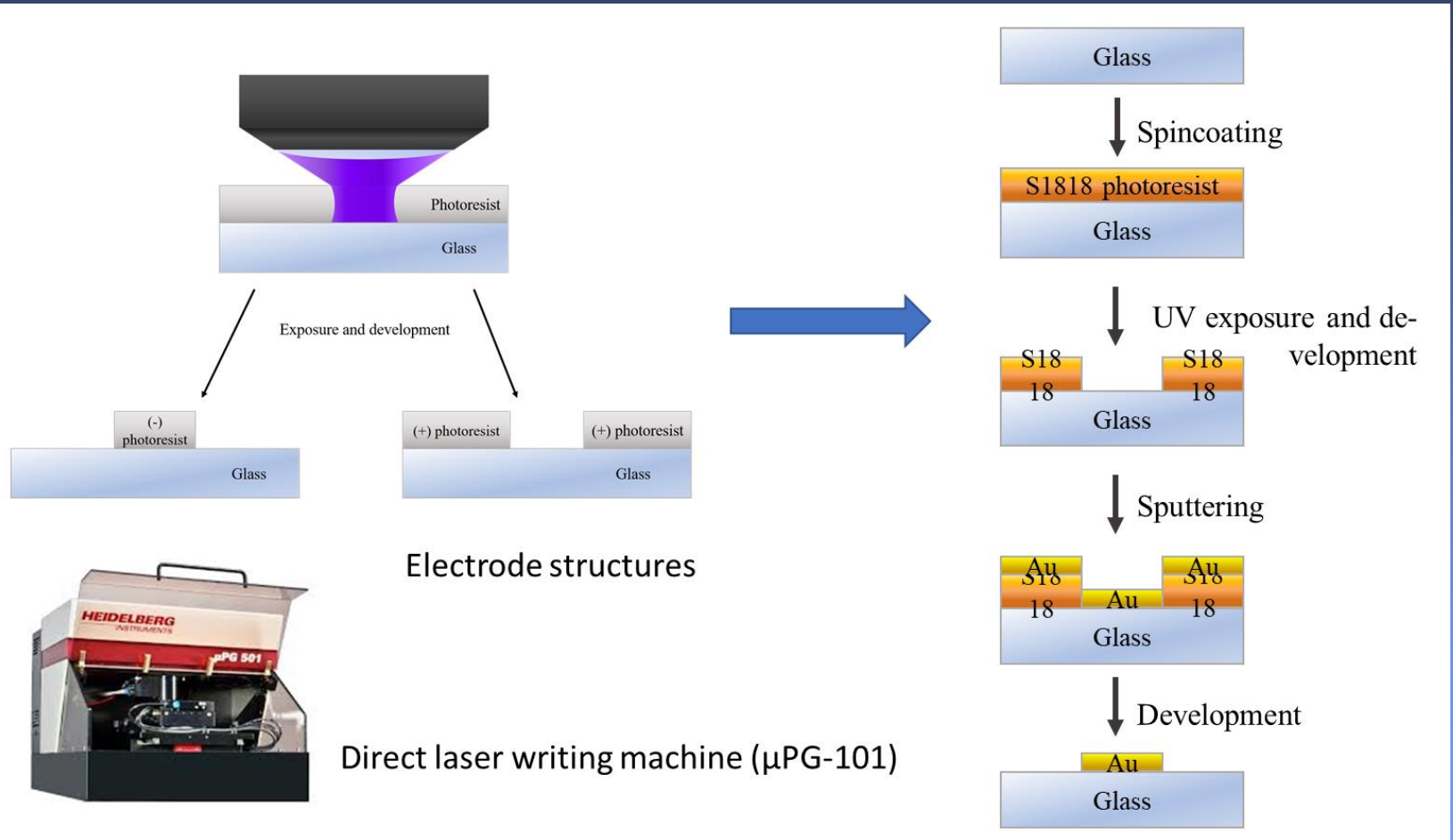
Komplex „lab-on-a-chip” eszközök

Elektromos, optikai, mikrofluidikai (és mikromechanikai) elemek kombinálása egy hordozófelületen

Felhasználás: biofizikai és biokémiai analízis

Lab-on-a-chip tools; clean room facility

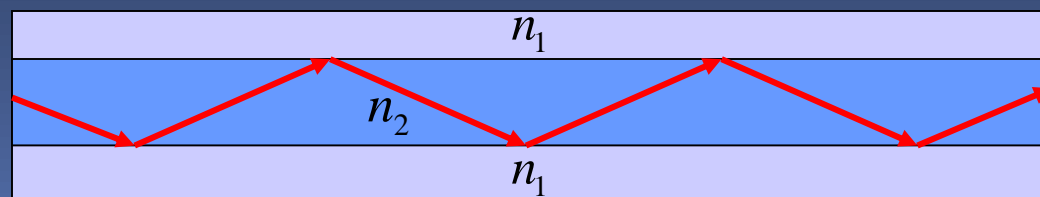

Galajda P, Petrovszki D

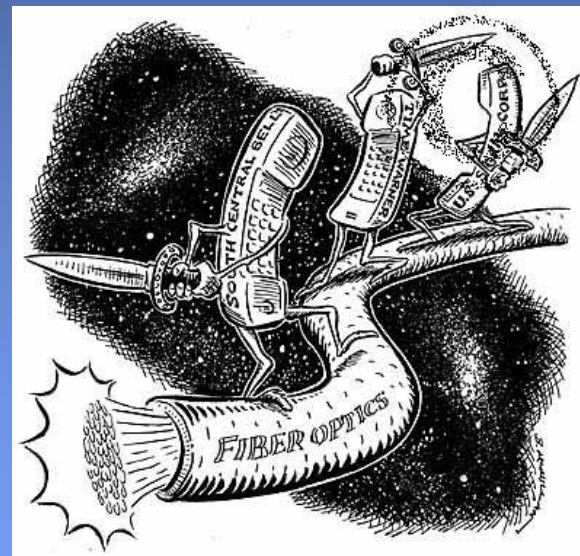
Kommunikáció fénnyel

Optikai fényvezető kábel

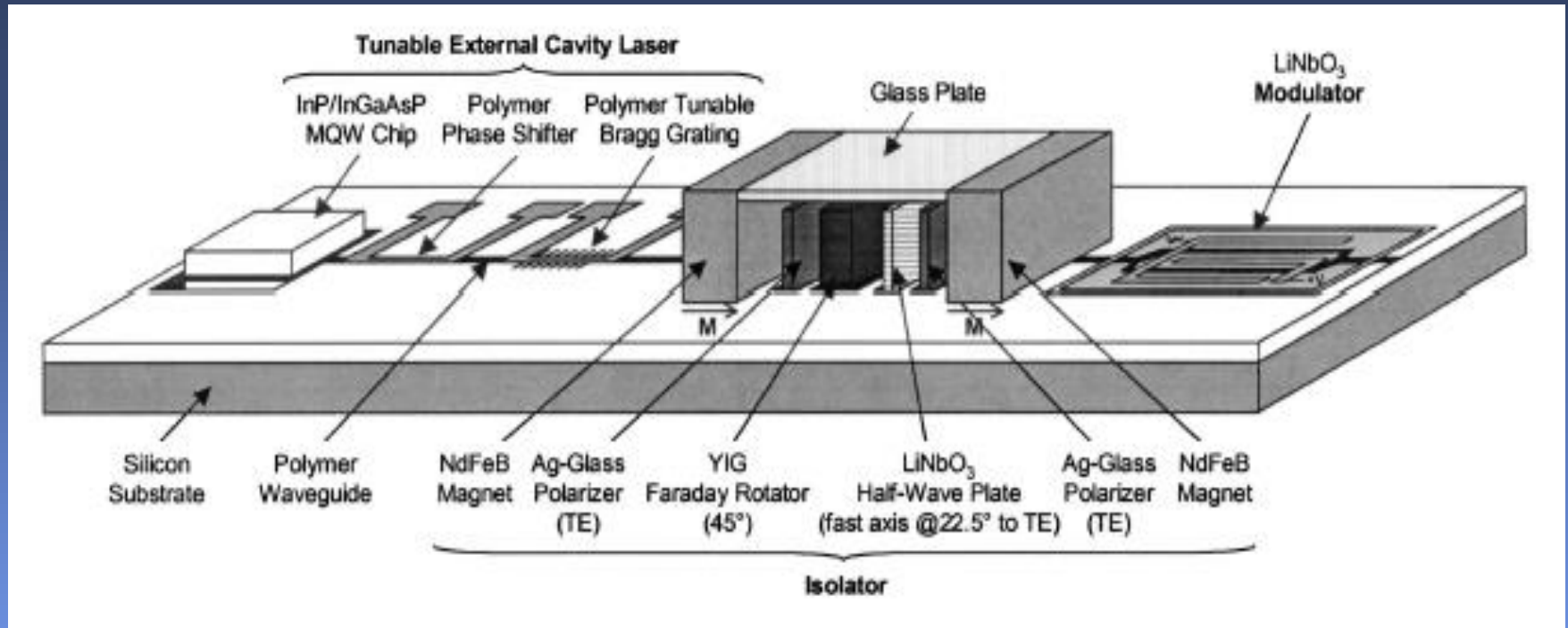

$$n_1 < n_2$$

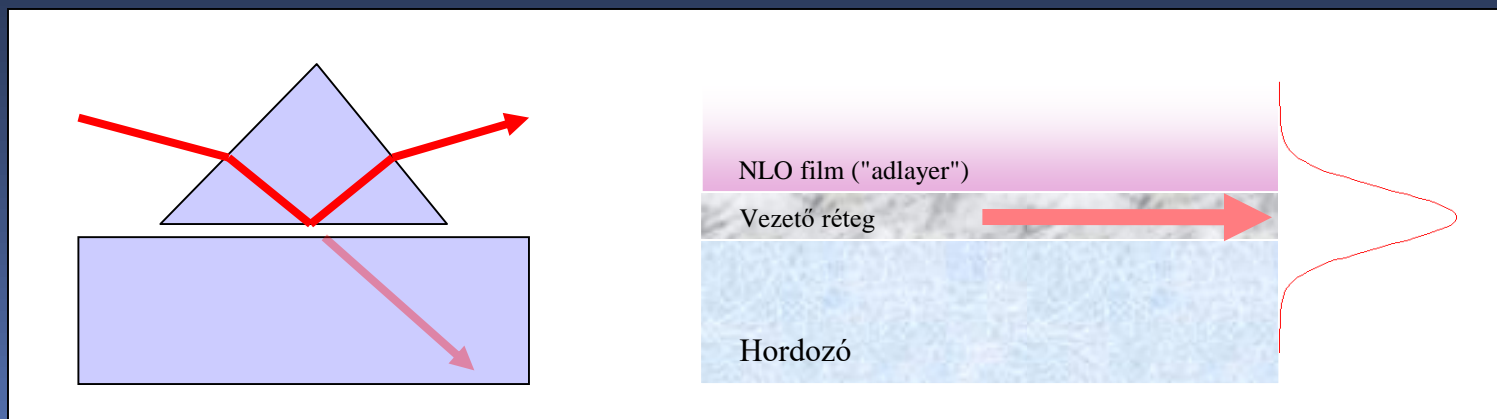
Lehetne ezt kicsiben is?

Integrált optika

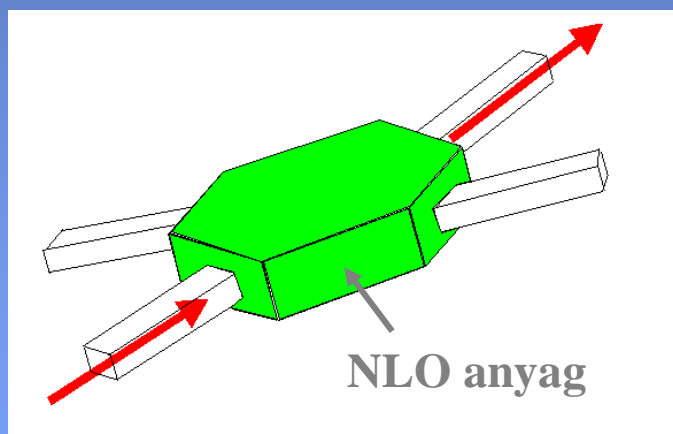

“Szűk keresztmetszet”: megfelelő nemlineáris optikai (NLO) kapcsolóanyagok - **külső hatásra** (elektromos, mágneses tér, fény) törésmutatóváltozás

Az „evaneszcens” fény

Integrált optikai kapcsoló

Jó lenne kizárólag fényvezérelt áramköröket készíteni.

Követelmények: fény hatására törésmutatóváltozás, gyors kinetika, stabilitás

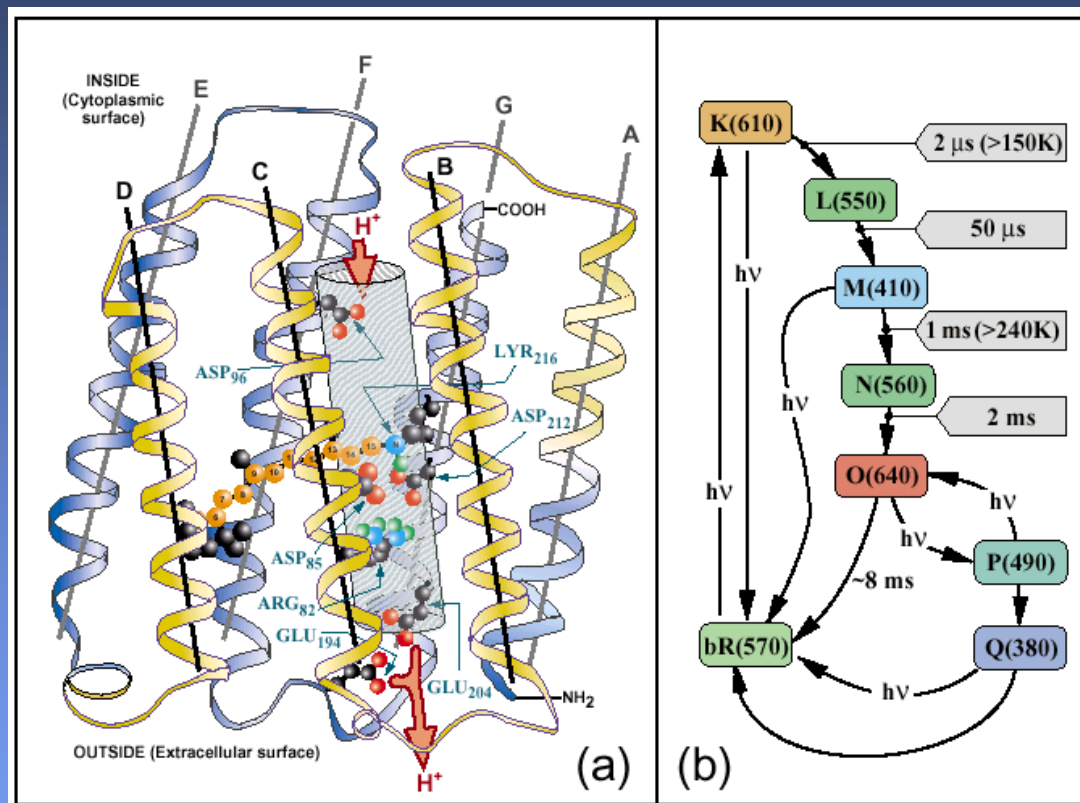

Bakteriorodopszin

Bakteriorodopszin

Modellszerepet tölt be az ionpumpáló membránfehérjék között

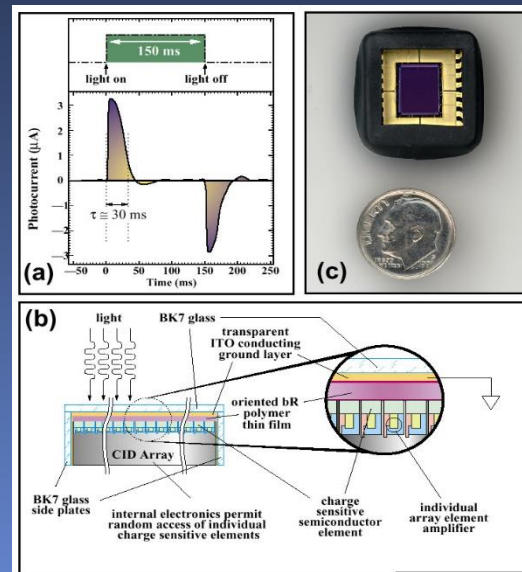
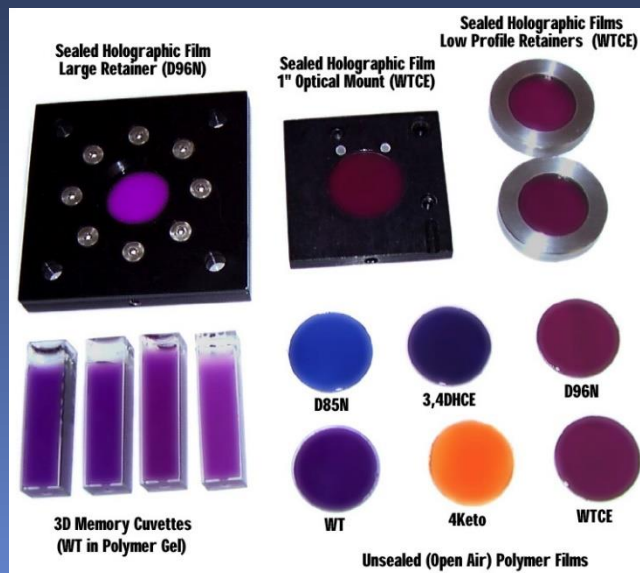

Közel vagyunk az atomi szintű leíráshoz
Génszabással, kémiai, fizikai módosítással tetszés
szerint alakíthatjuk

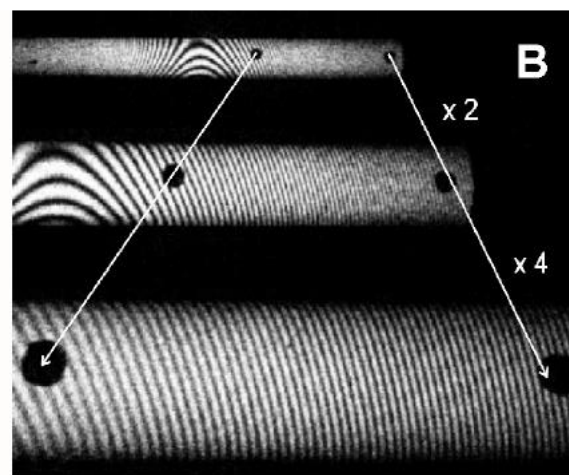
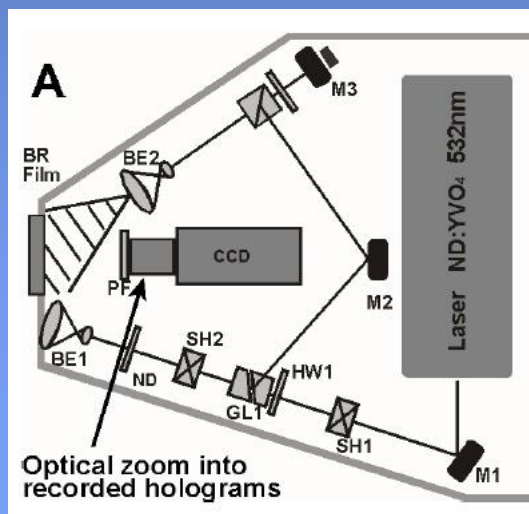
Bioelektronikai alkalmazások

(bR-alapú filmek)

Keck Center for Molecular
Electronics at Syracuse
University

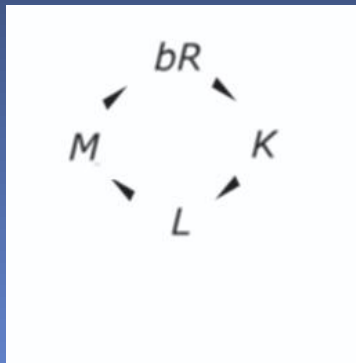
Institute of Physical
Chemistry University of
Marburg

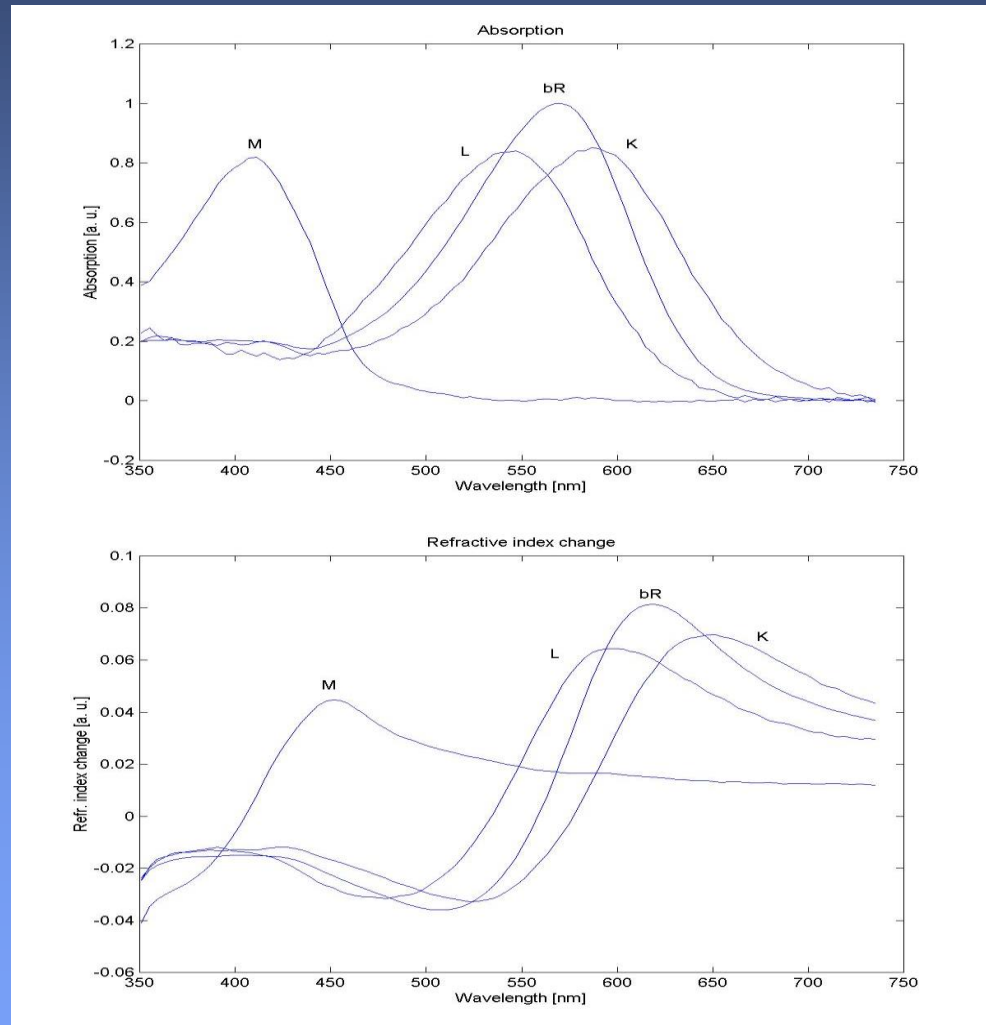

Integrált optikai alkalmazás

Nemlineáris optikai tulajdonság: a törésmutató megvilágítás hatására változzon

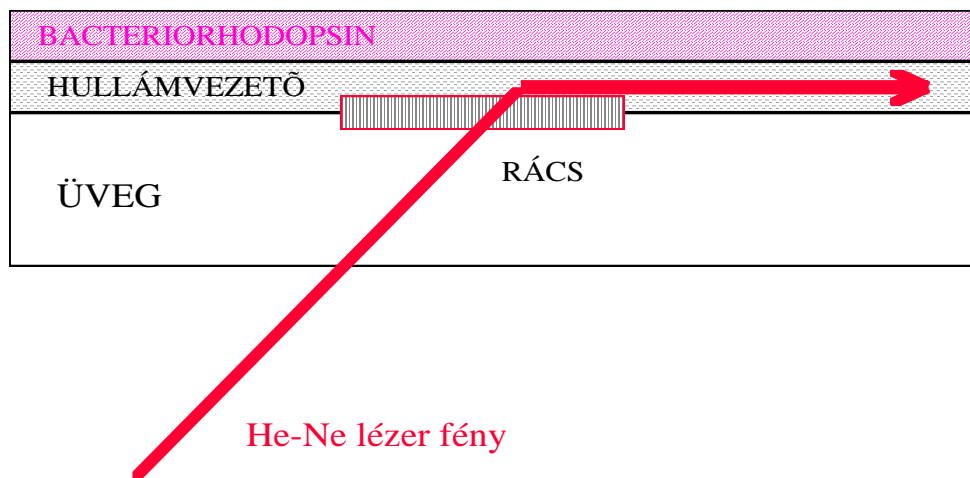
Kramers-Kronig
relációk

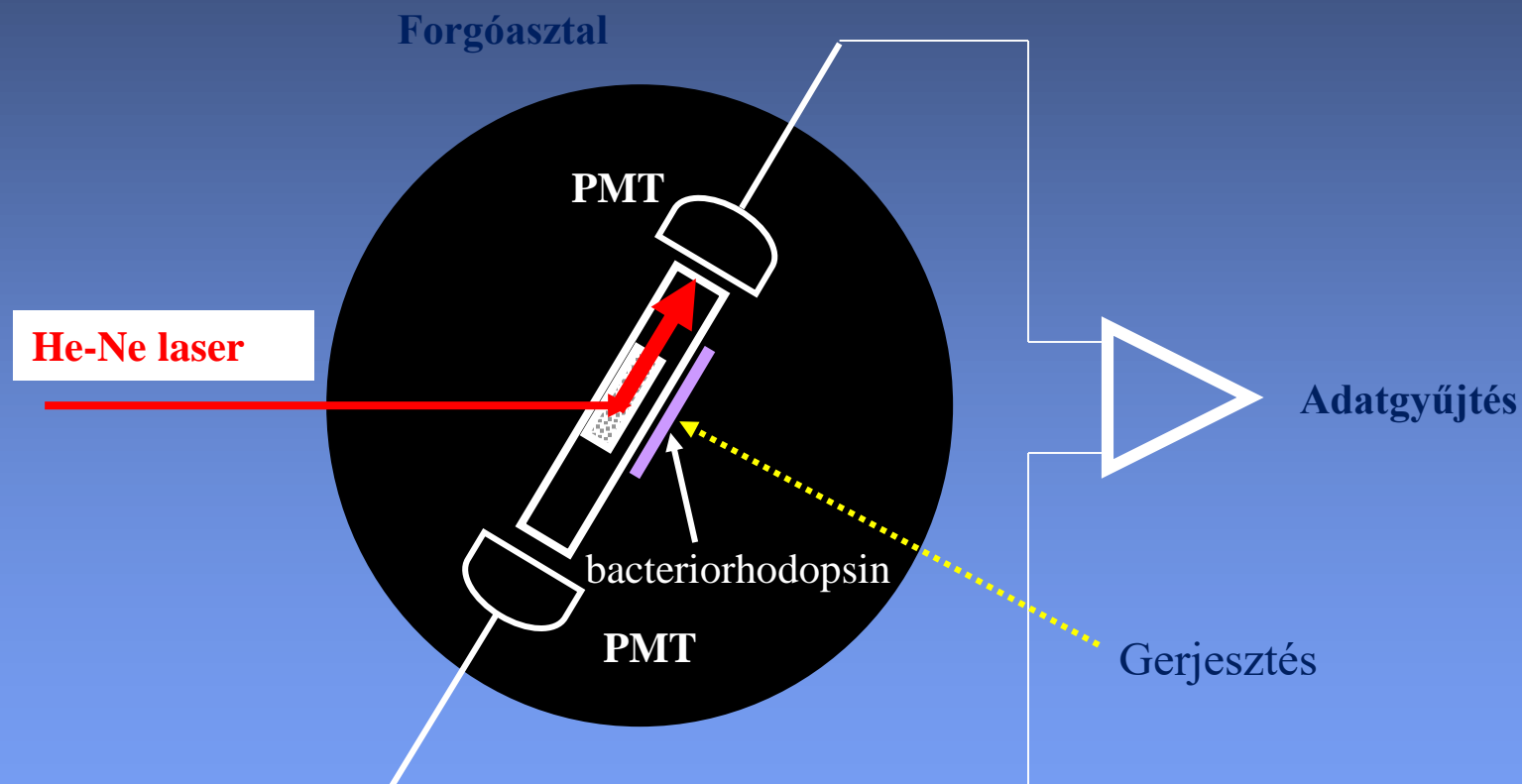
A törésmutató mérése

- üveg hordozó $n_s=1.526 - 1.532$
- hullámvezető réteg ($n_F=1.77 - 2.3$, $d \sim 200 \text{ nm}$)
- adalék réteg ($d > 1 \text{ }\mu\text{m}$)
- csatoló rács ($2400 - 2700 \text{ vonal/mm}$)

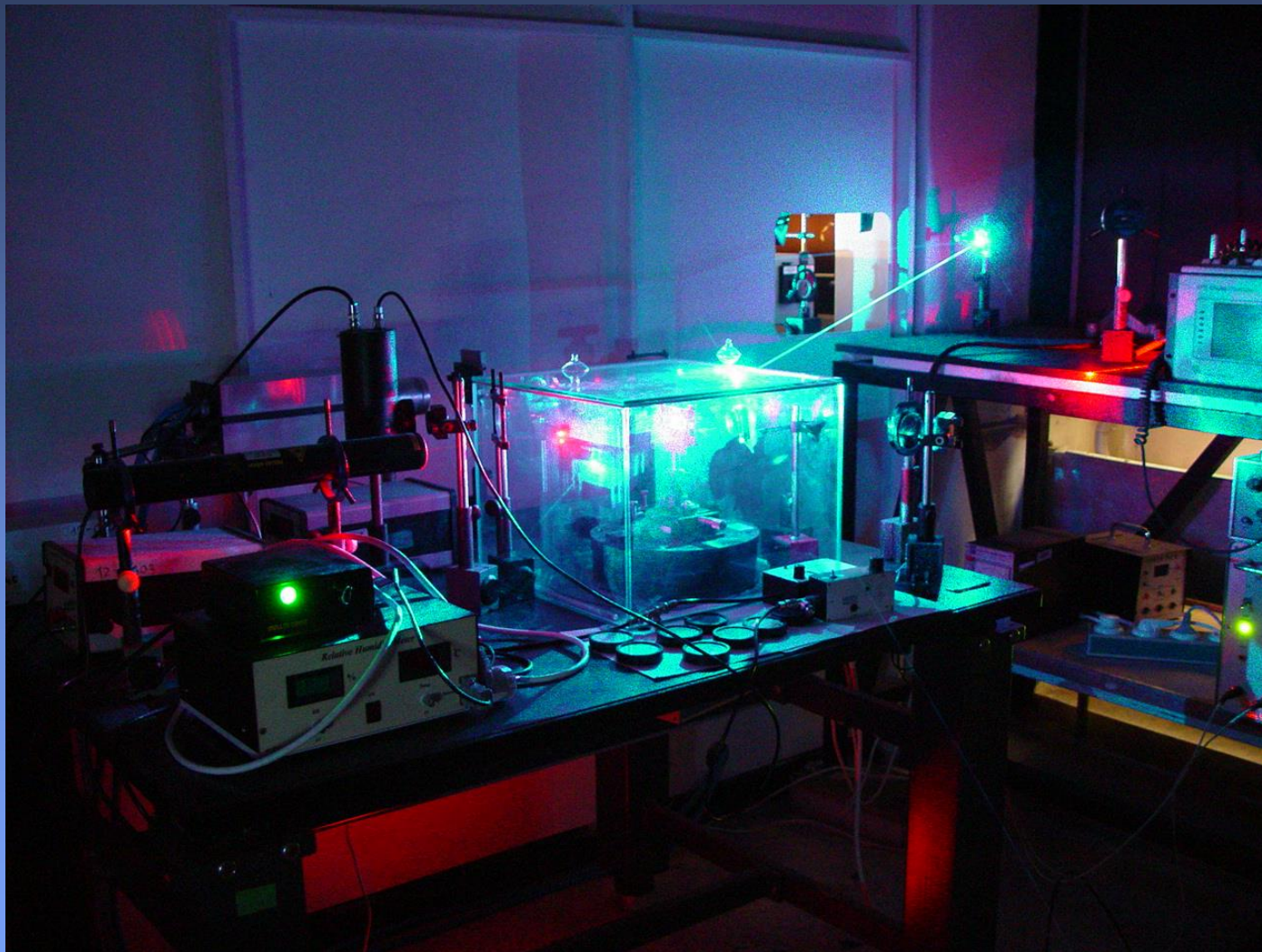
A rács csatolású hullámvezető sémája

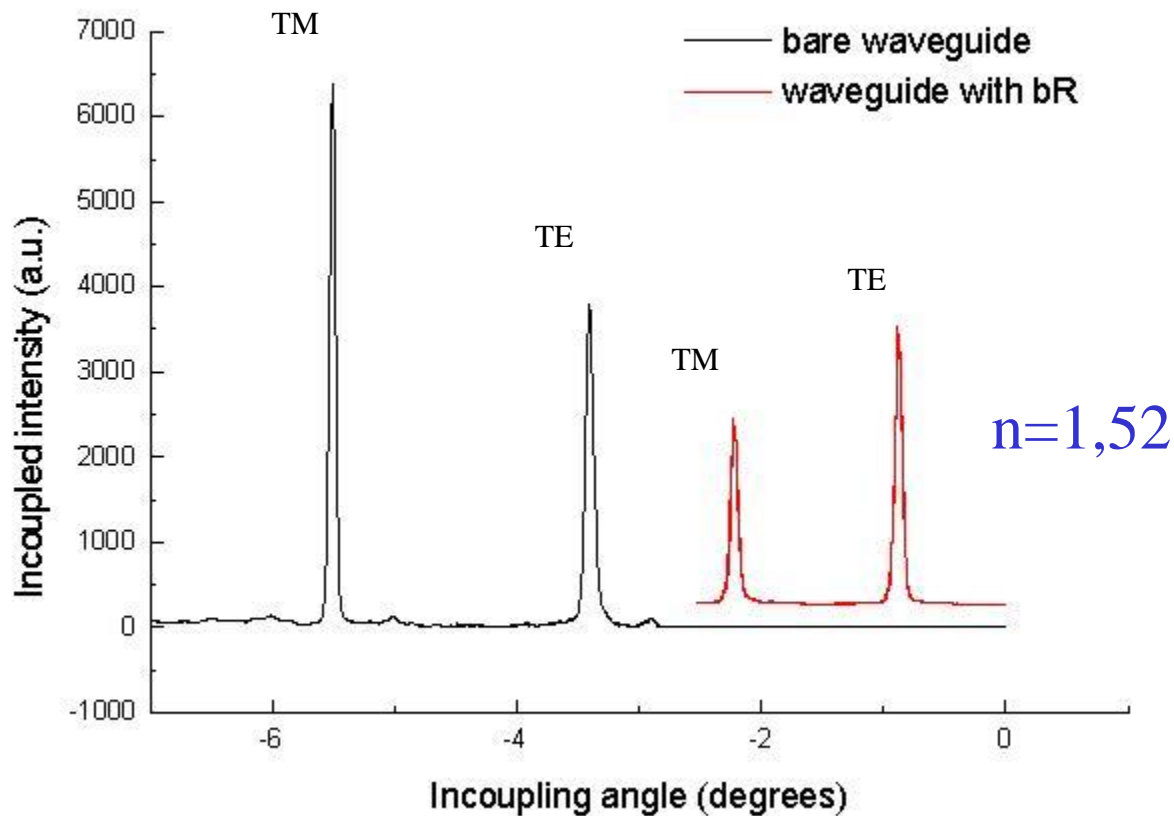
A mérőrendszer

A mérőhely

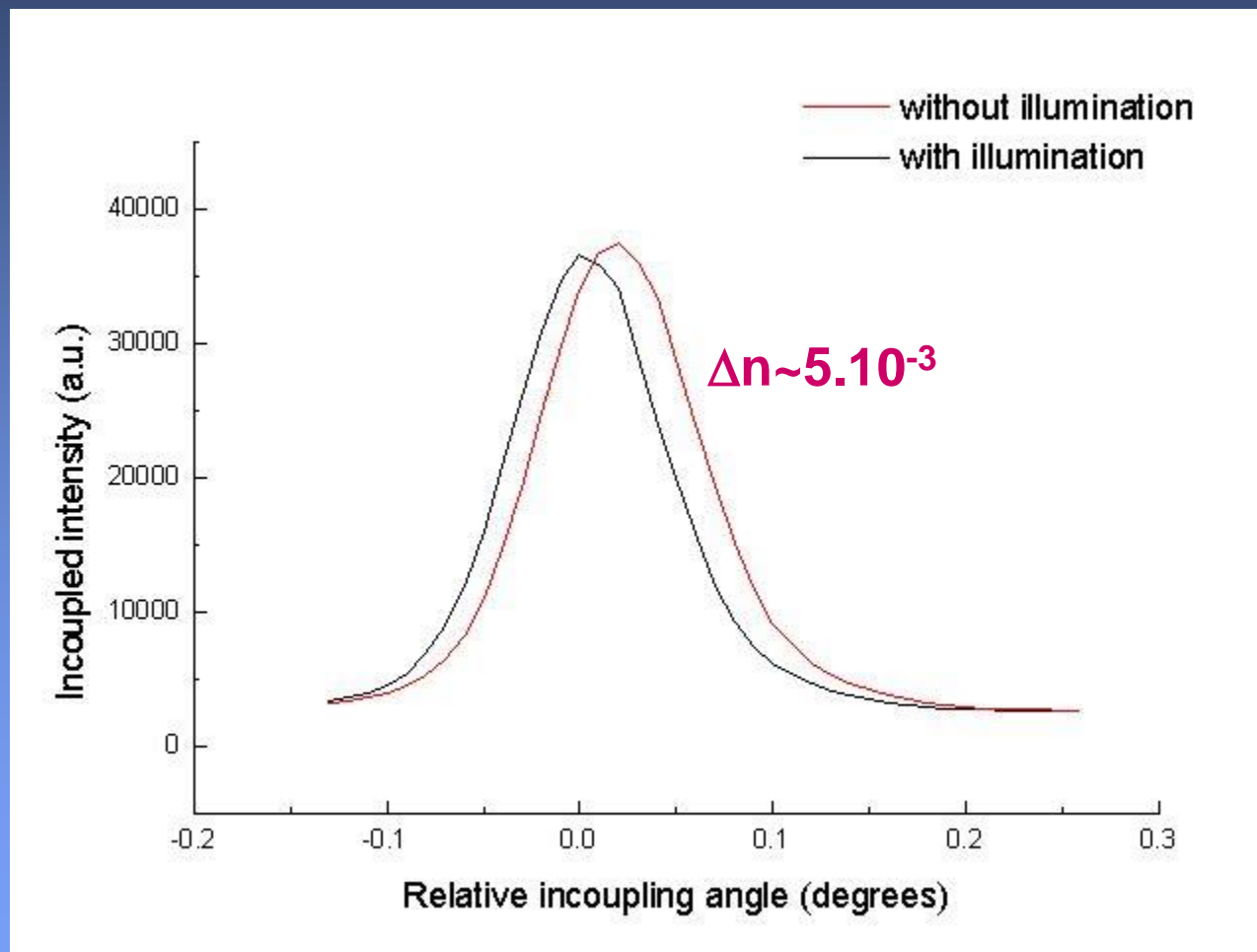

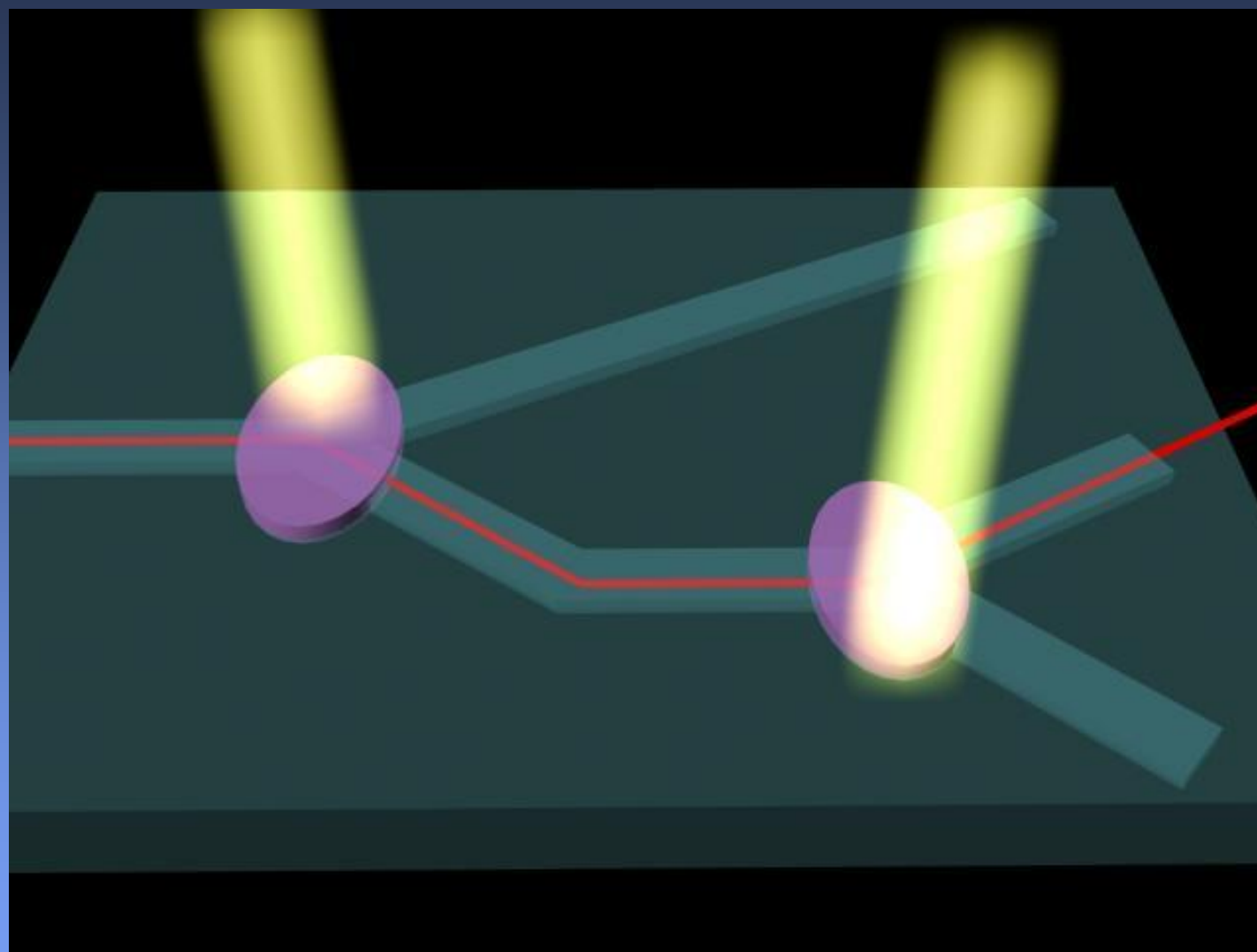
A becsatolt fény intenzitásának szögfüggése

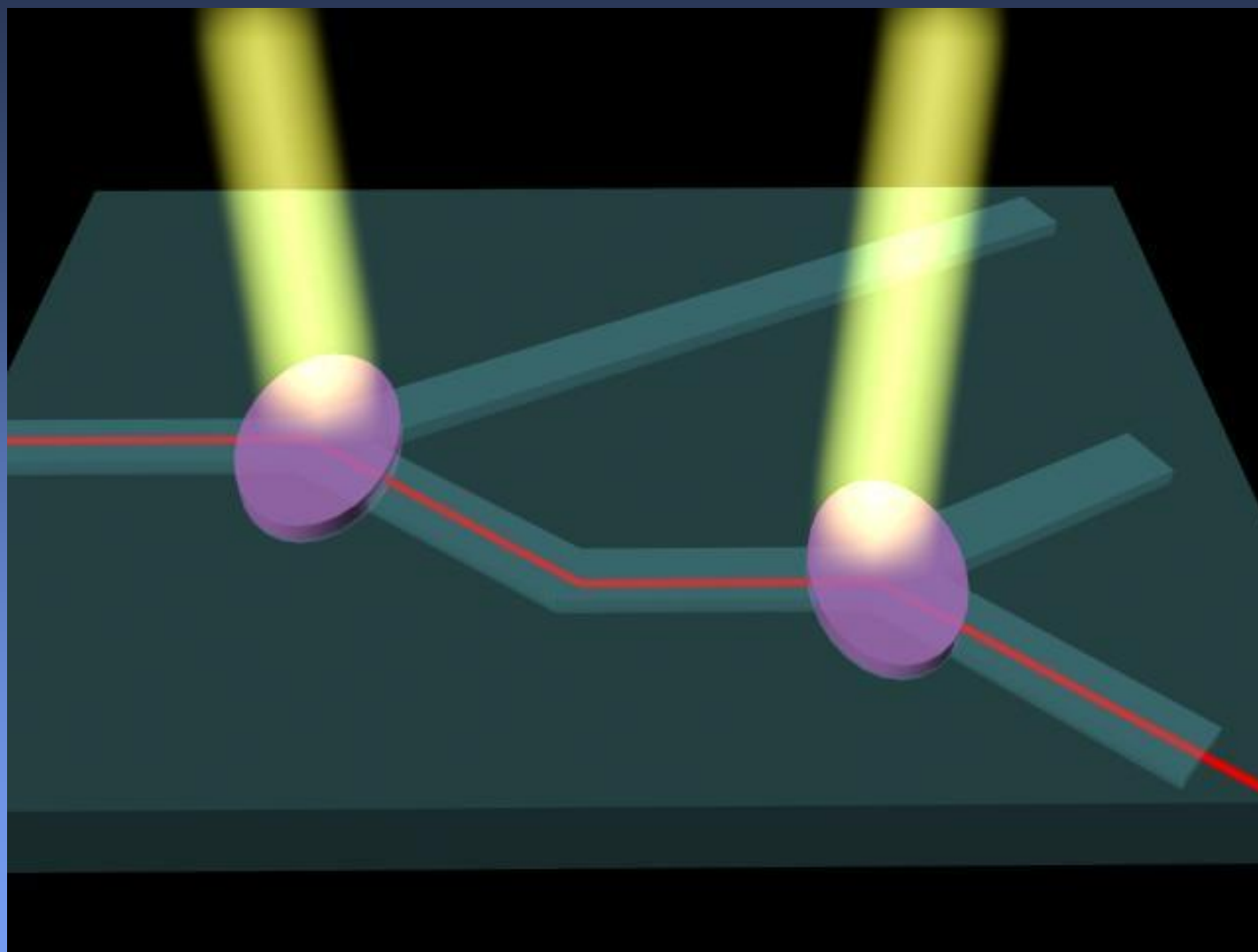

A fényindukált törésmutatóváltozás mérése

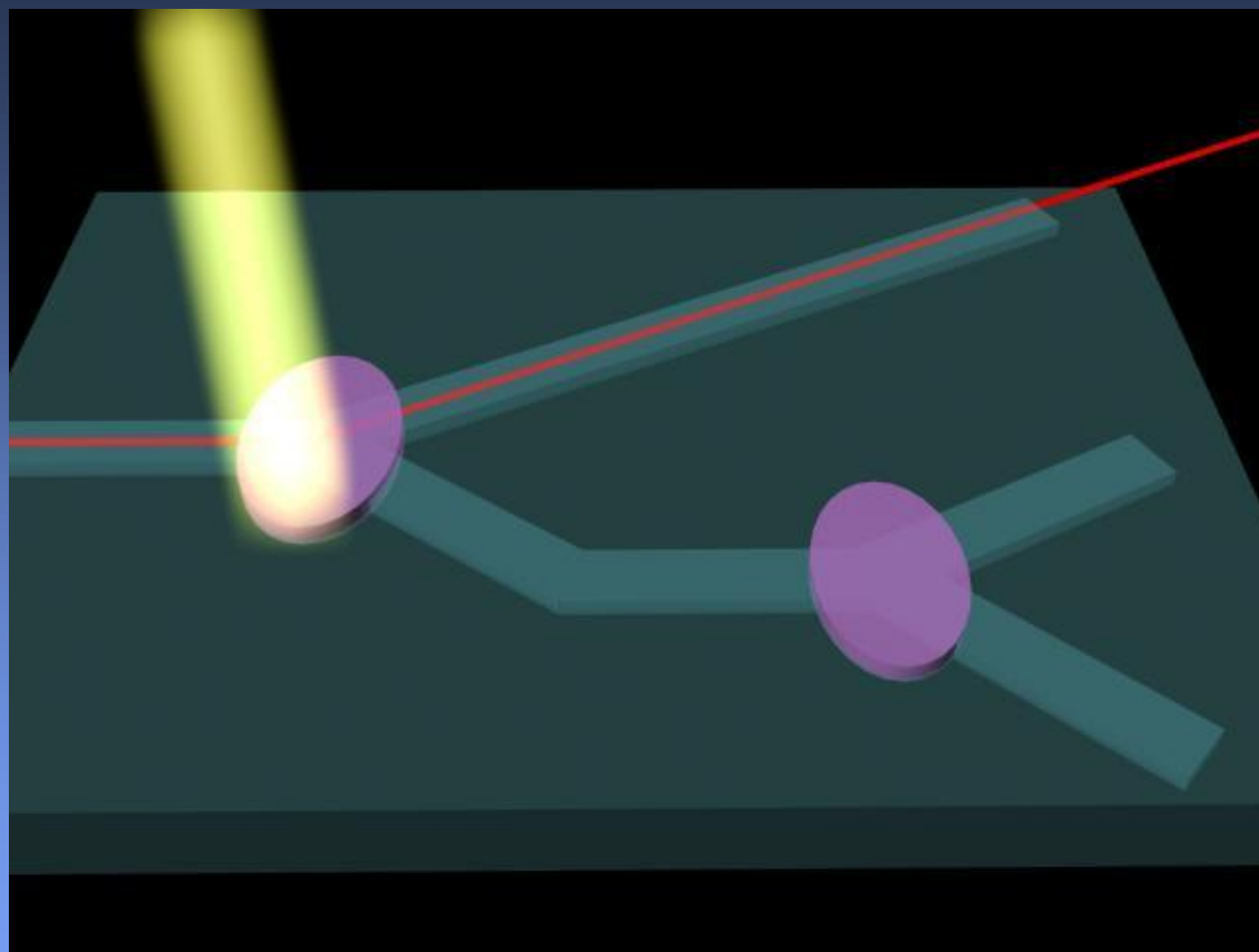
A rezonanciacsúcs szögeltolódása

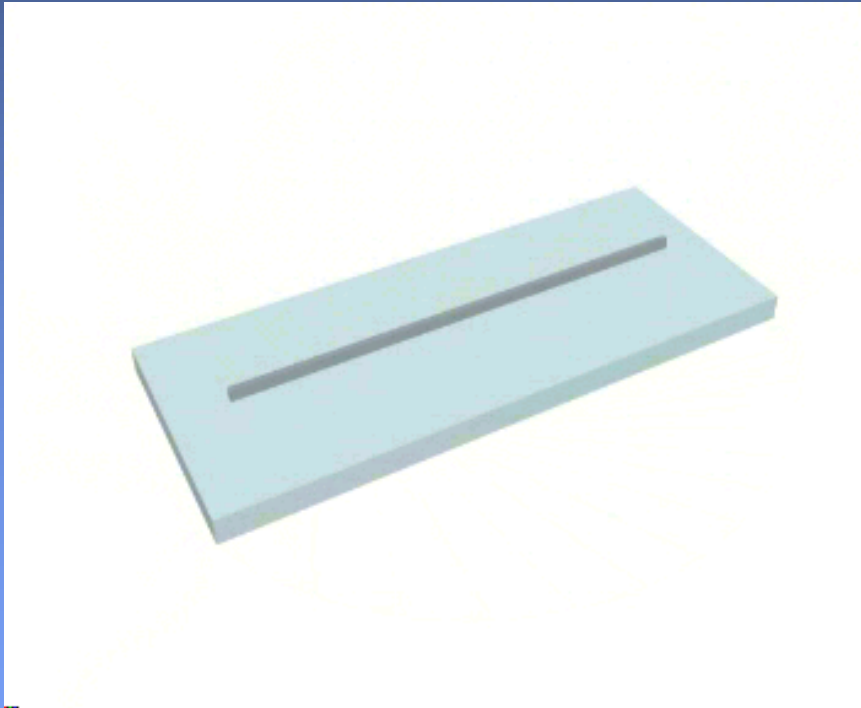

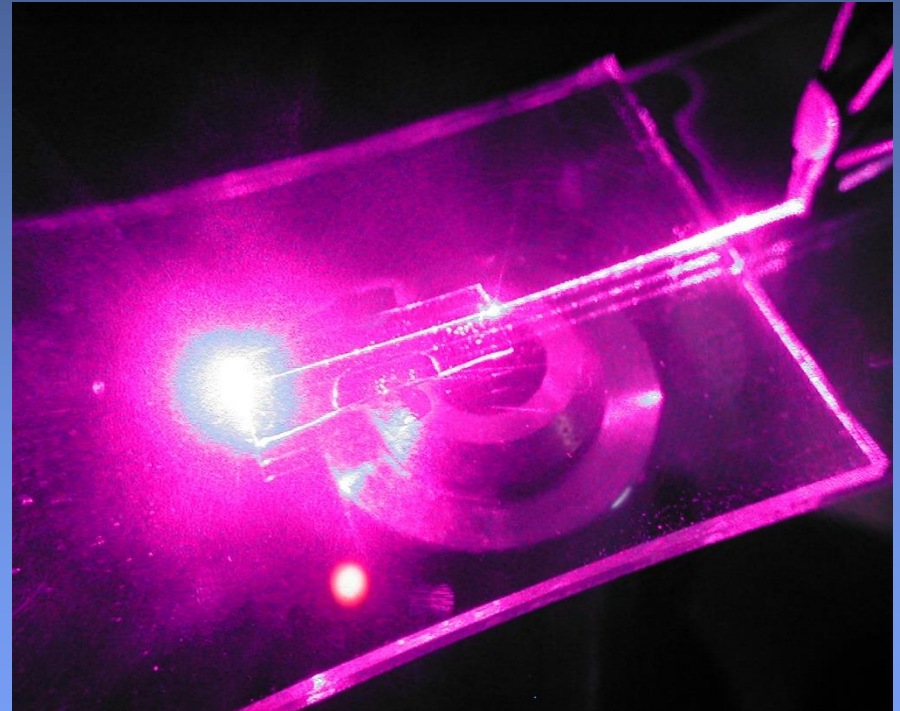

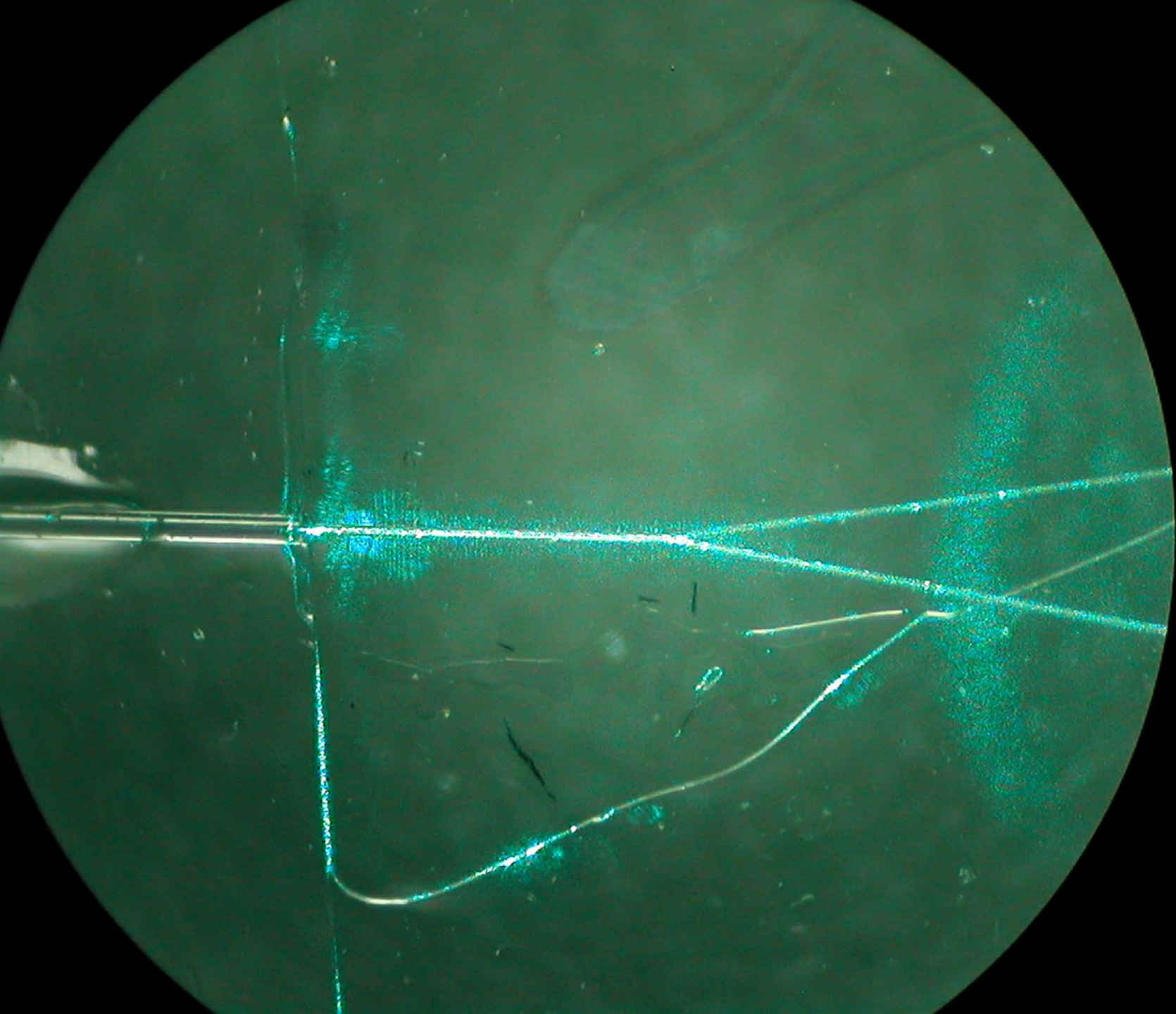
Hullámvezető készítése

fotopolimerizáció

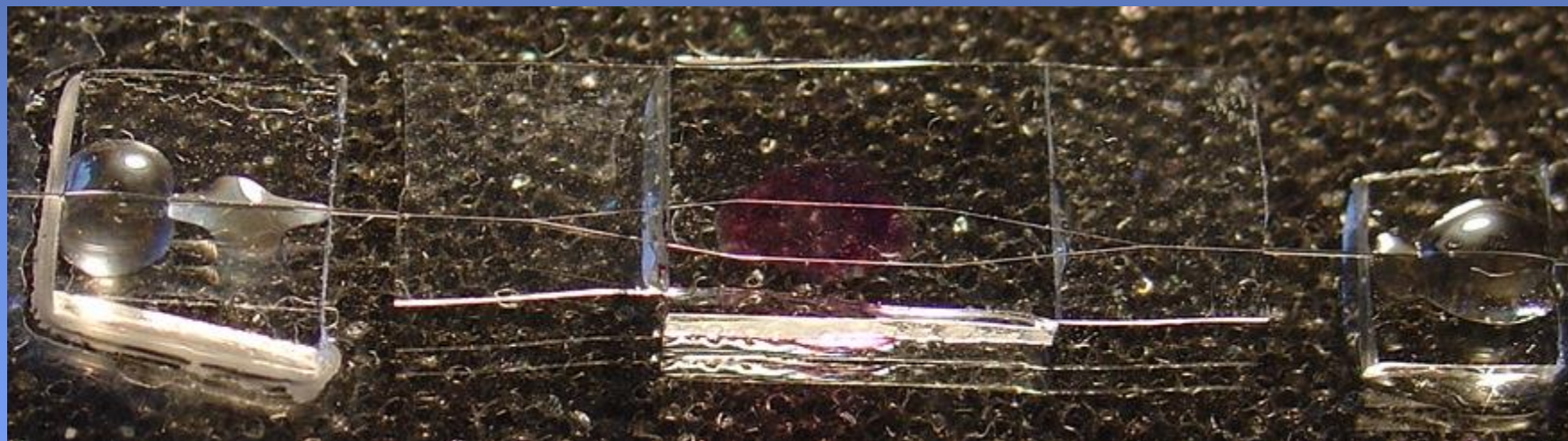
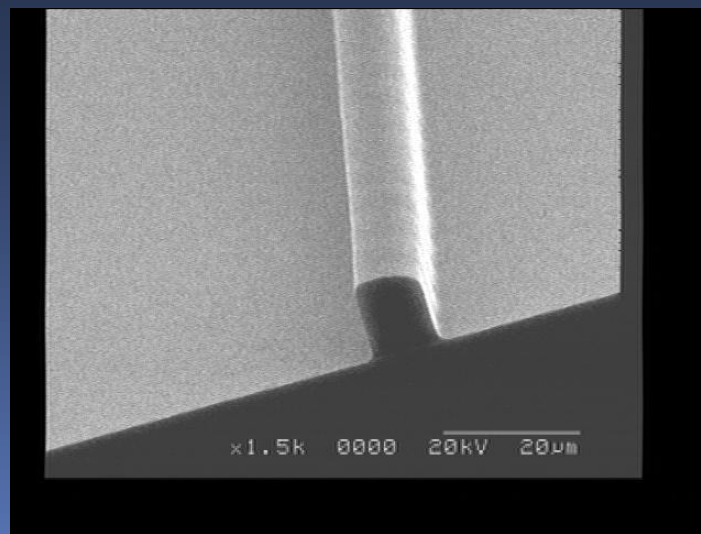
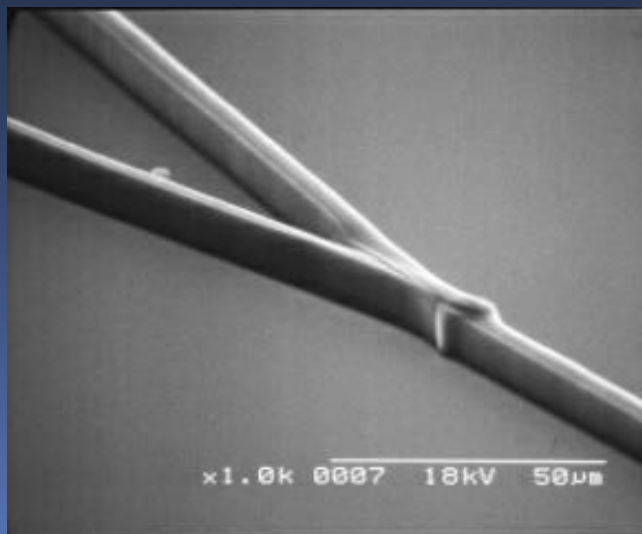

becsatolás

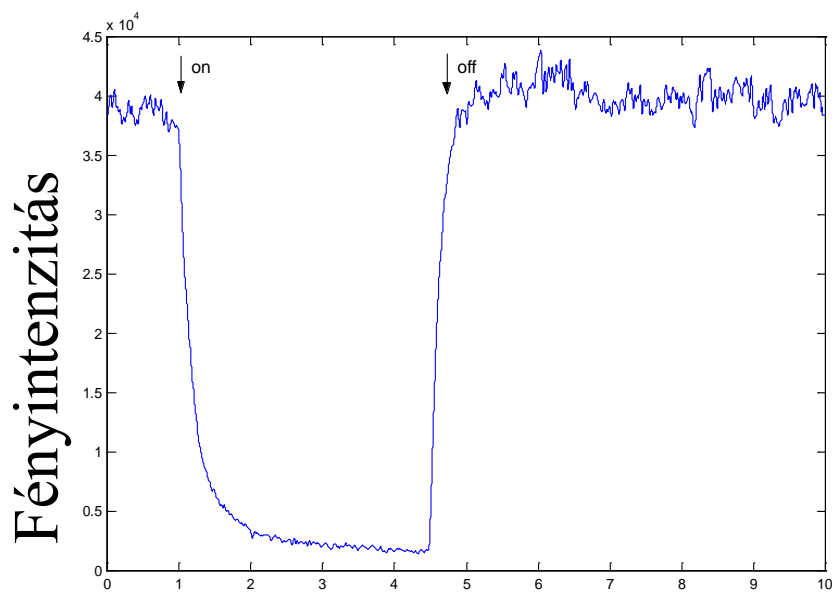

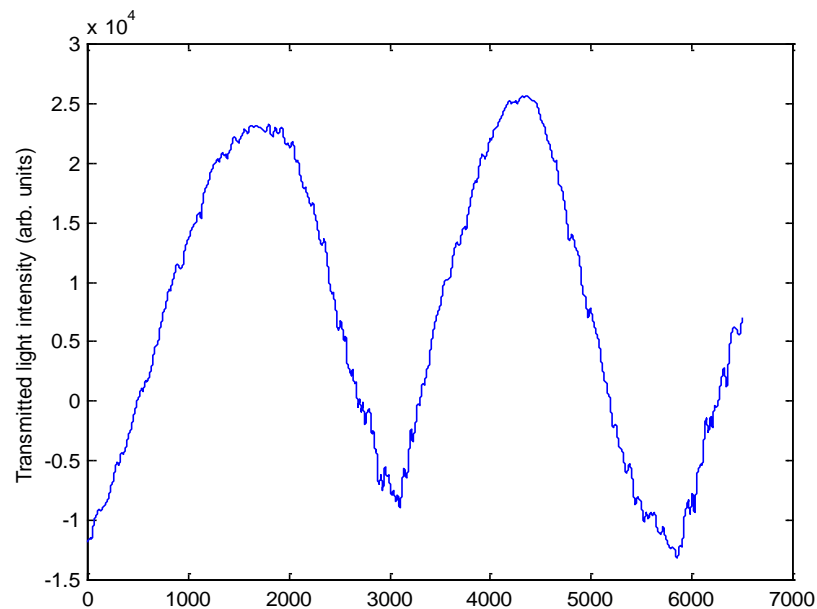

Dér és mtsi. (2006)

A kapcsolóeffektus demonstrálása

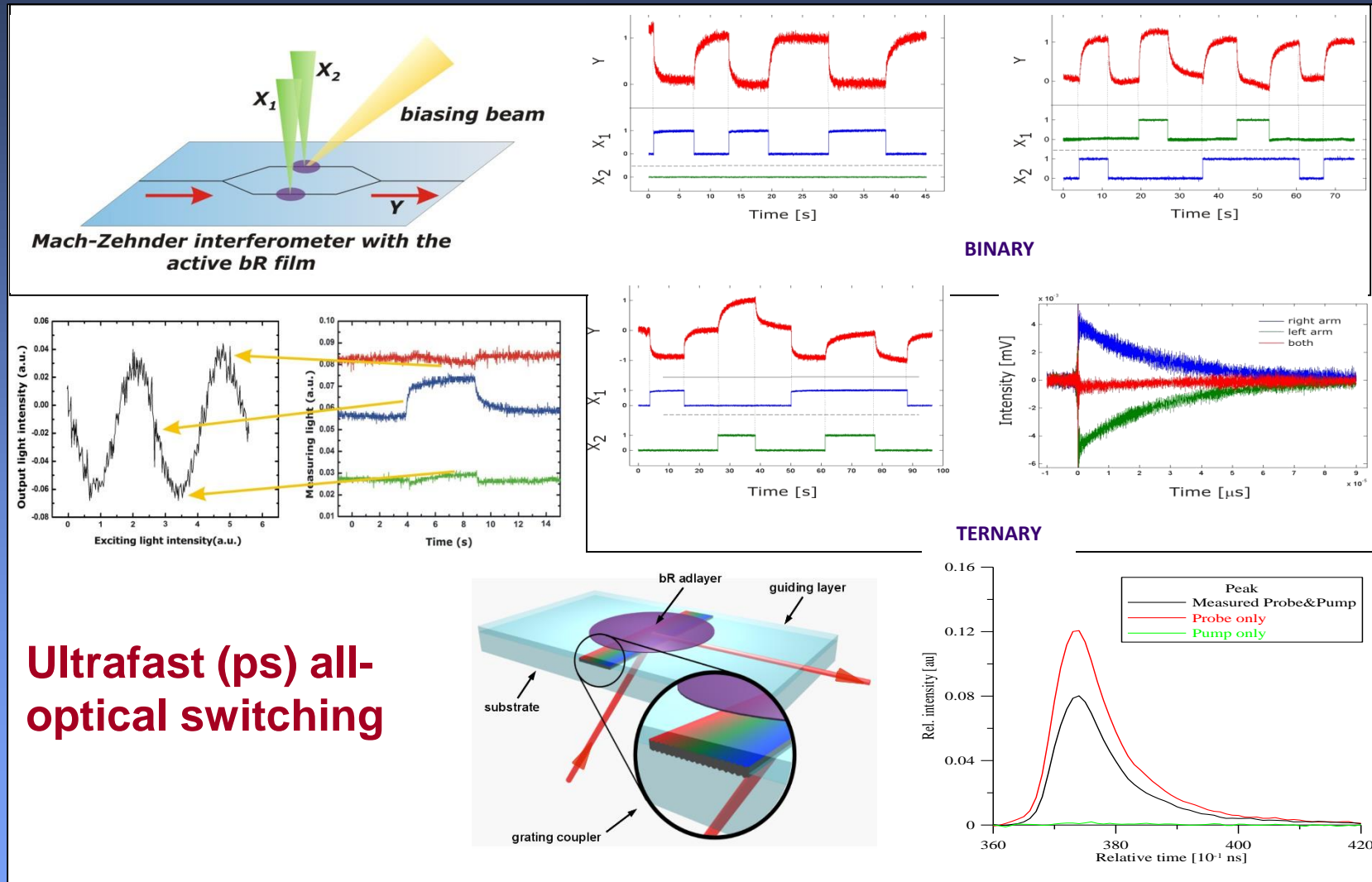
Idő

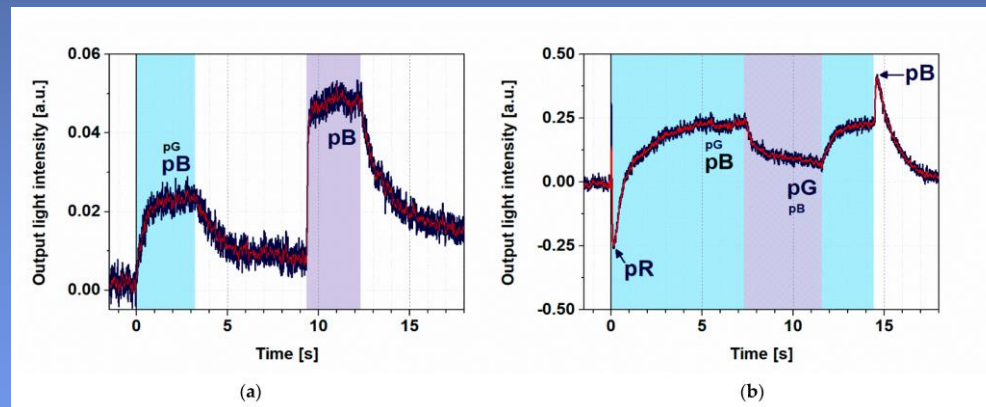
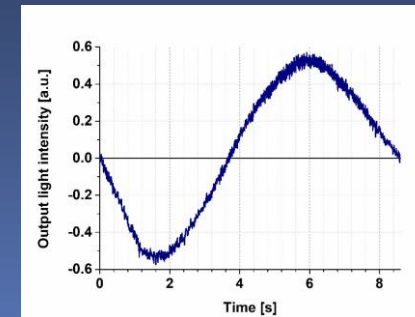
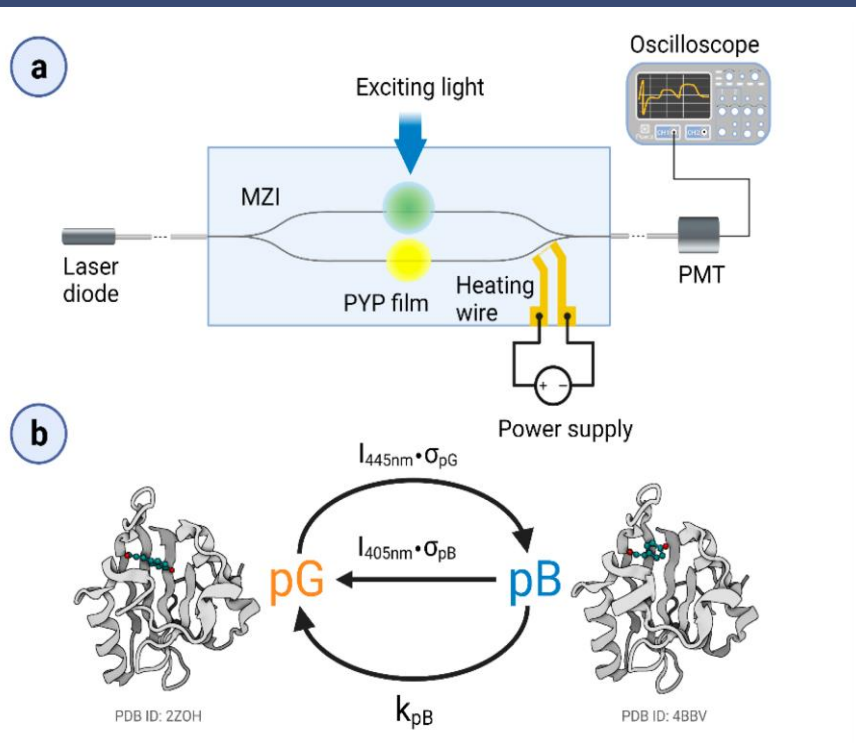
Gerjesztő fény int.

Integrált optikai alkalmazások

Fotonikai logika

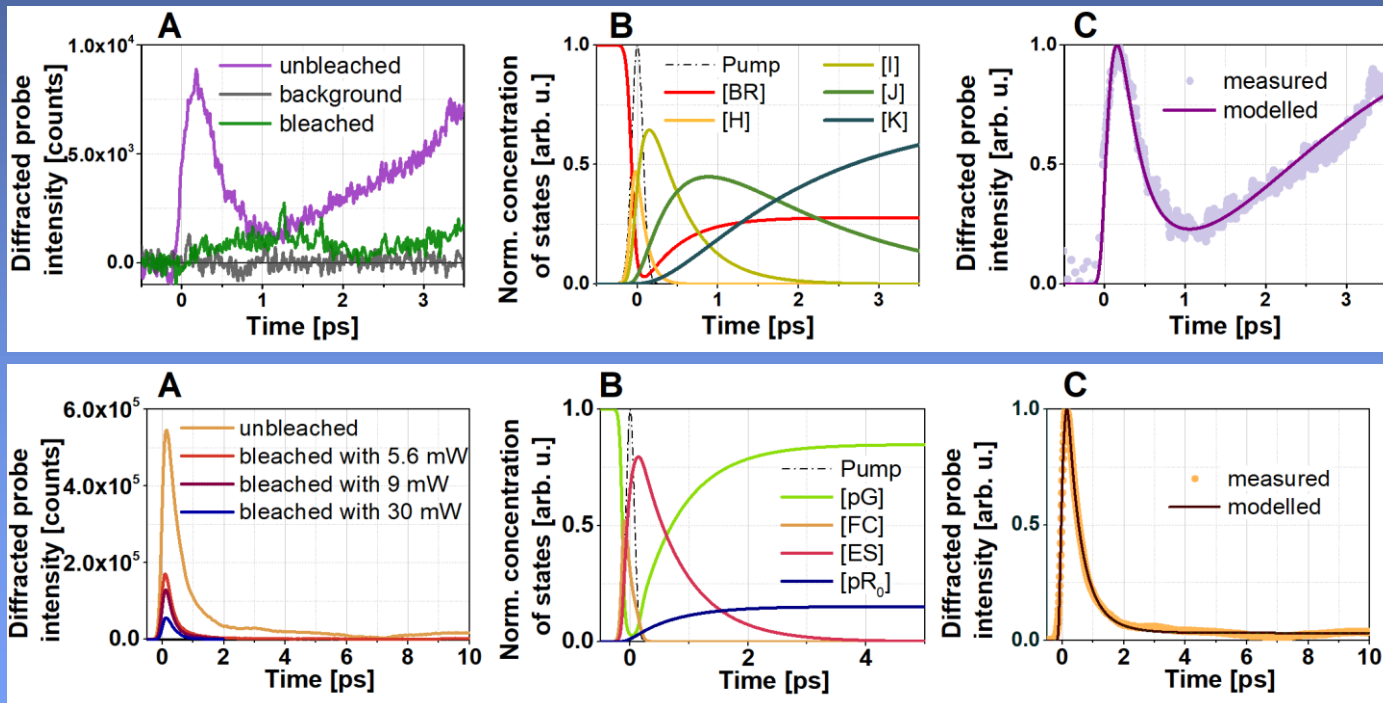
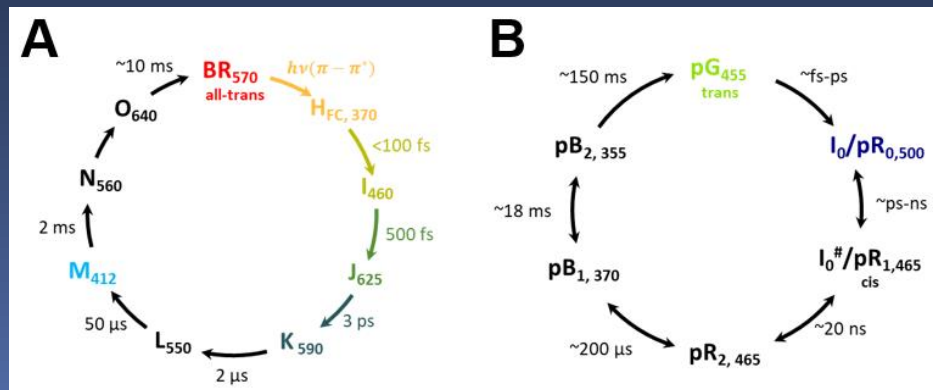
Photoactive yellow protein (PYP)

New branch of Biophotonics?

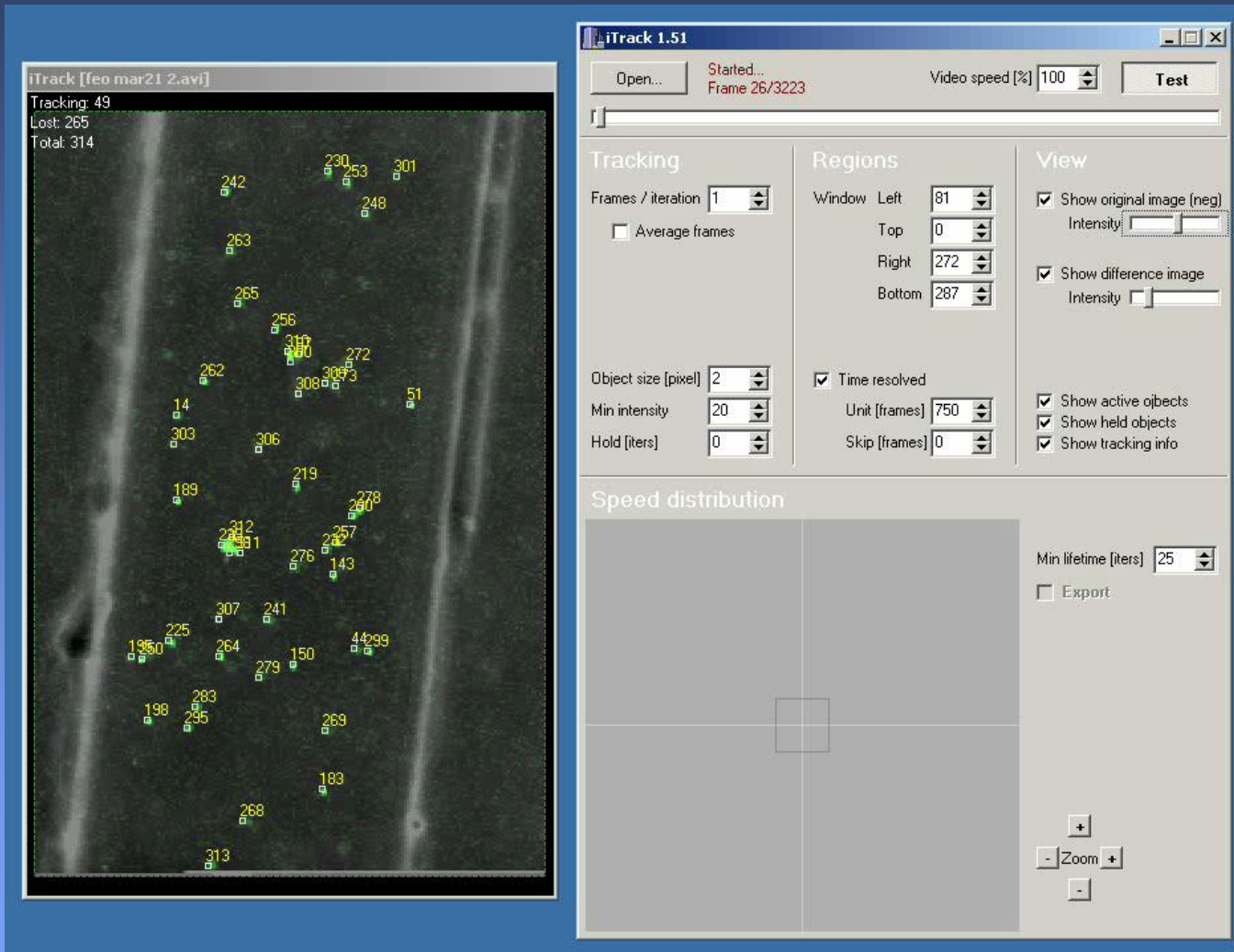
‘Photo-bionics’

Ultrafast switching (routing)

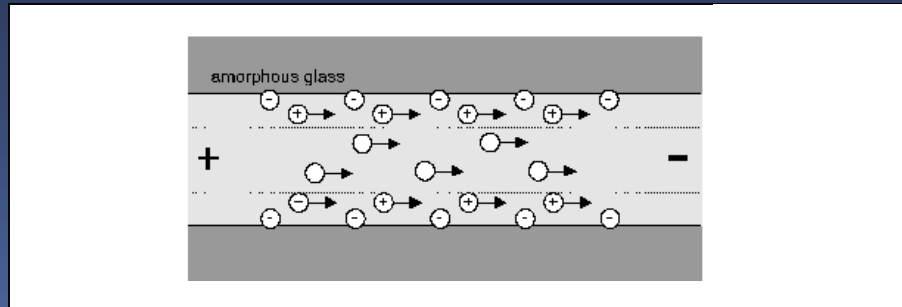

Mikrofluidikai csatornák (PDMS)

Elektrooszmózis

A mechanizmus

Sebességprofil

Elektroosmotikus áramlás

Nyomással hajtott áramlás

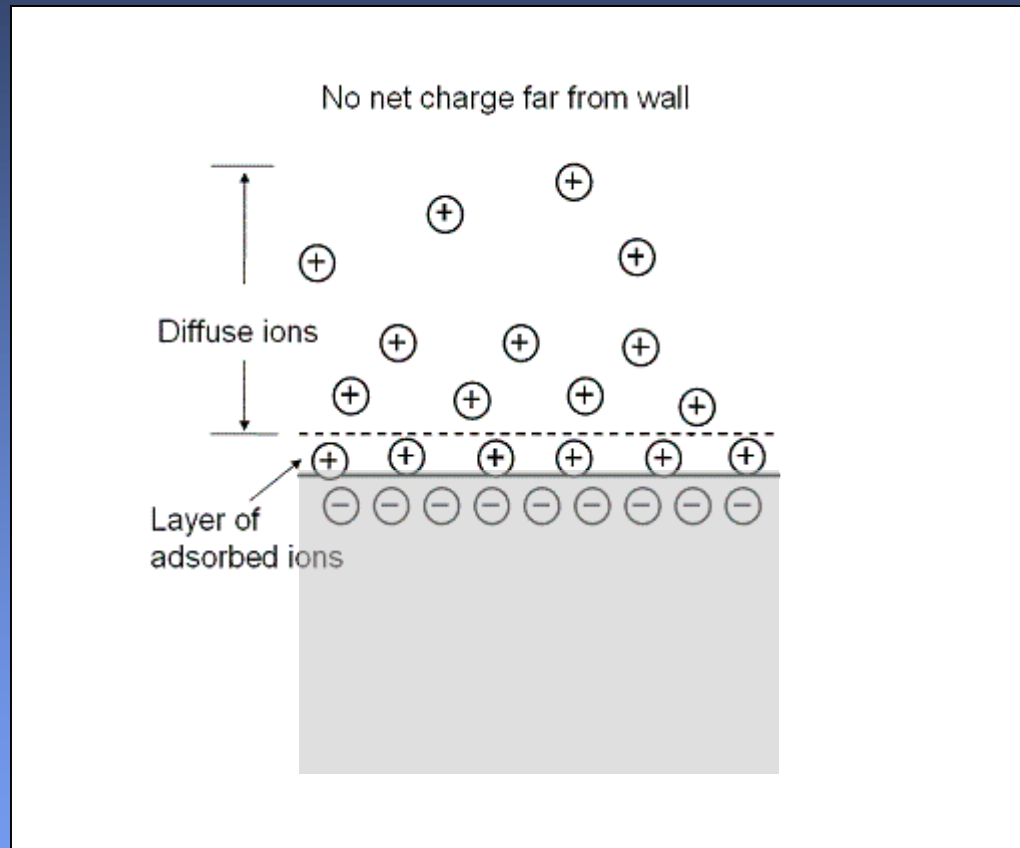
A Helmholtz-Smoluchowski reláció

$$\vec{v} = -\frac{\varepsilon\zeta_0}{\eta} \vec{E}$$

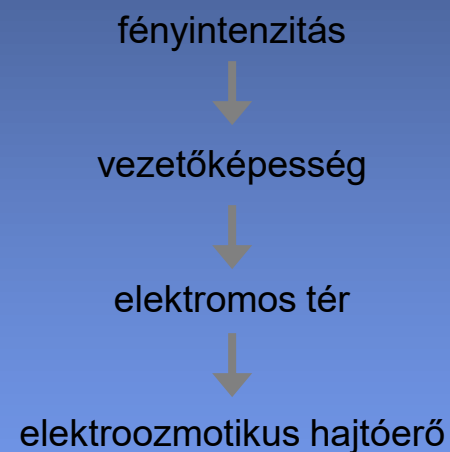
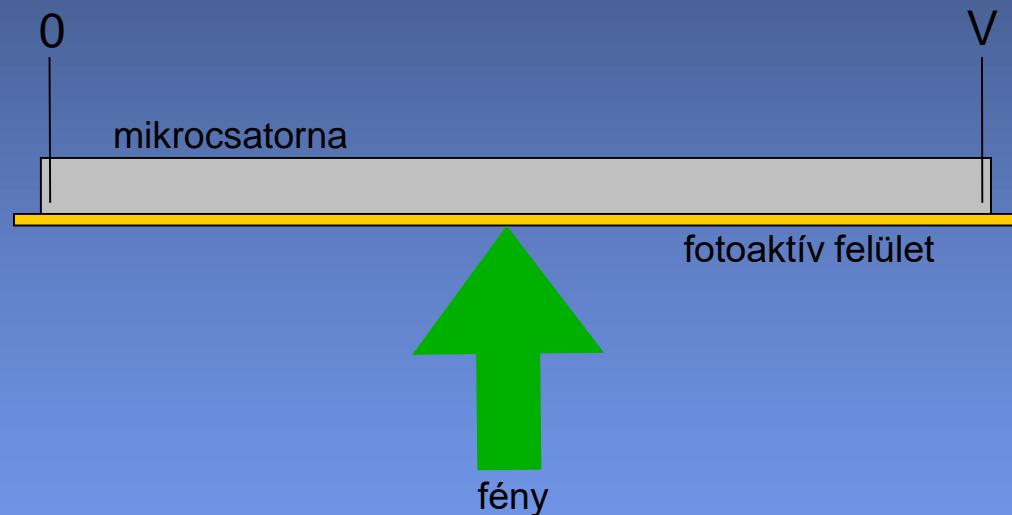
Az elektrooszmózis modulálható az alábbiak változtatásával

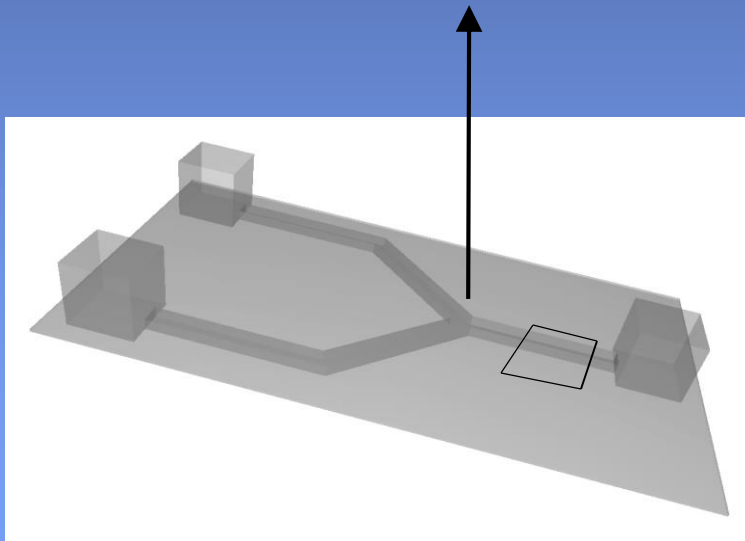
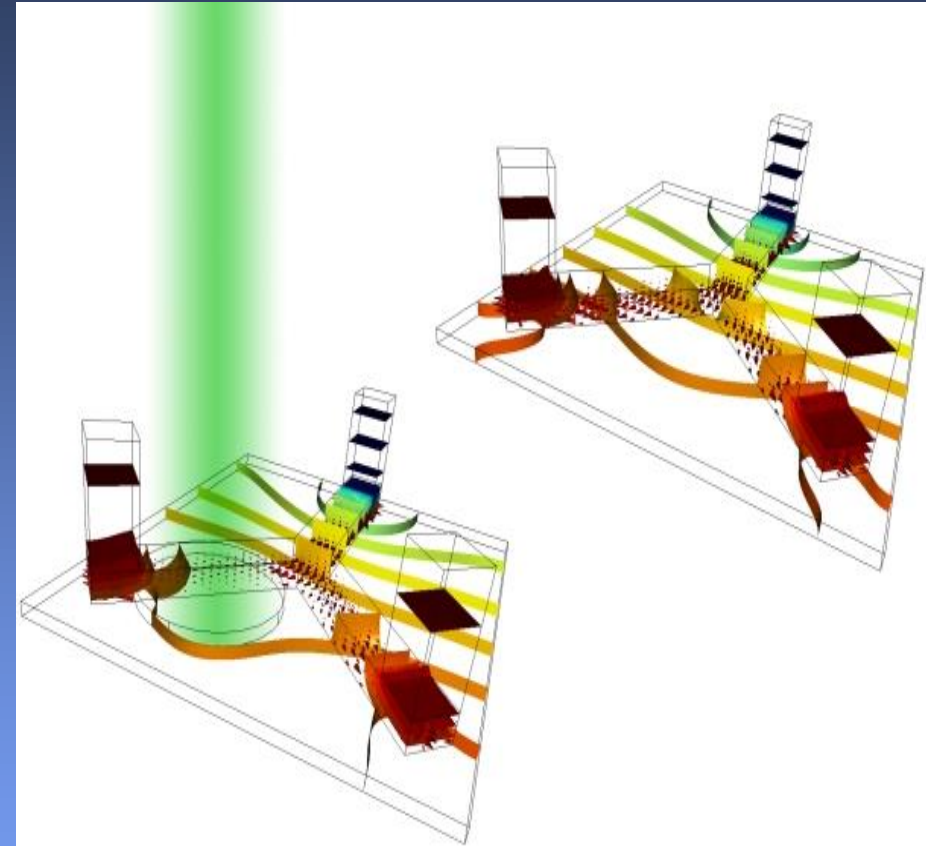
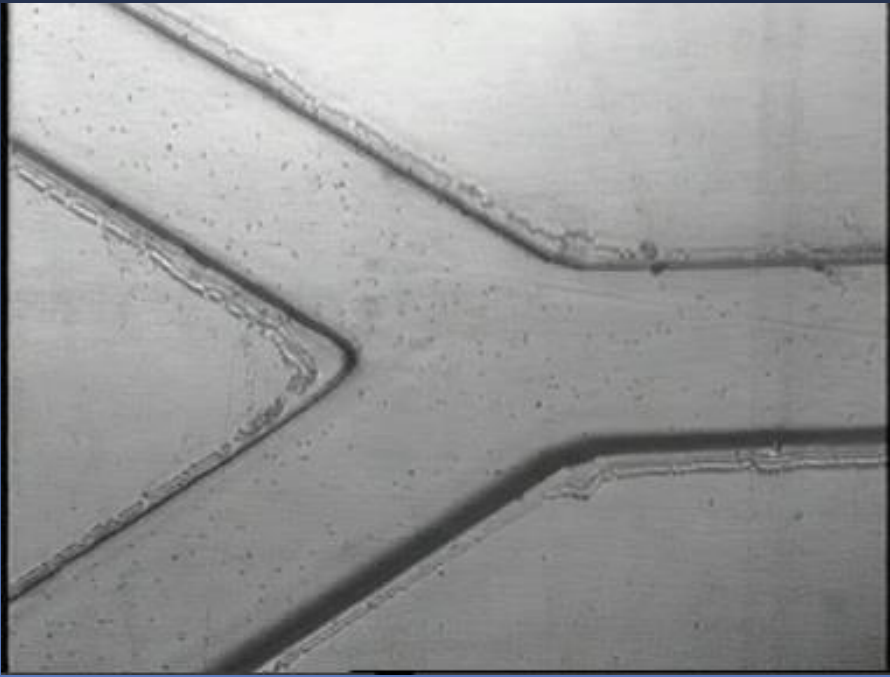
- zeta-potenciál (felületi töltések)
- elektromos tér

Az elektromos kettősréteg

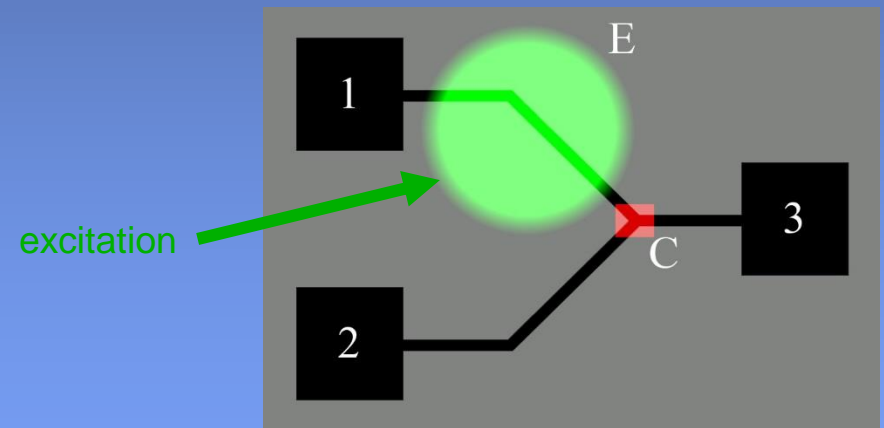
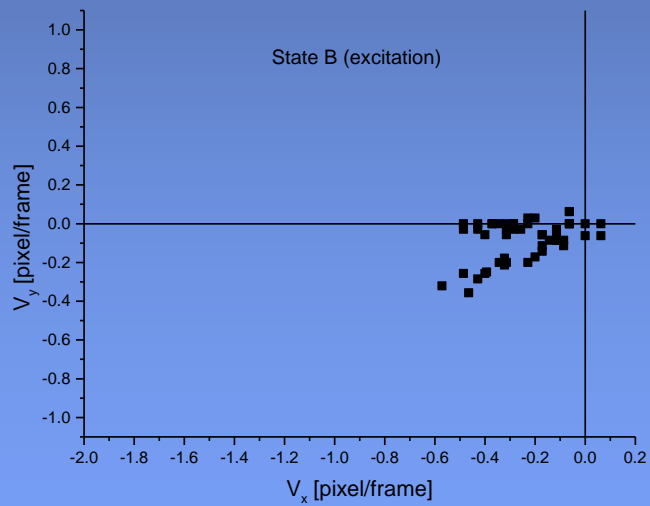
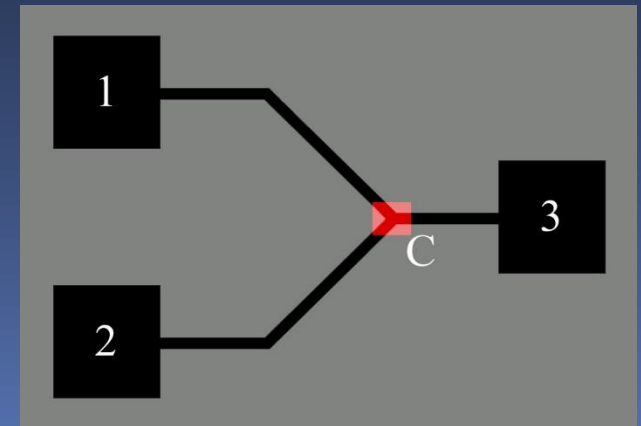
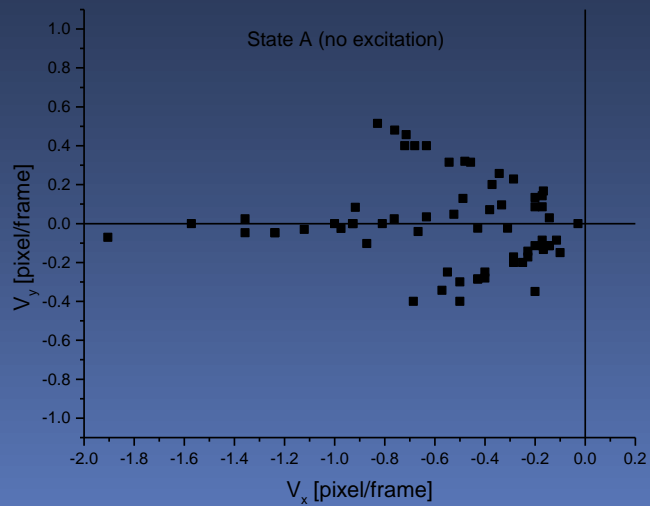

A fénnyel történő moduláció elve

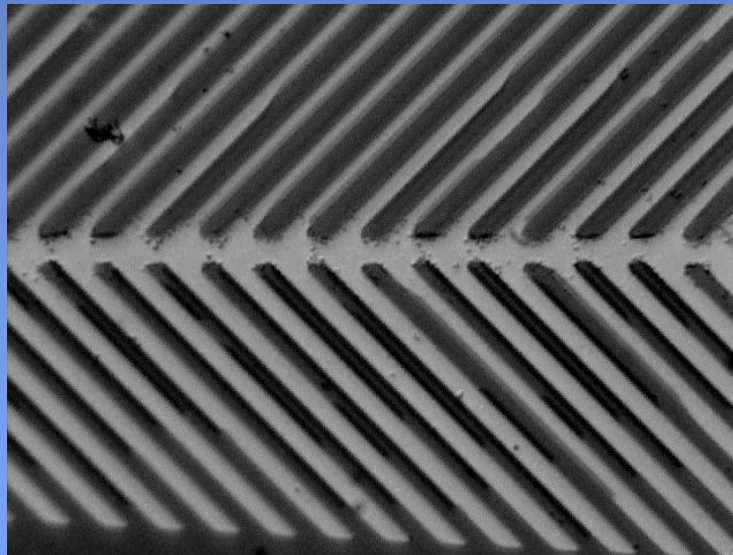
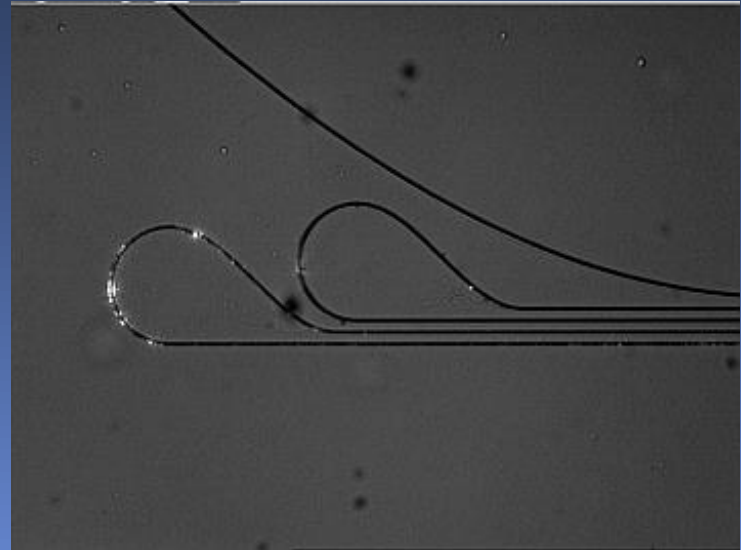
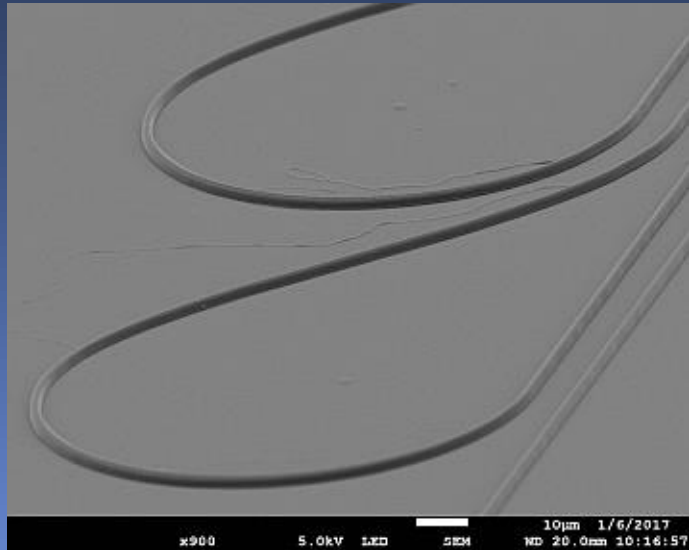

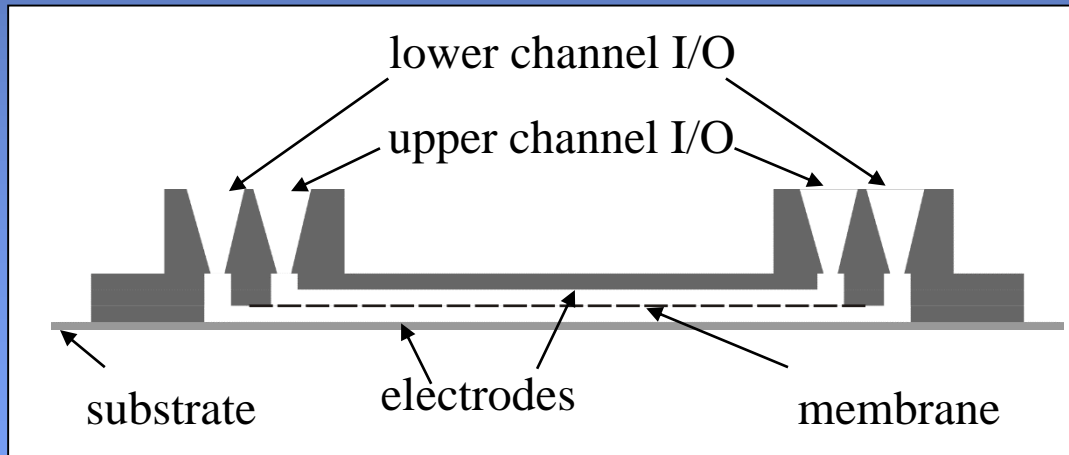
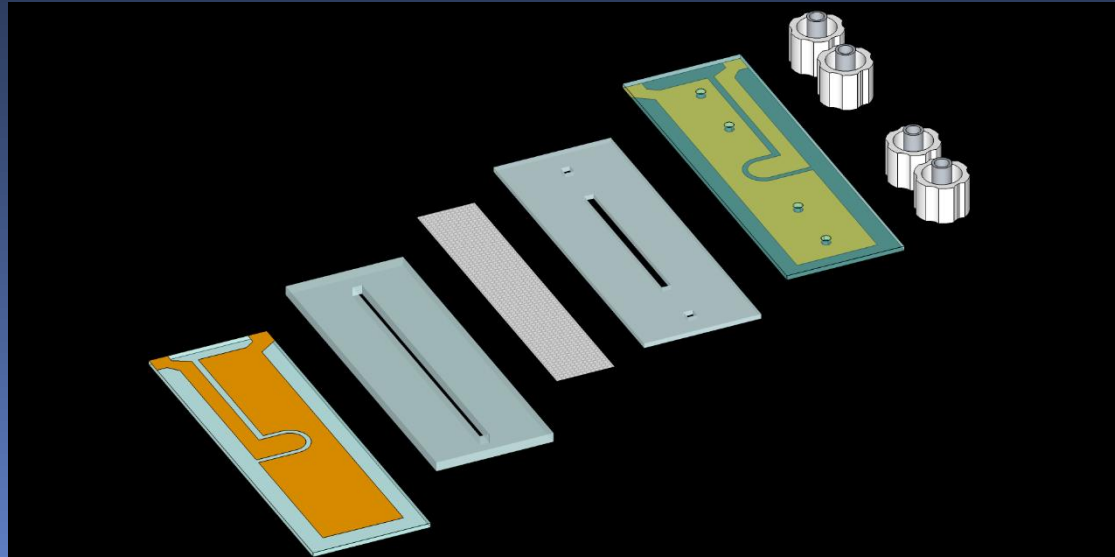
Oroszi, Dér, Ormos (2006)

Mikroelektródák

Vér-agy gát modellrendszer

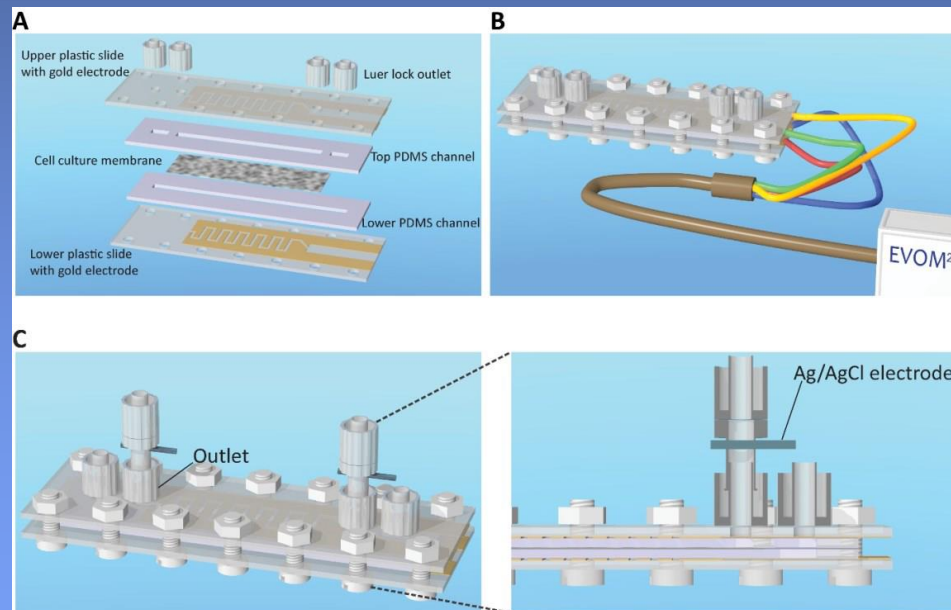
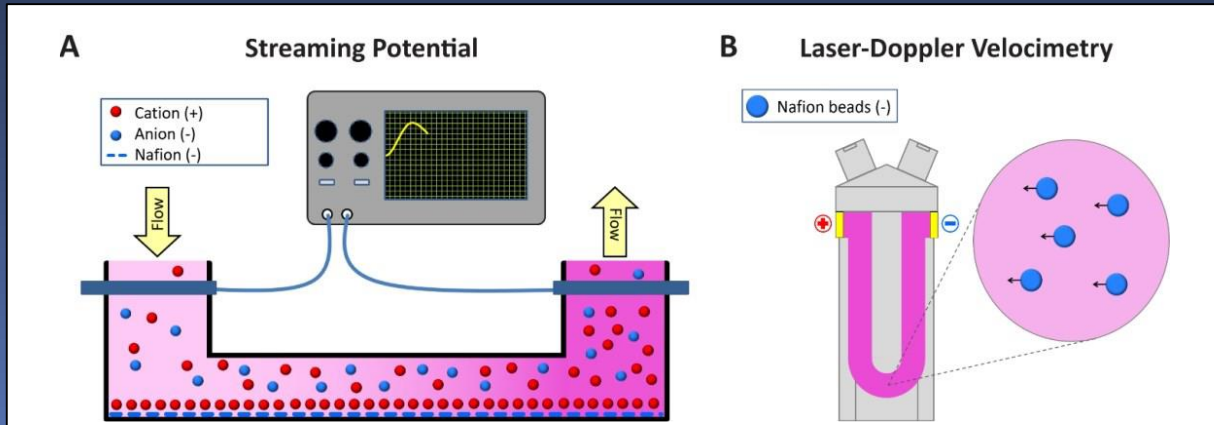

Electrical resistance of cell layers
($\Omega \times \text{cm}^2$)

	A549	Caco-2	D3
Day 1	45	20	32
Day 2	51	35	63
Day 3	55	80	65
Day 4	62	180	68
Day 5	58	420	85
Day 6		490	95

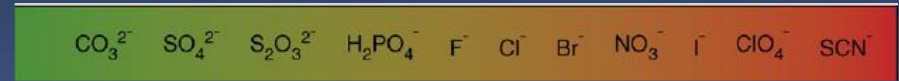
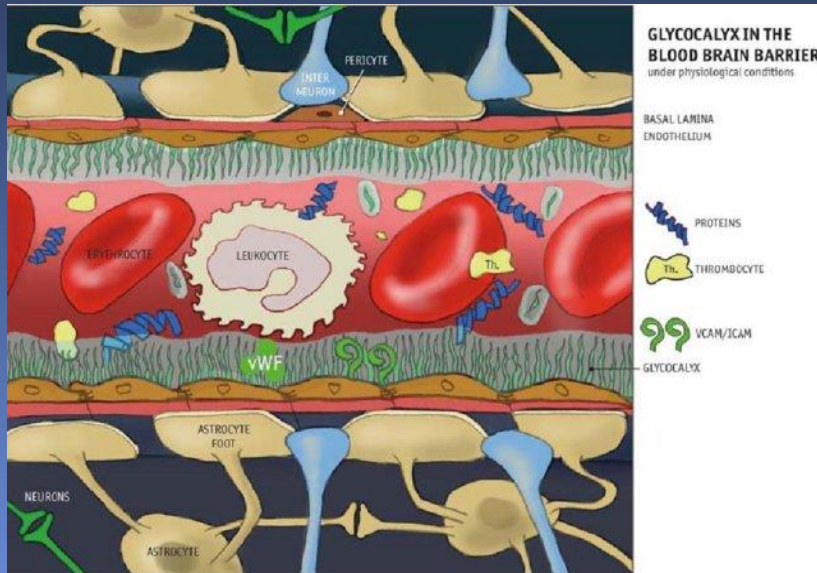
Surface charge (II)

Glycocalyx – the role of bound water

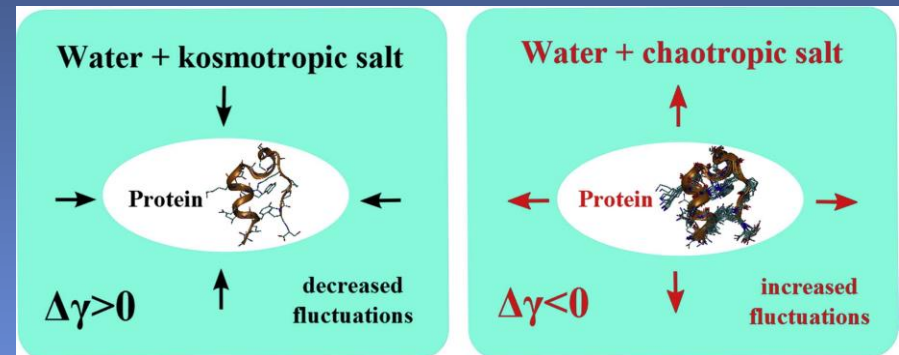
Kosmotropic effect - a distinct phase of water

Hofmeister series

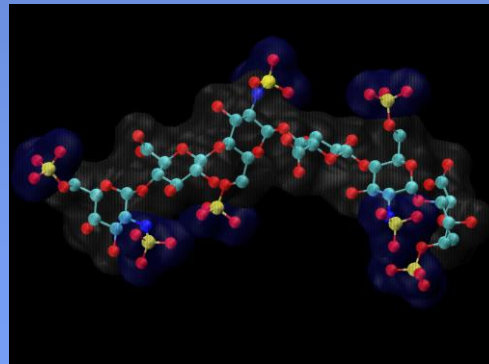
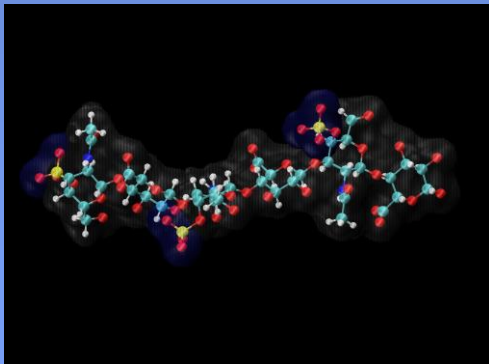
kosmotropes

chaotropes

Chondroitine sulfate

Heparane sulfate

Interfacial water structure controls protein function

Dér at al. 2007, 2013, 2016, Bogár at al. 2017, Násztor at al. 2018

MD-simulations (Násztor Z., Horváth J.)

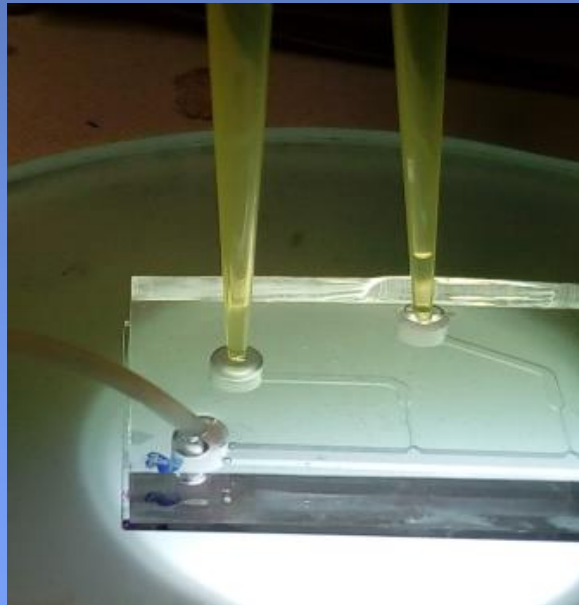
Organoids

Electrophysiological
characterization of **biological
barrier membranes**

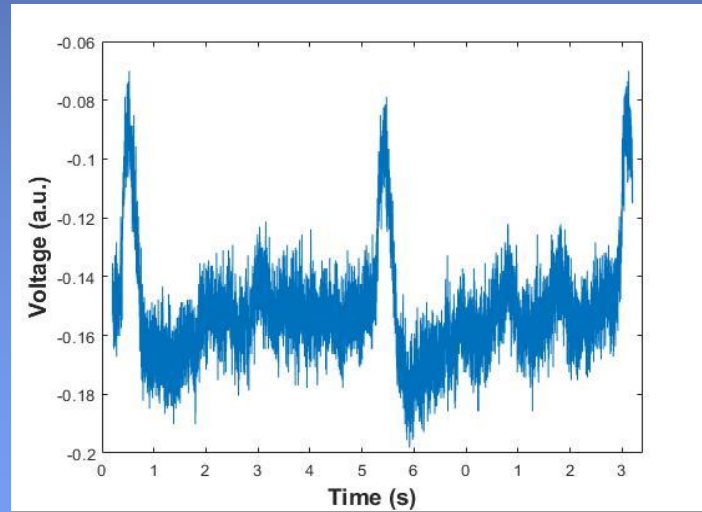
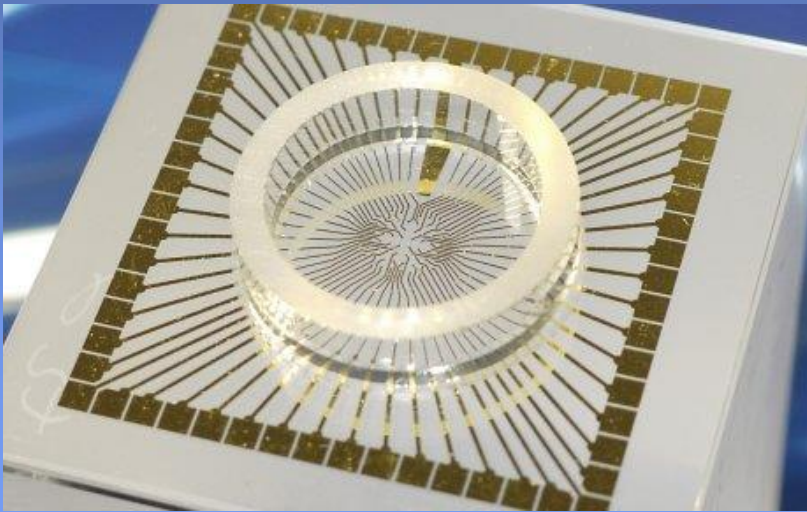
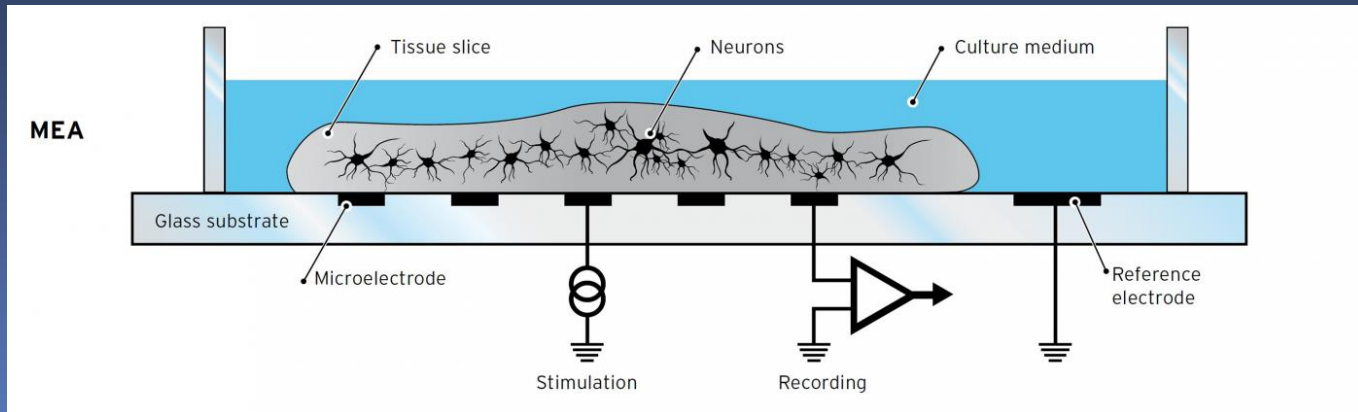
(TEER, Zeta-potential)

Dielectric spectroscopy of
spheroids and photo-
synthetic protein-pigment
complexes (Kincses A.
OTKA, Garab Gy. ELI)

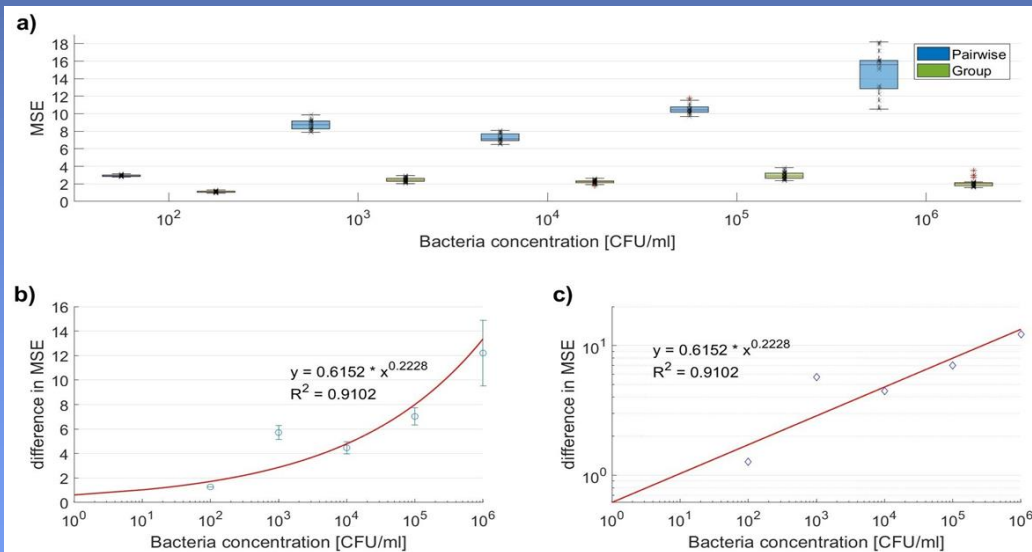
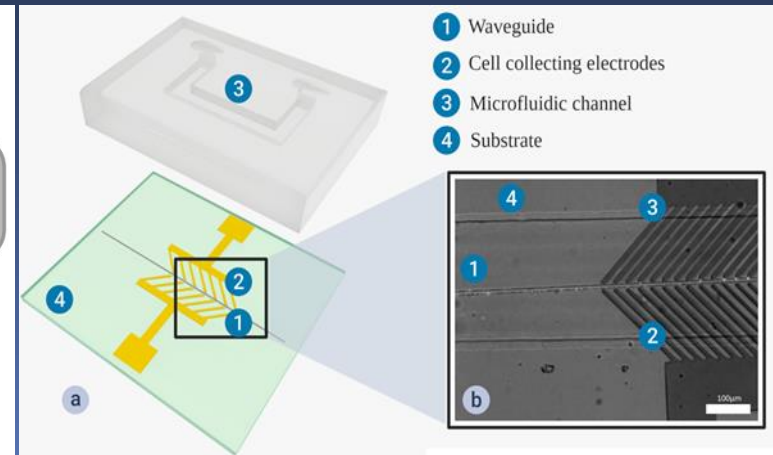
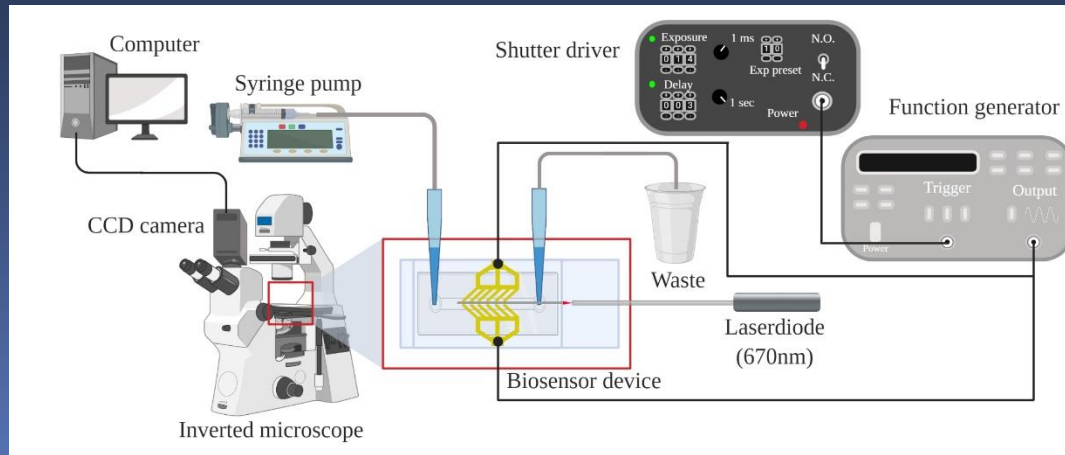
Active electric signals

Electrophysiology (Kincses A., Dér A., Prorok J., Varró A.)

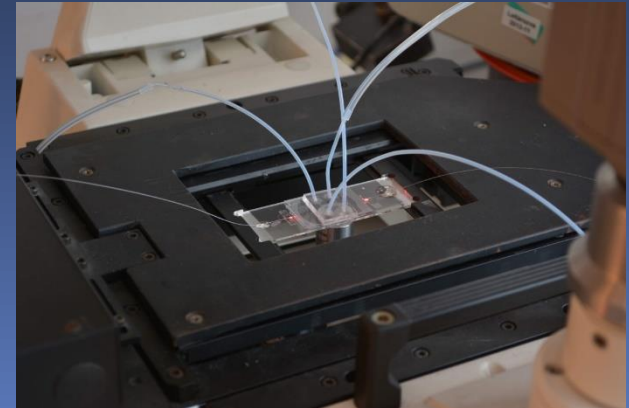
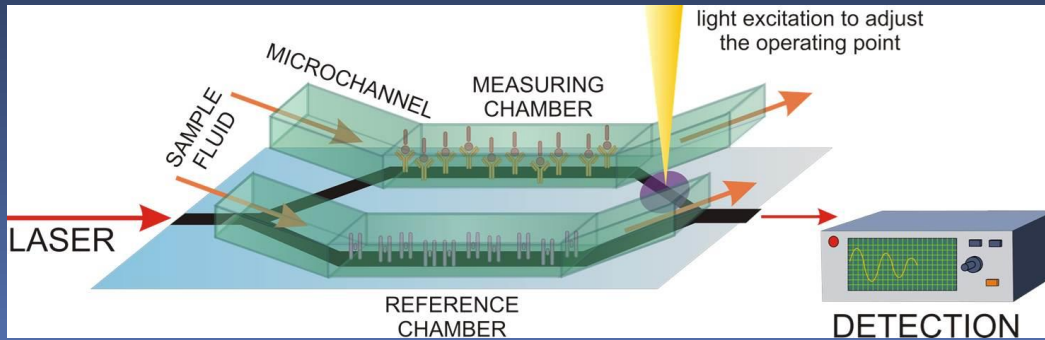

Biosensor development (I)

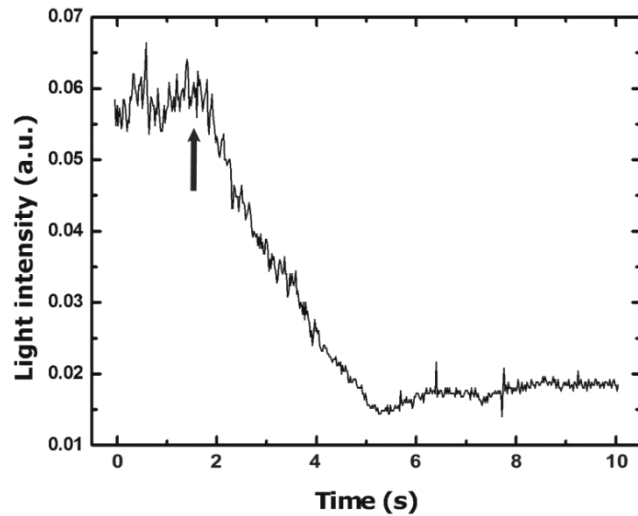

- Significant scattered light pattern change @ objective of less magnification (x10,x4,7)
- the detecting system can be used with a cheap camera
- Optimal AC field frequency: 5MHz
- Selective bacteria collecting from mixture of bacterial and D3 endothelial cells
- Detection limit: 10^2 CFU/ml

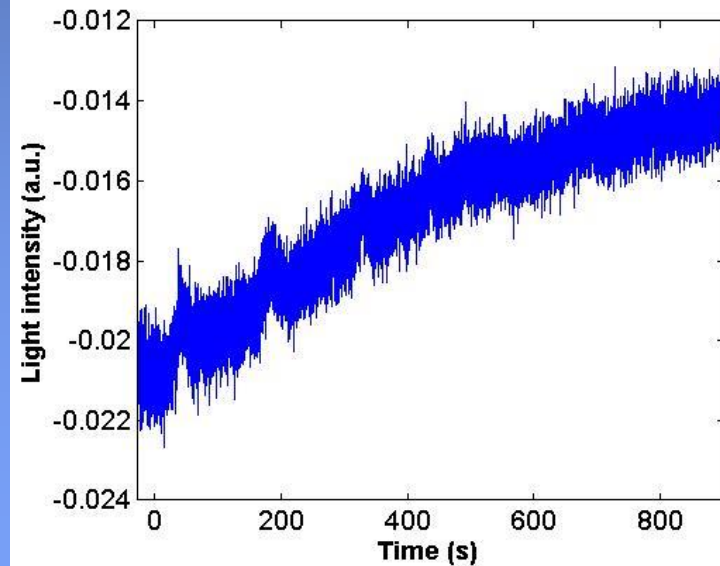
Biosenzor

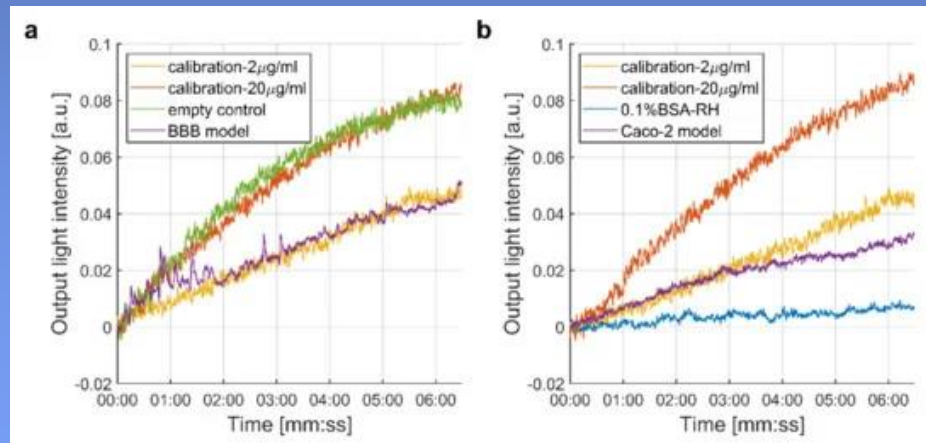
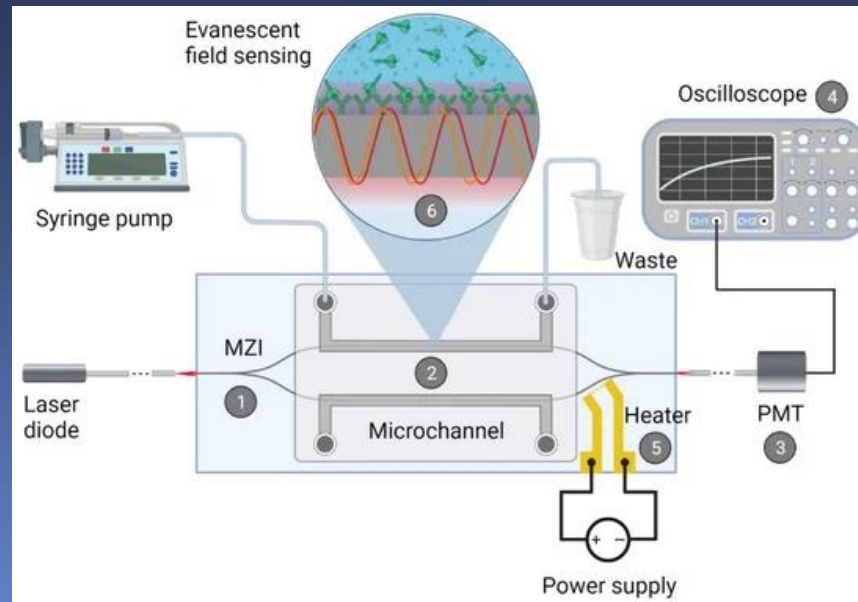
proteins

bacteria

Biosensor development (I)

Petrovski et al., 2022

Alkalmazási lehetőségek

Integrált optika

- ultragyors fotonikai kapcsolás
- evaneszcens-terű érzékelés - bioszenzorok

Integrált elektródák

- sejtek besűritése és manipulálása
- impedancia-spektroszkópia

Fényvezérelt mikrofluidikai rendszerek

- fluidikai kapcsolók
- szelepek
- sejtválogató berendezések